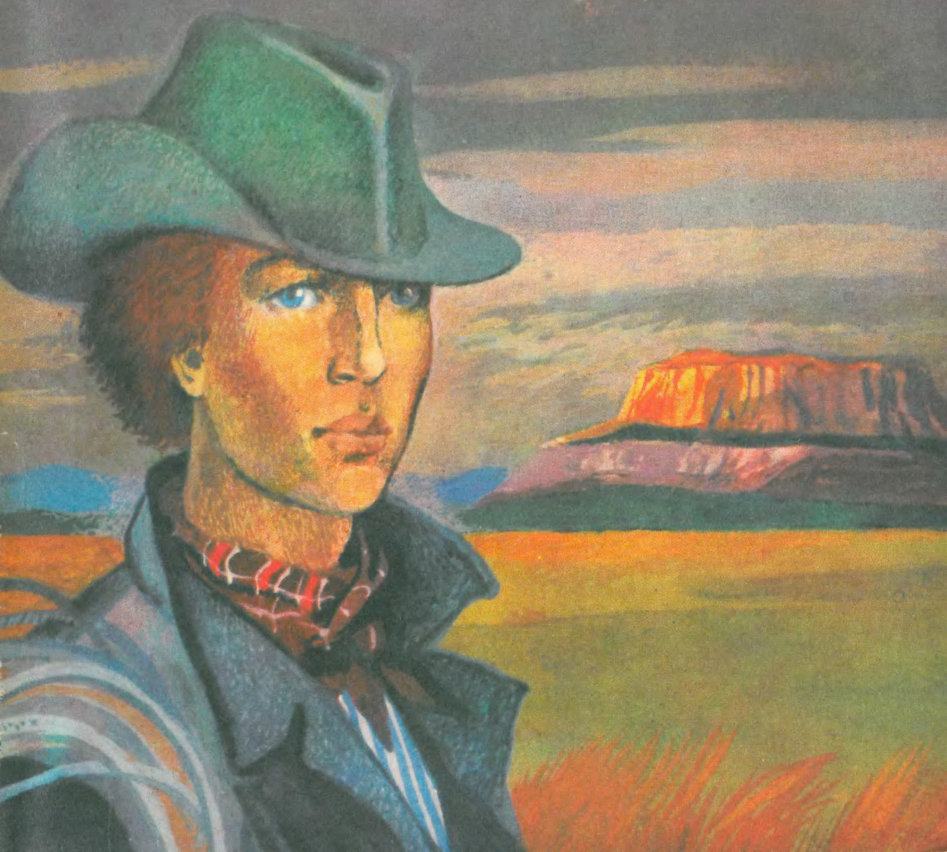

МЕРІ О'ГАРА

Синтхатун

МУСТАНГ

*Ця книжка виходить
завдяки благодійній матеріальній
підтримці з боку сина авторки
пана Кента К. Перро та за сприяння
нашої краянки Надії Деркач,
що живе в США.
Видавництво висловлює
їм за це свою щирю
вдячність.*

МЕРІ О'ГАРА

Сім'явний
МУСТАНГ

ПОВІСТЬ

Для старшого шкільного віку

З англійської переклав
ВАЛЕНТИН КОРНІЄНКО

Малював
ВІТАЛІЙ МІТЧЕНКО

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1994

ББК 84.7СПО
О-36

Повість сучасної американської письменниці оповідає про незвичайні пригоди звичайного юнака, що зостав сиротою, був безрідним і бездомним, а тому найбільше приятелював із розумним конем та вірним собакою. Проте двадцятирічним він водночас зустрічає і своє перше велике й несподіване кохання, і свого рідного діда, і щиру прихильність багатьох людей.

Перекладено за виданням:
Mary O'Hara. The Catch Colt.
A Harper Trophy Book
Harper and Row, Publishers

Передмова
Кента К. Перро

О 4804040100—014 Без оголошення
206—94
ISBN 5-301-01784-5(укр.)
Trophy ISBN 0-06-440157-X

© 1978, 1981 by Markane Company, Inc.
© Кент К. Перро, передмова, 1994
© Валентин Корнієнко, переклад українською мовою, 1994
© Віталій Мітченко, художнє оформлення, 1994

СЛОВО СИНА

(Про матір та її повість «Спійманий мустанг»)

Мері О'Гара (1885—1980) належить до видатних представників північноамериканського красного письменства. Але не всі знають, що вона була й талановитим музикантом, ціле життя присвячувала певні години дня музичним дослідженням та композиторству.

Дитинство Мері минало на Бруклінських пагорбах (Нью-Йорк), де її батько Ріс Фелл Олсод був єпископальним священником.

Рано вийшовши заміж, вона потрапила до Голлівуду, де й почала випробовувати себе як композитор (писала музику для голосу та фортепіано) і як кіносценарист — у час, коли вважалося, що місце жінки в Америці — це кухня та дитяча кімната.

Друге одруження закинуло Мері О'Гару на високе плоскогір'я Вайомінгу. Захід, його дивовижне, близьке до природи життя зачарувало її. Саме тут вона створює свої найкращі романи та повісті. Вайомінгський край надихнув письменницю і на створення повісті «Спійманий мустанг».

Спершу цей твір був скомпонований як музична п'єса, — отже, йому судилося зазнати подвійного життя — життя і в музиці, і в літературі. Задум цієї п'єси з'явився в моєї матері 1930 року, коли вона мешкала на вайомінгському ранчо. Про той час письменниця згадує так: «Натоді я встигла прожити у Вайомінзі десять років — достатньо, щоб спізнати його, полюбити й описати». Але здійснення ідеї мюзикла було відкладено на безрік, тим часом виходять у світ інші її книжки, написані у Вайомінзі: «Мій друг Фліка» (1941), «Чорна грозова хмара» (1943), «Зелена трава Вайомінгу» (1946), «Вайомінгське літо» (1963) та її бруклінська книжка «Син Адама Вінгейта» (1952), znana також як «Диявол увіходить через північне вікно».

1955 року в роботі Мері О'Гари настало тимчасове затишшя, й вона вирішила, що тепер саме час узятися до омріяного мюзиклу, якщо вона взагалі хоче, щоб він з'явився на світ. Створивши художній образ Вайомінгу для мільйонів читачів, вона почувалася на силі відтворити його в музиці, в піснях, гідних цих людей і цієї землі.

Проте незабаром стало очевидним, що продюсери, незалежно від того, наскільки гучна слава письменника, уникають ризикувати

великими грішми, не мавши гарантій успіху. Аж тут втрутився пан Випадак.

Улітку 1972 року під час свого візиту до Лондона я розповів кільком продюсерам про «Спійманого мустанга». Один із них, Річард Пілброу, який працював у Експериментальному театрі з обмеженою відповідальністю, сказав, що задум міг би його зацікавити, і зголосився послухати «ознайомлювальний магнітофонний запис», щоб мати уявлення про ідею оповіді та про музику. Отже, виникла потреба в оповідачеві, що переказував би сюжет у супроводі оркестру та співаків, які дали б уявлення про музику.

Музичні номери записано на плівку в Лондоні. Тоді ж таки Мері О'Гара підготувала текст. Але хто його читатиме? Це запитання не давало їй спокою. Вона недолюблювала дикторів радіо, аж поки якось почула Чарлза Озгуда. «Ото голос! Мати б такий собі!» — захоплено мовила вона. Тож я познайомився з Озгудом у «Сі-бі-сі». Той прочитав сюжет і заявив, що був би щасливий виступити в ролі оповідача. Як це нерідко буває, ознайомлення з магнітофонним записом не викликало в містера Пілброу бажання починати роботу. Але сюжет оповіді був уже розроблений, і Мері О'Гара похвалилася, що могла б тепер за ніч викласти цю історію у формі роману чи повісті.

Вперше повість «Спійманий мустанг» опубліковано в Канаді. Потому вона побачила світ в Англії, Франції, Німеччині, Данії, Австралії, Новій Зеландії, Південній Африці, Канаді та в Сполучених Штатах.

1987 року Юрій Расовський, колишній продюсер-режисер Національної студії театральних радіопостановок, адаптував «Спійманого мустанга» для транслявання його по радіо як музичної вистави. Мій син Річард організував першу трансляцію мюзиклу по радіо в м. Ріно (штат Невада) та іншими радіостанціями США.

Заходами українських друзів, і зокрема Надійки Деркач, американський бестселер тепер приходять до читачів і під маркою київського видавництва «Веселка». Отож «Спійманий мустанг» далі триумфально йде по світу — і як суто літературний твір, і як музично-драматична вистава.

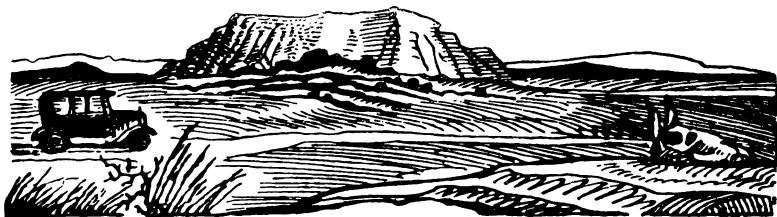
Протягом багатьох років образ американського Заходу спотворювали книжки про бандитів та вбивць; у голлівудській продукції насильства для американських та закордонних споживачів Дикий Захід також посідав чільне місце. А Захід, що його змалювала Мері О'Гара у «Спійманому мустангові»? Він далеко ближчий до життя, цей «чистий і пустельний світ із повільним серцебиттям»!

Лебедина пісня Мері О'Гари — «Друг Фліки, або Автобіографія Мері О'Гари».

Мері О'Гара — також автор музичних творів «Вайомінгська сюїта для фортепіано», «Зелена трава Вайомінгу» та «Вітряна арфа».

Кент К. Перро

° Канадська радіомовна корпорація.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Великі американські рівнини — приблизно третина ширини континенту — стелються на сотні миль на захід від атлантичного узбережжя. Вони обмежені на сході одним із найвищих у світі гірських пасом — Скелястими горами. Ті гори тягнуться з півночі на південь через увесь континент подібно до зубчастого спинного хребта, утворюючи Континентальний вододіл.

Тут розкинувся американський Захід, мальовниче тло легенд про Дикий Захід, що ними зачитуються і захоплюються у всьому світі.

Дивно, що ті оповіді рясніють убивцями, бандитами, розбшаками та зарізяками, тимчасом як сама тутешня земля вражає своєю погідністю, супокоем і неймовірною красою. Неосяжні її простори вкриті хвилястим морем трави, ярої смарагдової зелені. У глибокій кобальтовій блакиті неба пливуть величезні ліпні сліпучо-білі хмари, кидаючи на рівнини пурпурові тіні.

Всякий рух тут повільний і оспалий. Тихо дрейфують хмари. Тіні непомітно змінюють свої таємничі обриси. З заходу, ніколи не вщухаючи, віє нижній легіт.

Авто може цілісінький день мандрувати старими путівцями, що ними помережені рівнини, зі швидкістю не меншою за п'ятдесят миль на годину — і надвечір краєвид буде такий достоту, як і вранці.

Загублений світ із повільним серцебиттям. Світ неземної яскравості й краси, світ магічний і чаклунський...

Це — Великі рівнини.

Вони здіймаються на висоту восьми тисяч футів до Спелінга (Вайомінг), де ґрунт знову спадає вниз до широкої долини, досить просторої, щоб у ній могли вміститися місто Ларамі та Вайомінгський університет. Далі місцевість підвищується знов у напрямку Вододілу Скелястих гір. Їхні

високі шпилі, вкриті снігом більшу частину року, губляться у хмарах.

Проде Вододіл не становить перешкоди для подальших мандрів Заходом. Підніжжя гір пронизане тунелями та проходами, поміж бескеттям в'юняться перевали. Помалу-малу рівнини спускаються до пустель та квітучих овочевих садів, до давніх іспанських місій, багатих на всілякі мистецькі скарби, і, нарешті, до довгих неласкавих хвиль Тихого океану.

Вайомінгське нічне небо заслуговує на окрему згадку: його зірки — не просто світляні цятки, що сяють-мерехтять, тримаючись своїх місць у знайомих сузір'ях, а кульки ярого білого вогню — рясно засіяні, вони немовби черкаються одна об одну, і все небо роїться ними від обрїю до обрїю.

Читачі сенсаційних романів про американський Дикий Захід знайомі з такими поняттями, як об'їждчик диких коней, гуртоправ, ковбой.

Джойсі Дітвак належав до племені ковбоїв. То був високий голий парубок із глибокими блакитними очима, достоту такого відтінку, як у сокирок, що ними рясніють тутешні рівнини, та з яструбиним розкриллям темних брів. Чуб і шкіра були одної барви — бронзової. Він гадав, що йому років десь із двадцять, але не був цього певен, бо не мав родини, що вела б лік дням його народження.

Джойсі зроду не ходив до школи. А його унікальний спосіб обходитися з мовою, якою говорив, наводив на думку, що хлопець не вмів навіть читати. Слово «подвір'я» він вимовляв не інакше як «подвірря», взявши собі за звичай подвоювати «р» перед «я». Він підмінював одне слово іншим. Замість «якби», казав «якщо б». Замість «брехати» — «бренькати». Замість «яблуко» — «яб'ко». Він переробляв голосні на свою вподобу, уникав у дієсловах третьої особи однини закритих складів, кажучи «ходе», «робе», «говоре», замість «ходить», «робить», «говорить». Його мова була чудна, вся с в о я в л а с н а, але не справляла прикрого враження.

Попри брак шкільної освіти Джойсі мав певні знання, ба навіть немалі, здобуті в той самий спосіб, у який їх завжди здобувають ті, хто живе близьким до природи життям і готовий помічати й розуміти її знаки.

Чудовим шкільним учителем для нього був його кінь Рой, а надто Роеві вуха. Вони були довгі й зграбні, вуха чистокровного коня, і ловили кожен сигнал, що його приносили повітряні хвилі: Рой стриг ними на всі боки, часом обома заразом, а часом одним.

Велике пасмо Скелястих гір лежало прямо попереду, можливо, за сто миль. Джойсі було видно мерехтливі шпилі, спря-

мовані до неба. Подеколи ніздрі його ловили запах снігу — отой крижаний подих гір, напрочуд приємний і духмяний, насичений сосновим та шавлієвим духом рівнин.

Джойсі знав, що коні бачать небагато далі за людей, і дивувався з такої гостророзорості. Іноді йому здавалося, ніби Роева увага прикута до того, що діялося в горах. Чи він справді щось бачив? Може, орла, що лине у небесній високості, несучи в пазурах цілу вівцю і намислюючи найлегше вбивство: впустити вівцю, шугонути слідом за нею вниз і влаштувати бенкет на дозвіллі? Чи він просто дослухався? Може, до грому лавини чи до заводів ярого борвію, що підносяться до пронизливого вереску?

Раптом Рой схарапудився — якщо його щось напалохало, то воно мало бути десь зовсім поруч. Джойсі кинув оком униз і побачив, що з-під скелі виповзає гадюка. Водилися тут і великі північноамериканські зайці. Один із них зненацька вискочив з нори майже з-під ніг у коня — зайчі могутні задні лапи виштовхнули його, немов поршні. Великий стрибок — і він помчав-поплигав за вітром, як те перекотиполе. Рой, зрозуміло, і собі зробив великий стрибок, а тоді, вибачаючись, люто захропів і скинув догори голову.

Однаке між тим, що було зовсім поруч, і тим, що було ген далеко, лежав цілий світ усяких див. Онде рухаються табунцями якісь істоти — то антилопи та лані. Звірі, що полкують на них — вовки, койоти та гірські леви, зачайлись у надійних засідках, але Рой умів їх викривати. З раптової зміни кінської ступи, з того, як Рой нашорошено крутить на всі боки головою, з напруження у всьому його тілі Джойсі міг визначити, що небезпека близько.

Водилися тут, певна річ, і дикі коні. Вони були не менш звичне видовище для уродженців Заходу, ніж кури для фермера. Ці тварини мандрують по відкритих просторах Вайомінгу поодиноці або табунами, а зловлені й об'їджені, стають мустангами, низькорослими кониками американських ковбоїв.

В їхній спадковості відроджується кров чистопорідних арабських коней, завезених до Мексики з Іспанії сторіччя тому, і часто-густо це повернення до предків витворює таку красу, таку силу й розум, що аж дух займає.

Саме такий кінь був Рой. Зростом він переважав більшість мустангів, сягаючи заввишки близько 160 сантиметрів, його шерсть відсвічувала синяво-чорним відлиском, грива та хвіст маяли на вітрі, всі чотири кісточки ніг були в білих панчохах, а між його великими розумними очима красувалася лисина у формі півмісяця.

Все те, чого міг навчити кінь, було цілим світом знань, але знань тільки початкових. Існувала ще людська наука, й опанувати її було далеко тяжче, бо тут у гру входила мова. Якщо

слів забагато, з них узагалі не добудеш якихось відомостей. Тоді мусиш шукати знаків і серед них. Щодо коня, то досить глянути йому в вічі — й ти вже знаєш, підведе він тебе чи ні. Більшості тварин можна довіряти, якщо вони не налякані. А чоловікові? Він двоєдушний. Насправді він — дві людини. Довірятимеш тій і тій — ошукаєшся. Але якщо уникатимеш ризику, не довіряючи нікому й відгородившись від усіх, то можна розминутися з тим, хто озброїв би тебе, окрім звичайних фактів, ще й правдою та мудрістю.

Таких людей не густо. Звичайно ти їх розпізнаєш, озираючись назад, у минуле. Вони примітні.

Джойсі пам'ятав одну таку людину. Думаючи про неї, він називав її Ця стара Гренні. Вона мала свій куточок у його пам'яті, й він міг за бажанням воскрешати в уяві її образ. Маленька бабуся в очіпку й фартусі сиділа у кріслі-гойдалці з плетінням у руках. Вона навчала Джойсі народних пісень, співаючи їх деренчливим старечим голосом, розказувала оповідки, які, за її словами, пішли з Біблії. Вона навчила його оцінювати людей. Розпізнавати поганця по запаху його поту. Чи когось, кого, навпаки, слід слухатися, по тому, як звучить його голос.

— Коли ти, Джойсі, стрічаєш когось такого, ніколи з ним не балакай. Навіть не відповідай йому. Попросто роби, що він каже, та й годі.

Тож до Роевої науки долучилася ще й нехитра життєва мудрість старої Гренні.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Вайомінгські пастухи зажили курйозної слави на Сході, й про них багато говорять. Вони стали майже легендарними постатями.

З огляду на скромність їхнього ремесла, можна б сподіватися, що вони простодушні люди. Це відповідало б і тамтешній природі. І багато хто з них справді такий. Але решта, як свідчать перекази, зовсім з іншого тіста. Вони — втікачі з великих східних міст, лихої слави люди, що не мирили з законом і мусили негайно зникнути, забитися десь якомога далі, щоб ніколи вже не повертатися.

Опинившись на незорих просторах далекого Вайомінгського вівчарського краю, вони з усього серця полюбили тамтешнє життя. Їх захоплювало все: праця просто неба, вівчарське ремесло, що його так легко опанувати, самі вівці та чудовий край. То була втеча від дійсності! Звільнення від правил та умовностей добропристойного суспільства, пов'язаних

із одягом та повсякденною поведінкою, а надто звільнення від своїх колишніх спільників.

Старий вівчар на прізвисько Бовкало також утік зі Сходу, хоча й із зовсім інших причин. Він колись викладав у Гарвардському університеті, й справжнє його ім'я було Джозеф Джерард Віллобі. Якщо Бовкалом його не охрестили ще тоді, коли він професорував, то своє прізвисько він міг заробити опісля, коли опинився біля річки Бовкрівер чи у вайомінгському містечку Бовкемері.

Ніхто не пам'ятав, щоб його величали інакше, як Бовкало. До Вайомінгу його привела трагічна історія.

Багато років тому, ще читаючи лекції в Гарварді, Віллобі дуже клопотався вихованням свого маленького сина. Він лишився удівцем і мусив бути за батька й матір водночас. Професор мав надію, що хлопець піде слідами свого батька і, можливо, стане викладачем Гарварду. Все йшло добре, поки на сцені не з'явилася дівчина. Джозеф одружився з нею наперекір своєму батькові, а тоді, знов-таки наперекір йому, покинув коледж. Потому молодята зникли.

За рік професор одержав листа, де на поштовому штемпелі значилося: Бовкемер, штат Вайомінг. Син сповіщав, що його молода дружина померла, породивши дитину, — хлопчика — і що він назвав його спільним іменем свого батька і себе самого: Джозефом Джерардом Віллобі-третім.

Професор занотував це ім'я до родинної Біблії і гадав, що Джозеф тепер повернеться додому з малюком і, може, знову працюватиме в коледжі. Звичайно, він простить його і щиро прийме до свого дому. Однак Джозеф не покався. Ба навіть не написав. По кількох роках професор відчув себе серйозно хворим і залишив кафедру.

Нарешті йому набігло на думку, що коли сини не повертаються і не просять у батьків пробачення, то батьки мають самі розшукати своїх синів.

Тож він подався до містечка Бовкемера, зареєструвався в тамтешньому готелі й почав збирати відомості. Незабаром надійшла звістка: чоловік, що відповідає Джозефовому описові, помер від кліщового тифу, десь поза межами Бовкемера, на вівчарському кочовищі. Той чоловік мав при собі маленького хлопчика.

Але все це сталося кілька років тому. Ніде поблизу Бовкемера тепер не пас овець жоден вівчар, і за маленьким хлопчиком і слід загув.

Світ професорові пішов обертом. Здавалося, він ніколи досі не усвідомлював, що все довкола ненастанно змінюється під потаємним впливом часу. День у день життя переінакшувалося — майже непомітно. А поруч стояла смерть і спо-

стерігала за грою, ладна будь-якої хвилини перевернути дошку й покласти тій грі край. Професорові тепер лишалося тільки одне: надіятися, що знайдеться його онучок.

Почалися довгі пошуки, мандри від ранчо до ранчо, пильні розпити на кшталт: «Ви часом не бачили маленького хлопчика? Малюка, отакого заввишки? З блакитними очима? Білявця?»

Професор не був самотній у своїх пошуках, адже той, кого ти шукаєш, можна сказати, завжди з тобою. Інколи він відчував у своїй руці долоньку маленького хлопчика.

Він відвідав вівчарські кочовища на тих ранчо, де випасалися поруч з іншою худобою отари овець і де вівчарі жили близьким до природи мандрівним життям, ночуючи у своїх фургонах. Якби комусь випало побачити зниклого малюка, йому про це напевно б сказали.

Велике ранчо Джепсона Гіта було одне з тих, де випасали овець, але над усе воно славилось своєю чистою гернсійською породою дійних корів.

Бовкало ні на крихту не змінив своїх панських звичок, але ходив у мальовничому однострої з вельвету й буйволової шкіри, вбранні монтанських пастухів, успадкованому, кажуть, від баскських іммігрантів.

Для професора то було цілком нове життя, і він знаходив у ньому дедалі більшу втіху. А яким цілющим було воно для нього! Від хвороби й немочі не зосталося ані найменшого сліду. Пругка дернина під ногами, п'янке повітря, чарівний пейзаж, що тішить око, дозвільні дні, прості люди, тварини — все це захоплювало його.

Йому ніколи не набридало дивитись на овечок, на їхні «пустощі», коли вони стрибали на чотири чи п'ять футів прямо-висно вгору, а тоді змінювали напрямок і, скоцюрбившись, давали чудового сторчака вниз.

Давніше Бовкалове життя помалу блякло й робилося дедалі примарнішим, аж поки почало здаватися, ніби його не було зовсім.

З часом Бовкало перетворився у Вайомінзі на живу легенду. Його оточувала велич, ба майже слава. Все це обернуло його існування у подобу сну, який мав над ним велику владу й справляв йому дивну втіху, і сон той став сливе способом його життя.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Перед своїм одруженням із Джепсоном Гітом Марта Кумбз учителювала у школі й показала себе блискучим педагогом. Отож Летиція, їхня дочка-одиначка, мала щасливу нагоду здобути добру освіту, не покидаючи домівки.

Вона була здібна учениця і завзята читачка. Дівчина спонувала звичайну шкільну науку: навчилася читати, писати та лічити, ознайомилась із французькою й англійською класичними літературами та з географією. Але Марта долучила до програми ще й такі предмети, як ведення бухгалтерських книг для обліку робіт на ранчо та догляд за доїльним начинням, його чищення та стерилізація. Планування великого ранчо звичайно передбачає простерті на багато миль пасовиська, взяті в оренду від уряду чи від залізниці. Вони оточують центральне господарство, що належить безпосередньо хазяїнові. В його осередді стоїть хазяйський будинок та решта будівель, потрібних для фермерства.

На Гітовім ранчо всі будівлі були напрочуд добротні. За челядню правив триповерховий рублений будинок, де могло поміститися дванадцяттеро наймитів. Сусідня молочарня, змурована з каменю, була набагато менша і мала всередині кругоїдучий жолоб, де в холодній протічній воді стояли відра свіжого молока, що ними завжди могли скористатись у челядні.

Дві вузькі звивисті стежки, пролягаючи між цих двох будинків, вели до вищих луговин та нагірних пасовиськ.

Нижче від челядні та молочарні виднів поруб — площею з акр чи й більше, розрівняний і покритий дерниною, неначе сільська зелена лука.

По краях порубу височіли інші будівлі: повітка для реманенту і майстерня, коптильня і комора. З далекого боку над пусткою нависав лісистий пагорок, майже стрімчак. І нарешті, на нижньому краю порубу стояв корівник, старезна озія, витягнена на всю ширину порубу навпроти стрімчака, яка утворювала бар'єр між будівлями ранчо з усією подальшою перспективою та відкритими луками внизу. Будівля та мала кілька поверхів. Примхливі лінії даху, вежі та фронтони уподібнювали її до маленького кафедрального собору. Всередині вона була поділена на невеликі загороди для худоби, рядочки стійл та просторі коридори, що могли прихистити десятки корів та телят і сотні овечок та ягнят під час зимових бур.

Родовий особняк, не менш гарний і вигідний, ніж будь-який міський будинок, стояв біля корівника через дорогу навпроти і замикав кільце будівель.

Заможні вайомінгські господарі ранчо мали звичай віддавати своїх дітей у науку до фешенебельних пансіонів на Сході. Але Джелсонові та Марті Гіт було лячно так далеко відпускати від себе дочку. І та ризикнула залишитися вдома. Вона любила ранчо. Всі ці розкішні луки, луговини та пасовиська були її особистими володіннями, і вона, мов та принцеса, царювала в них. Дівчина була певна, що навіть її батько й мати не знали цієї землі так добре, як вона, не знали ні

відлеглих вузьких видолинків, ні лощовин — цих чарівних глухих закутків.

Один такий застум був у папороті, де джерело утворювало невеличке озерце. З нього випливав струмок, не набагато ширший за її, Летті, стрункий стан, але навдивовижу бистрий. Цю місцину вона обрала для своїх купанок.

Повернувшись, мов форель, головою проти течії, простягнувшись на всю довжину свого тіла, вона, бувало, лежала в такій позі у спекотні літні дні, упиваючись райською прохолодою. Її лікті міцно впирались у піскувате дно, маленьке серцевиде обличчя було обхоплене долонями, а довгі коси полоскалися ззаду на бистрині. Вбрання — блузка, спідниця й маленькі білі панталончики — лежало на березі.

Часом дівчина міняла ролі у своїй грі в форель. Замість бути фореллю самій, вона вряди-годи приносила додому в кошику багатий улов цієї риби. Секрет простий: вона знала, де її шукати.

В'юнячись і майже в'яжучись у вузли, мініатюрний струмок сягав горішньої частини довгої зрошуваної луки, що розкинулась нижче будівель ранчо. У печерах глибоко попід його берегом полюбляли сидіти веселкові широкохвості пструги — кожен завдовжки шість-вісім, а часом і десять-дванадцять дюймів. Джемсон Гіт частенько куховарив надворі, й тоді, огорнений припахом диму, нікому так не радів, як цій рибі.

Потаємні сховки Летиція мала й у корівнику — між паками сіна на триярусному сіннику. Взавши в бібліотеці якусь захопливу книжку, вона могла спокійнісінько читати її у своїй криївці. А якщо їй докучали й тут, приходили сюди й гукали її, то була ще одна місцинка, де нікому й на думку не спало б її шукати: розсоха п'яти гілок на старій сикоморі, розсоха, якої зроду не побачиш ізнизу. Або вона могла ховатися тут-таки за молочарнею, примостившись на перевернутому кошику на апельсини. Чи навіть усередині молочарні, де дівчина тішилася дружніми розмовами із Джімом Біллінгзом, своїм щирим повірником.

Один за одним летіли щасливі роки. Марта і Джемсон почали думати про те, щоб знайти для Летті якесь товариство. Хто міг би правити за нього в такій глушині? На які світські розваги могла сподіватися тут Летті? Вона мала вісімнадцять років, була вже дівчина на виданні. Хто здобуде її серце? Не раз їй і самій хотілося це знати.

Дівчат у цих краях звичайно наділяли скринями з віном і привчали наповнювати їх білизною та вишивками. Навіть заохочували шити предмети одягу на придане новонародженому.

Хлопців навчали бути дужими і вміти битися, щоб боронити жінок своєї родини. Вони мали також бути майстрами на всі

руки, щоб поставити дім для дружини та дітей і утримувати його як слід.

Дівчат напучували, щоб ті не жартували з парубками чи принаймні не робили цього на людях. Але знаходилися способи одурити батька-матір і все ж обмінятися найважливішим у світі запитанням та відповіддю на нього. Принагідно. Спільні забавки, будь-які спільні роботи могли правити за дуже добру маску.

Одначе Летиція не мала в собі лукавства. Вона була дитя природи, дівчина проста і доволі сором'язлива. Дивитися прямо в очі чоловікам було чимось більшим за звичайне загравання, то було зухвальство, то був заклик. Вся душа Летті повставала проти цього, і вона сама ніколи так не чинила. Ніколи, тобто доти, доки не глянула просто в очі Джойсі Дітвакові й не змогла відвести погляду.

А сталося це ось як. Одного разу дівчина прокинулася спозаранку і, потягуючись та позіхаючи, помітила, що її кімната осяяна світлом зірничі. Високі стулчасті вікна були широко розчахнені.

Вона вислизнула з ліжка і, перейшовши кімнату, стала між віконними стулками, дивлячись на рожево-золотаві хмаринки в небі.

І тут із-за закруту стежки, що бігла уздовж стіни будинку, пролягаючи під її вікном, виринув верхівець. І вона глянула вниз, а він глянув догори. Погляди їхні зустрілися.

Ту ж мить верхівець зупинив коня.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Якось удосвіта на початку червня Джім Біллінгз стояв біля рогу молочарні. Як завжди, голову йому прикрашав білий ковпак шеф-кухаря, стан оперізував різницький фартух. Він ніс галонувий бідончик молока, потрібного йому для приготування сніданку.

Якусь хвилину Джім дивився вниз по зрубу на корівник та дорогу на луку: його вухо зачуло кінський клус.

Спершу кінь біг алюром. Далі копіт зненацька урвався, мов утятий. Напевно, верхівець дістався фермерського будинку, де він мав зрізати правий кут, щоб уїхати на ранчо. Постоявши хвилину-другу, кінь знову рушив уперед.

Було ще поночі, але барви сонячного сходу вже бурхливо розливалися по небу, а кілька останніх зірок гасли одна по одній.

Тим часом верхівець проїхав через вхід і зупинився між будинком ранчо та корівником. Він здавався лише тінню на яснішому тлі, й Джім не сказав би, чи верхівець чоловік, а чи

хлопець, поки той не спішився — вискочив із сідла, перекинувши довгу ногу через кінське озаддя.

Дивлячись на його високу постать обіч коня, Джім вирішив, що прибулець — молодик і, мабуть, чи не напитує роботу.

Біля корівника стояв стіг сіна. Вершник підвів до нього свого низькорослого коня, тоді відступив і звів очі на вікна другого поверху Гітового будинку. Він так довго стояв без руху, аж Джім почав дивуватися.

Нарешті, ніби відчувши, що за ним спостерігають, незнайомиць обернувся, і їхні погляди зустрілись, хоч їх і розділяла чимала відстань.

— Здрастуй, незнайомче, — гукнув Джім, і вони поволі почали зближатися.

— Здрастуйте. Чи це не Гітове ранчо?

— Таж не чие. Напитуєш роботу?

— Еге ж. Щось світить?

— Господар цілий рік тримає шість хлопців. (Робочі руки тут звали «хлопцями» без уваги на їхній вік.)

— А як щодо бригади косарів?

— Ми вже взяли кілька душ додатково. Але цього року сіножать на славу. Може, потрібно буде більше. Послухай-но! Чи не забрав би ти свого коника від стогу? У нас сутожно з сіном, поки трава ще не кошена.

Незнайомиць зупинився.

— То-то стіг такий обскубаний. Куди ж мені його одвести?

— Бачиш оту частину білої загороди біля далекого рогу корівника? — показав Джім. — Там у кінці є ворота — ними ти можеш вивести конячину на гарний обгороджений пастівничок, де випасаються телята.

Незнайомиць зробив, як йому сказано, але, повертаючись назад, замість вийти ворітьми, легко перемахнув через огорожу із трьох лат.

«Замашний хлопець», — подумав Джім, оцінюючи молодика й не перестаючи чудуватися з цікавості, яку той виказував до горішніх вікон.

— Послухай-но, чому ти все стоїш та пасеш очима вікна?

Після хвилинного вагання Джойсі відповів запитанням на запитання.

— А чия там кімната, не скажеш?

— Летиції. Господаревої доньки. Та що з тобою? Можна подумати, тебе огріли довбнею по голові.

— Пусте. Зі мною все гаразд.

— Ти їхав цілу ніч?

— Майже.

— Ну, то напевно зголоднів. От морока. На жаль, я ще не

можу пригостити тебе сніданням. Треба ждати, поки вернеться Генк. Він нагорі у стайні чистить коней.

— Генк? А що то за один?

— Генк Барроз. Він тут за десятника. І він же таки дасть тобі роботу. Якщо її взагалі дадуть! А втім, почастувати кавою я можу. Гайда нагору до челядні.

Вступивши до приміщення, незнайомец почепив свого капелюха на вішача біля дверей.

— Сідай, — Джім штовхнув молодика на м'якого стільця. — Зараз я вмент приготую гаряченької кави.

Він підійшов до плити, розворушив вогонь і висипав у нього повне відерце вугілля, ще й кинув жменю трісок. Паливо затріскотіло і спалнуло яскравим полум'ям.

Гість не зворухнувся. Він сидів там, де його посаджено, з широко розплющеними очима, і ще й досі не міг прийти до пам'яті.

Кімната була простора й затишна, подібно до більшості старомодних кухонь. Ліворуч від дверей у ніші на півстіні тулилася велика плита.

Решта приміщення була витібно вмебльована. Впадали в око кілька фотелів, пара лав та комплект міцних дерев'яних стільців — так званих капітанських.

На стінах красувалися оздоби. Один з численних хлопців, яким випадало користуватися кімнатою, виявив малярський хист, і доробок його складався переважно зі шкіців статурних молодичь, чії жіночі форми належали до його найбільших здобутків.

Низка бубонців, пара хутряних ковбойських штанів та окремі частини зброї теж були серед настінних прикрас.

Спальні помешкання містилися нагорі, куди можна було дістатися, подолавши марш крутих вузьких сходів.

Кава парувала. Джім наповнив товстобокі порцелянові філіжанки.

— Ось тобі кава. Страх яка міцна. Як тебе звати?

— Джойсі Дітвак.

— Вершки, цукор? — запропонував Джім, і Джойсі пригостився.

Джім узяв велику жовту змішувальну чашку і розбив у неї кілька яєць.

— Джойсі Дітвак? — перепитав він. — Незнайоме прізвище. А де твоя домівка?

— Я безхатько.

— Я маю на увазі — хто твої батько-мати?

— Я зроду без батька-матері. Сам-один.

Джім заходився збивати яйця.

— Ось що я тобі скажу, Джойсі. Щоб хтось був зовсім сам-

один — такого не буває. Кожна окремо взята людина, що будь-коли народжувалася чи народиться, має бути пов'язана з кимось іще. Чи тобі спадало коли таке на думку?

— Тоді вони запевне згубили мене чи поклали де-небудь і забули, — відказав Джойсі, — бо я таки ніколи не знав ні батька, ні матері.

— Але ти, мабуть, знав, хто вони такі, — не вгавав Джім. — Маєш же ти прізвище. Дітвак. Хто такі Дітваки?

— Нема ніяких Дітваків, — відповів Джойсі. — Це прізвище не справдешне. Коли я побачив, що всі мають двоє імен, я просто прибрав його собі. Єдине справдешне моє ім'я — Джойсі.

Джім був вражений.

— Себто ти зовсім не знаєш, хто ти? Твої мати й батько не були пошлюблені? І ти — щось наче спійманий іще лошам мустанг?

— Мене так і називали раз у раз.

— Але сам ти цього не певен?

— Сам я нічого не певен.

— А хто ж тебе доглядав, коли ти був ще малим пущерінком?

— Багато хто. Фермери, скажімо. Всяк візьме дитину, якщо їй під силу хатня робота. Накласти трісок у кошики, наносити пійла свиням. Мій найперший спомин — як я шастаю під коровами, доячи їх.

Не перестаючи готувати сніданок, Джім з усміхом рєздивлявся хлопця, і в погляді його світилося завзяття детектива-аматора.

— Але сягни уявою у своє найдавніше минуле, Джойсі. У якомога давніше. Що тобі пригадується?

Проте Джойсі похитав головою.

— Лише якісь уривки. Все в тумані, окрім хіба собаки.

— Якого собаки?

— Собака в мене був. Рудий. Я кликав його Рудько. Ми з ним укупі спали долі, й він мені вночі лизав обличчя.

Джойсі кілька разів сьорбнув із філіжанки.

— Іноді я ще й тепер немовби відчуваю приторк його язика, — додав він, охоплений спогадами.

Джім облишив поратись і пильно глянув на Джойсі.

— Ну... — підохотив він.

Зненацька Джойсі широко всміхнувся, сяйнувши великими гарними зубами, напрочуд білими й рівними.

— Вдень ми славно веселилися, — сказав він, — ганяли вдвох курей.

Джім заходився накривати довгий стіл: ставити начиння й розкладати ножі.

— Але ж бо слухай. Якщо вже ти мусив прибрати собі прізвище, то чому саме Дітвак? Чому не щось звичніше для вуха?

— Яюсь один хлопець сказав мені: «Гей, ти, дітваку, ану лиш допоможи мені»,— пояснив Джойсі.

Джим знов урвав свою роботу і втопив очі в юнака.

— Так будь-якого хлопчача можна покликати.

— Саме тому це прізвище таке ж моє, як і чуже.

Джим не зводив із хлопця очей.

— Якщо б я прибрав собі яесь звичайне прізвище і сказав, що воно моє, то це був би обман.

Джим довгенько стояв нерухомо, а коли озвався знов, голос його був не такий, як перше: надзвичайно лагідний і добрий.

— Розумію, що ти маєш на думці.

Він підійшов до плити й заходився поратися: дістав велику тарілку й, наповнивши її стравою, простяг Джойсі.

Хлопець звів на нього очі, й широка білозуба усмішка ще раз саянула на його засмаглому обличчі.

— О, дякую.

Він узяв накладену з горою тарілку й заходився їсти.

Джим дивився на нього.

— Я оце так собі розважив. Ліпше буде, як ти звідси щезнеш. Але спершу вгамуй голод.

Проковтнувши пережану їжу, Джойсі запитав:

— Я маю вимітатися? Чого б то?

— Невдовзі сюди заявиться Генк — і краще буде, як ти не потрапиш йому на очі.

— А я гадав, він мене найматиме.

— Він тебе не найме. Не вдався обличчям.

— А чим погане моє обличчя?

— Ти красень — ось чим воно погане. Розумієш, Генк сам красень. І в цьому околі не терпить суперників.

— Що для нього чиєсь там обличчя? Для десятника такого великого ранчо, як оце?

— Він закоханий у Летті Гіт.

— А вони що, заручені?

— Генк каже, так.

— З обопільної згоди?

— Вони бачаться щодня. На свята він возить її своєю машиною на танці. Привернув на свій бік її матір та батька. Вони ним не нахваляться. Генк закінчив сільськогосподарський коледж при університеті у Ларамі, штат Вайомінг.

Ясьне обличчя Джойсі спохмурніло. Сніданок ураз перестав йому смакувати. Упоравшись із ним, хлопець підвівся і простяг Джімові тарілку.

— Наївся? — спитав той.

— По зав'язку. Добрячий харч.

— Тепер слухай сюди. Спускайся до корівника — там саме доять — і весь час там крутяться. Коли корів подоють, господар важитиме молоко. А потім, напевно, вийде надвір. Для тебе то буде добра нагода. Попросись до нього на роботу. А зараз — марш!

І Джім майже випхав Джойсі за двері.

Це було дуже вчасно, бо коли Джойсі переходив поруб, із-за челядні до нього долинув далекий гомін голосів. Один з них звучав вельми владно. Він був шорсткий, рипучий і безапеляційний, немов його господар звик віддавати накази. Видно, надійшов Генк Барроз.

Коли Джойсі добрався до корівника, звідти виринув високий чолов'яга. Він був одного зросту із Джойсі — понад шість футів заввишки, — але у поясі вдвічі за нього грубший, хоча нікому б і на думку не спало назвати його гладуном.

— Добр'ранку, містере Гіте. Я почув, що у вас починається пора косовиці, й подумав: чи не буде вам потрібен ще один робітник?

Джепсон Гіт зміряв молодика знавецьким поглядом, оцінюючи його м'язи та силу, після чого підвів голову і зикнув:

— Генку!

Гучний розкотистий голос був пасував до його могутніх габаритів.

— Іду! — почулося у відповідь.

Гіт знову обернувся до Джойсі.

— Де працював досі?

— У Гаскелла, — відказав Джойсі. — Щойно розрахувався.

— Сіножать цього року на славу.

— Що й казати. Трава як щітка.

Генк уже стояв поруч із ними й пожирав очима Джойсі.

— Генку, — звернувся до нього Гіт, — нам ще треба робочих рук? Ось вони. Знаю: у тебе в челядні немає місця. Примісти його у стайні — вгорі над засторонком. Там доволі просторо і вже стоїть лежак. Конячину свою нехай виганяє на белебень — отуди, вище стайні, де луговина. Розкажи йому що де. Передаю його на твої руки.

І Гіт велично рушив до свого будинку.

Двоє молодиків проймали один одного очима. Джойсі вже почав був підіймати для вітання руку, але Генк стояв наче заляклий — і Джойсі опустив руку знов.

— Я поставлю тебе взавтра на сіножать, — озвався Генк. — А сьогодні — влаштуйтеся. Господар сказав тобі де. Перенось свої пожитки й вивчи шлях, яким ти муситимеш їздити на цьому ранчо, кожен його зворот і закрут.

Від челядні долинув покрик Джіма Біллінгза:

— Всім до столу!

І зараз же розлігся лункий брязкіт двох сковорід — імпровізований дзвін на сніданок.

Звідусіль до челядні потяглись люди.

Генк Барроз повернувся і пішов геть.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

За кілька годин двері фермерського будинку відчинилися. Надвір вийшла Летті й, зупинившись, збуджено роззиралася довкола.

День видався негодяний. Куценька рожева підничка Летті лопотіла на вітрі. Небо повнилося хмарами, і хмари ті — декотрі зовсім чорні — навално рухалися. Скидалося на те, що надвечір схопиться буря.

Обстеживши небо, дівчина перевела погляд донизу. Вона явно когось шукала й обмацувала очима все довкола, проте біля будівель чи деінде на порубі не видно було ні душі.

Аж ось вона вгледіла коня.

Летті знала всіх коней на ранчо. Але цей кінь був якийсь химерний. Він сумирно скуб траву на обгородженому латами пастівничку біля далекого кінця корівника.

Блискаючи голими бронзовими від засмаги литками, Летті перебігла поруб. Мов та вивірка, перелізла огорожу з трьох лат — і стала як укопана по той бік. Кінь крутнувся й повернув до неї голову. Та вона і не думала лякатися.

Кілька хвилин Летті стояла нерушно й дивилася на коня, наче в такий спосіб сподівалася дещо дізнатися про його хазяїна. Аж тут за її спиною озвався голос:

— Добр'ранку, міс.

З ляку їй перехопило подих. Вона обернулася.

— Ах... доброго ранку.

Хлопець стояв по той бік загороди, тримаючи в лівій руці капелюха, якого скинув, звертаючись до Летті.

— Доброго ранку, — повторила дівчина, мовби то й не вона щойно з ним привіталася, тоді ступила крок уперед і простягла йому руку. — Я — Летті Гіт.

Доторк їхніх рук був такий короткий, що могло видатися, ніби вони чимось налякані. Серце дівчині калатало. Вона відчула млість і сперлася правицею на загороду.

Задивившись на неї, хлопець упустив капелюха.

— То це був ти... на коні... під моїм вікном, — пробелькотіла вона, задихаючись.

— Атож.

Летті стояла мовчки, похнюпивши голову, не зводячи на

нього очей. Їй не слід було б цього казати, майнула думка, але яка рація прикидатися? Щось із нею сталося. І воно відчувалось, як щось велике і важливе. Чи стане вона коли-небудь знов такою, як була? Він напевно розуміє все незгірш за неї. Але вона прикидалася й далі, силкуючись не показати своїх почуттів.

— Я тебе гаразд не розгледіла, — промимрила вона, ховаючи очі.

— А я бачив тебе як на долоні — коли ти стояла у вікні й дивилась на мене вниз, — відказав він.

Запала мовчанка — Легті цупко трималася за огорожу і чудувалася з того, що з нею діялося.

Далі вона знов почула його голос:

— І мені здалося, ніби я впізнав тебе.

— Чудасія, та й годі! Ти ж мене доти ніколи в вічі не бачив.

— Але я думав про тебе, — відповів він лагідно, — довго-довго.

Обличчя їй густо зашарілося. А коли рум'янець зійшов, дівчина знову відчула жакливу млість.

— Чудасія, та й годі! — прошепотіла вона знов, і їй закортіло нахилитися вперед, покласти голову йому на плече і відчутти, як її стан обвивають його руки.

— Малі дітлахи мріють про те, що колись вони виростуть і оженяться. А що вже попомріяв я! Зростав як-не-як без батька-матері.

— Ой! То ти сирота?

— Хтозна, мо', й ні. Мо', я просто згубився. Я звик до гадки, що десь у світі живе дівчина моєї мрії, та, що одного чудового дня стане моєю. Думав собі, у мене з'явиться родина. І я був певен, що пізнаю ту дівчину з першого погляду.

Вона промовчала. І потім ще довгенько не важилася звести на нього погляду. А коли таки звела — постерегла в його очах запитання. Так, він запитував її! А вона... чи згодна? Чи вважає себе за ту дівчину? І подумки вона відповіла: «О, так! Так!» Він міг би цього й не питати. Хіба вона вже не його?

А вголос вона промовила:

— Як тебе звати?

— Джойсі, — відповів він.

Вона спустила очі додолу й, дивлячись убік, повторила з усміхом:

— Джойсі.

Він перехилився через загороду.

— Скажи ще раз! Ох, назви мене ще раз так, ніби й ти мене пізнала.

— Я тебе так не називала. Проказала твоє ім'я, та й край.

— Повтори ще раз.

Одначе вона не схотіла.

— Ти наймаєшся на роботу?

— Еге ж. Із завтрашнього дня працюватиму в бригаді косарів.

— О! А що сьогодні?

— Влаштуватимусь. Маю ознайомитися з ранчо. Моє помешкання у стайні, вгорі над засторонком.

— А ще чогось тобі не сказано?

— Сказано вигнати мого коника на велике пасовисько, що вище стайні. Я саме думав це зробити, коли з'явилася ти.

— А дорогу туди знаєш?

— Я ніколи там не був, але гадаю, що знайду пасовисько.

— Я покажу тобі дорогу, — запропонувала дівчина і ступила крок до огорожі. Хоча Джойсі недавно й бачив, як легко вона її подолала, він зразу ж простяг над огорожею руку, ніби збираючись пересадити дівчину через лати.

— Можна, я пособлю?

Летті спинилась і хутенько повернула назад.

— Дякую. Я пройду ворітьми.

За мить вона була вже коло нього — тепер їх не ділила жодна загорода. В обох на обличчі світилася легесенька усмішка, що заледве торкала їхні губи; зате очі, які, раз зустрівшись, уже не могли відірватись одні від одних і дивилися просто в душу, еднали їх із гіпнотичною силою. Летті не годна була цього знести. Вона відвернулася, устромила очі в землю і спробувала надати голосові твердості:

— Можеш вивести через ворота коника.

Вони рушили ланцюжком: Летті попереду, за нею — Джойсі, за Джойсі — на поводі його кінь.

Зненацька на них налетів порив вітру, і Летті мусила притримати край спіднички, щоб та не закрутилася довкола стегон. Вузька стежина вела через великий поруб. Щоразу, коли вони наближались до будівель, Летті називала їх, гукаючи через плече:

— Оце молочарня. А ось, із цього боку, челядня.

Стежка пробігла між двома будівлями, відтак її з обох боків затиснули пагорки, утворюючи тісний узвіз, що п'явся, кривуляючи, на верховину.

Далі стежка знову поширшала, вибігла на відкриту просторінь, і з'явився новий поруб, де стояла велика стайня. Її верхній ярус над засторонком мав фронтони та вікна. Обіч стайні тяглися загоны. Загороди були високі, з густими латами. Летті пояснила, що тут об'їжджають і школять напівдиких коней.

Дівчина говорила машинально і, здавалося, заледве тямала, що каже. Раз по раз вона пильно дивилася на небо, де вітер

без упину гнав хмари. «Якщо сьогодні схопиться буря, а скидається на те, що так воно й буде, робітники прикриють сіно брезентом і вернуться сюди. Татко буде лихий. Якщо ж це тільки на зливу, то всі зостануться на полі».

Вони зайшли в найбільший загін, і Джойсі розсідлав Роя. Ворота навпроти виходили на розлоге пасовисько.

Тримаючи сідло та гнuzдечку на лівій руці, Джойсі вдарив Роя по озадді капелюхом, що його тримав у правиці, й гукнув: — Вйо!

Коник чвалом вибіг через відчинені ворота на розлоге пасовисько й виказав своє глибоке задоволення. Він зупинився, обстежив довкілля своїми кінчастими вухами, тоді раз-другий із дикою радістю заіржав і став брикати ногами, просто собі так, задля втіхи побрикатись. Далі повалився додолу й почав качатися. Врешті, зіп'явшись на ноги, Рой енергійно обтрусився і, кивнувши наостанок «п'ятками», помчав чвалом попід лісистим крутосхилом.

Летті стояла, дожидаючи, поки Джойсі перенесе свої пожитки у стайню. Коли він вийшов, капелюх був у нього в руці. Тримаючи його за крису, Джойсі хвилю мружився на одну з паль, потім ретельно прицілився й послав капелюха в повітря, так, щоб той летів крутька. Капелюх окреслив плавну дугу, знизився і сів на палю, де ще трохи покрутився і завмер.

— О! Бачу, ти мастак кидати ласо! — вигукнула Летті.

— До вірвовки мені не звикати.

Джойсі підійшов до розчинених воріт і показав у той бік, куди гайнув коник.

— А там що?

Летті рушила до нього.

— Всього-на-всього просторіші пасовиська.

— А тепер, коли ми тут, чи не могли б ми трохи прогулятися?

Летті йшла обік нього, немов уві сні. Їхні руки, гойдаючись, ненароком черкнулись. Ту ж мить рука Джойсі спіймала дівчачу долоню і стиснула її. Тепер вони простували пліч-о-пліч.

Нараз небо насупилось. Джойсі звів очі догори.

— Щоб нас часом не захопила злива.

Великі краплини дощу бризкали довкола них.

— У той ліс, куди подався коник! — скрикнув Джойсі, і вони пустилися тікати.

Проте дощ їх таки настиг.

— Осиковий гай! — вереснула Летті. — Це ближче.

* Задня частина копита. (Прим. перекл.)

І вони звернули ліворуч.

Під деревами був непоганий захисток, але дощ лив, як із луба, і поки вони туди дісталися, на них не лишилося сухого рубчика. Рука Джойсі оповивала дівчинин стан. Вони дивились одне одному в вічі й сміялися. Джойсі міцно стискав її в обіймах. То були не звичайні собі обійми, а такі міцні. Вона втирала мокрі від дощу щоки й відкидала назад вологі коси. Їхні обличчя діткнулися, притислись одне до одного — і Летті відчула ніжний поцілунок у себе на лобі й повіках. Потім уже не було міцних обіймів, а тільки звичайні, і вони урвали сміх. Він ніжно пригортав її до своїх грудей.

Летті цілували хіба що в дитинстві, коли малеча бавилася в ігри з поцілунками, але вона часто думала про ці пестоші. Які солодкі мають бути поцілунки, коли коханий справжній чоловік! І які жадливі й гидкі, коли він не такий!

Пригортаючи її одною рукою, Джойсі підніс догори другу, взяв дівчину за підборіддя і ніжно повернув її обличчя — так, щоб їхні губи могли зблизитися. Потому знову оповив її обіруч. Вони обіймалися так щиро, що здавалось, ніколи вже не розійдуться. Їхні уста злились, і двоє юних тіл сплелися ще тісніше.

Злива вщухла так само нагло, як і почалася, виглянуло сонце, небо оперезала веселка.

Внизу на сіножаті брезент було прибрано, і праця закипіла знову.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Сонце тепер полум'яніло ярим вогнем. Хлопець і дівчина сиділи біля загону на великому стовбурі поваленого дерева й сушилися.

— Ми одружимося, чи не так, Летті? — спитав Джойсі.

— Звичайно, Джойсі.

Запитання справді було зайве. Хіба вони не заприсяглись у вірності сьогодні на зорі, коли їхні очі зустрілися, хіба то не були їхні заручини?

Молодята обнімалися знов. Розлучитись було понад їхню спромогу.

— Зроду не думав, що можна бути таким щасливим.

Вони залишались у своєму особистому світі, де все належало тільки їм. Погляди, усмішки, пестоші, шепоти...

Вони мали стільки сказати одне одному! Вони повинні були продовжити розмову, почату ще тоді, коли стояли по різні боки загороди. Ба навіть більше: ще під час їхньої вранішньої зустрічі, коли вона визирала з вікна своєї кімнати, а він унизу сидів верхи на коні. Все це лишалося замкнене всередині них.

Раптом Летті сказала:

— Знаєш, твої очі просто причарували мене. Несила відвести погляду.

— Мені так само,— відповів Джойсі.

Потім вони перебирали спогади останніх кількох годин, хвилина за хвилиною. Все те, що принесло їм цей сумир, звело їх до купи, змусило забути про все на світі.

— Джойсі,— звернулася Летті до юнака,— ти казав, що тебе загублено ще хлоп'ям. Тобі скільки тоді було?

— Не знаю, Летті. Надто я був маленький, щоб таке запам'ятати.

— А який найперший твій спомин?

— Собака, рудий собака. На кличку Рудько.

І Джойсі розказав їй про собаку, з яким він спав на долівці, міцно обхопивши його руками. І з яким удень ганяв курей.

— А хто ж навчив тебе твого імені? Джойсі звучить як пес-тливце ім'я. Воно, як ти знаєш, означає Джозеф.

— Гадаю, малюки завчають своє ім'я, як завчають його щенята. «Джойсі!», «Джойсі!» — дитлах це чує шокроку, тільки-но зіпнеться на ноги. Я завжди був Джойсі.

Летті засміялася, мружачись на сонце. Джойсі поцілував її, і вони примовкли. Потім вона запитала:

— А друге твоє ім'я? Твоє прізвище Дітвак?

Обличчя, на яке вона глянула, добре, вродливе, щасне, жваве і щире хлоп'яче обличчя, тепер змінилося до невпізнання. Воно прибрало байдужного виразу і стало обличчям дорослого чоловіка.

Історію свого прізвища Джойсі оповідав не раз. Він ніколи не ухилився, коли його про це просили. І він виклав її знову, майже тими самими словами, що й Джімові Біллінгзові.

Летті слухала спершу вражено, потім в очах її майнула неймовіра.

— Ну, Джойсі, коли це правда... коли ти не знаєш, хто ти такий насправді,— тоді пропало все твоє родовідне дерево.

— Дерево?

— Твої предки. Батьки твоїх батьків і так далі, аж до Адама. Можливо, поети, королі, генії. Вони всі — частка тебе самого. І твоє прізвище було б їхньою емблемою. Але ж ні, має бути якась рада: твої батько-мати могли почепити тобі на шию ланцюжок із медальйоном чи якимось тебе позначити...

Джойсі засміявся і зразу ж перевернувся знов у молодого хлопця.

— Маєш на увазі тавро, подібне до того, що ми ставимо на телятах та лошатах?

— Певно що. Знайшовши тебе, батько-мати упізнали б по ньому свою дитину.

— Ах, Летті, вони мене не шукають. Збігло стільки років. Вони забули вже про мене, так я собі гадаю. Надто давня це історія.

— Ой, ні, Джойсі. Батьки ніколи не перестають шукати своєї загубленої дитини. Такі, скажімо, як Бовкало.

— Бовкало? А хто такий Бовкало?

— Дідуган, що навідується до наших вівчарських кочовищ. У нього пропав онук, і він блукає по всіх усюдах і розпитує кожного: «Чи ви часом не бачили мого пропалого хлоп'яти?»

— Звучить недоумкувато.

— А він недоумок і є. Але що онучок його пропав — щира правда. Коли б це часом не ти, Джойсі. Як би воно було до речі! Тоді він мав би онука, а ти — діда і правдиве ім'я.

То був тільки жарт, шалена гадка, та й годі, але після цих своїх слів Летті відразу ж усвідомила, що нічого неможливого тут нема, що її здогад міг бути слушним. І вона спробувала пригадати все те, що чула про Бовкала й що знав тут кожен. Колись, багато років тому, він викладав у Гарварді, й справжнє його прізвище було Віллобі чи якимось так, прізвище ваговите і навіть видатне.

Вона спробувала підрахувати роки.

— Джойсі, а скільки тобі років? Невже-таки нема способу дізнатися про це?

— Ба ні, я знаю. Мені двадцять, якраз підходящий для тебе вік.

— А мені вісімнадцять.

Захоплена усмішка та поцілунок скріпили, мов печаткою, ці слова молодят.

— Але ж бо, Джойсі, як ти можеш знати?

— Дуже просто: коли мене буцнув буйвіл містера Унтермейєра, я мав вісім років і...

Летті тихо зойкнула, але Джойсі не зважав.

— Коли містер Унтермейєр прийшов до лікарні забрати мене та сплатити рахунок, то спитав у лікаря, скільки, на його думку, мені років, я ж бо на зріст був височенький, і лікар зазирнув мені в зуби — достоту, як ото зазирають коневі, — і сказав, що вісім. Додай до восьми дванадцять — і матимеш двадцять.

Запала нова пауза, що не виражала нічого іншого, крім раювання.

— Так, Джойсі, а ця цифра? Дванадцять? Де ти її взяв? Просто здогад?

— Ні. Я не знав дня, коли мені було вісім років, але добре пам'ятав, що тоді була косовиця. Тож-бо щороку в пору косовиці я знав, що постаршав на рік. І так я старшав аж дотепер.

— Непоганий лік.

— Я вмів лічити, скільки себе пам'ятаю. Поділиш яб'ко начетверо — дістаєш чотири шматки. Розполовиниш кожен із тих чотирьох — маєш вісім. Прибереш три — маєш п'ять, — похвалився Джойсі й виснував: — Лічити й підраховувати — легко.

— Читати теж не штука, — провадив далі Джойсі. — Досить комусь показати мені слово у книжці, а тоді сказати, що воно означає, — і я вже його знаю.

— І не забуваєш?

— Я не забуваю ніколи, — відповів Джойсі просто.

— А хто показав тобі слова вперше, га, Джойсі? Вчитель?

— Ні. Маленька стара Гренні.

— А що вона за одна? Розкажи мені про неї.

— Якось я найнявся на велике ранчо — виконувати хатню роботу за те, що мене там утримуватимуть. Я уявляв собі, що цілу зиму бродитиму по коліна у снігу, носячи пійло свиням та рубаючи дрова. А натомість мене помістили у велику теплу кімнату доглядати цю Гренні. Вона була спаралізована, сиділа у кріслі, й хтось мав їй прислуговувати й топити піч. Мені було десять років, і я міг упоратись із такою роботою. Окрім того, я гадав, що вона ма'ть чи не вчителька. Стара Гренні навчила мене багато дечого. Навчила знанню людей — як розпізнавати лиходія по запаху поту. І як розпізнавати того, кому ти мусиш коритися, по тону його голосу. Що я маю бути гордим і ходити з високо піднесеною головою, хоч би ким я був. І завжди покладатися лише на себе. Адже за мене ніхто не зробе. «Ти трудяга. Робиш усе з охотою. Навчися всіх робіт на ранчо — і ти ніколи не ходитимеш голодний». Проте здебільше вона не балакала, а лише сиділа у своєму кріслі, а я топив піч, щоб їй було тепло. Оце й уся моя робота. Я знав, що стара до мене прихильна. Одного дня в неї задубіли руки. Я тримав їх у своїх долонях і тер їх, тер, але вони дедалі хололи. Вона звеліла: «Присунь мене ближче до вогню», — і я вчинив їй волю, присунув крісло ближче. Вона закинула назад голову і заплющилась, а я розтирав їй руки долоньями. — Джойсі примовк, потім додав: — Але руки її більш ніколи не зігрілися. Я залишив це місце.

Сонце сховалося за хмару, враз зануривши молодят у холодок, потім запалахкотіло знов, і вітер заломив край спіднички Летті, оголивши їй стегно.

— Обсохла, золотко? — озвався Джойсі й помацав спідничку. — Ще вологувата.

І він обережно поправив її, прикривши дівчині коліна, так зухвало оголені вітром.

Отакій вітер страмник! Вони пересміхнулися очима,

відтак Летті сховала своє обличчя в нього на грудях. Але їй хотілося знати далеко більше.

— Джойсі, яка домівка вперше стала по-справжньому твоєю? Маю на увазі якесь місце, де про тебе піклувались і були до тебе добрі.

— Ах, Летті, всі були до мене добрі. Кожне піклувалося про малоого голопуцька. Хатня робота чекала на нього завжди.

— Яка саме?

— Доярська. Я був такий дояр, що куди твоє діло! Коли мене буцнув буйвіл, я доїв молоко для містера Унтермейера.

— А чи байдуже було людям, що ти згуба і не знаєш свого батька-матері?

— Декому ні. На танцях один хлопець зажадав, щоб я не танцював з його сестрою, і взяв мене за барки. Він був набагато за мене старший.

— А ти ж що? — вжахнулася Летті.

— Відступився. Не хотів бути збитим з ніг.

— Але ж ти не дуже цим журився?

В голові Джойсі зринула якась згадка, і Летті побачила, як змінилося його обличчя: воно враз постаршало, стало безвиразним і збайдужілим. Де й поділося сонцесяйне юнацьке щастя!

— Журився, Летті. Але якщо ти чогось хочеш, а не годеи здобути, не плакати ж тобі, чи не так?

Летті не відповіла. Не могла здобутися на слово. Вона замалим не плакала. Він пройшов крізь усе без сліду лютощів чи жалю до самого себе, зберігши в серці вдячність до тих, хто допоміг йому, зберігши веселощі й високий дух.

Джойсі пішов по капелюха. Летті звелася з колоди і стояла у глибокій задумі. Джойсі сказав, що йому двадцять. Вона прикинула, скільки б могло бути Бовкаловому онукові. Виходило майже стільки само. Тож коли Джойсі повернувся назад, вона вигукнула з прояснілим обличчям:

— Слухай, Джойсі! Ти і загублений Бовкалів онук майже ровесники!

— Ох, Летті, моя шкура належить лише мені, Джойсі Дітвакові, і нікому іншому!

На обличчя Летті лягла тінь. Дівчина мовчки дивилася на нього. Юнак занепокоївся.

— Летті, а як моє прізвище — Дітвак? Тобі важко до душі?

— Аж ніяк, Джойсі. Хіба ж це справжнє твоє прізвище? Це машкара. Личина. Для тебе воно просто прикриття.

— Але ж бо, Летті, коли ми поберемося, воно стане і твоїм власним прізвищем.

Летті німувала, але вся її постава свідчила, що душа дівчини повстає проти такої перспективи.

— Це єдине прізвище, на яке я мав бодай якесь право! — скрикнув Джойсі.— Коли ми повинчаємося, ти не схочеш бути місіс Дітвак?

Вона тріпнула головою.

— Який же я був телепень! — заволав він болісно, з нестямним обличчям.

— Ой, Джойсі! — Вона оповила його шию руками.— Щось я цього не постерегла. Ет, хай йому абищо! Що гоже для тебе, гоже й для мене.

Хлопець поклав руки дівчині на груди й лагідно відхилив її — ледь-ледь, аби лиш можна було дивитися їй в очі.

— Ти певна, Летті?

— Атож, Джойсі. Я цілком цього певна.

Немовби зійшовшися знов після тривалої розлуки, вони стискали одне одного в обіймах з новою жагою і знову сміялись, як і перше. Яка дурість уявляти, ніби їх могло б розлучити чи то прізвище, чи будь-що інше!

Була вже друга година пополудні. Жорстке прямовисне проміння полуденного сонця змістилося. Тепер воно падало навкоси, облямовуючи обриси кожного предмета ніжними торочками тіні. Але сонце ще й досі палало яскравим полум'ям, розливаючи потоки золотавого світла.

Настав час вертатися назад. Молодята стали спроквола спускатися вниз довгою в'юнкою стежиною, аж поки досягли порубу. Тут вони пристали й повернулись обличчям одне до одного, щоб попрощатися. То була лиш тимчасова, а проте вельми тяжка розлука.

Тим часом унизу на сіножаті сталася халепа з одним із напівдиких коней. Мустанг порвав упряж і потрошив воза. Вона можна було полагодити на місці, але упряж виявилася геть понівечена, і Генк та наймит-швед поїхали назад до майстерні, щоб узяти нову.

З усіх кам'яних і рублених будівель, розміщених по обводу порубу, майстерня стояла на найвищому місці. Вона була оточена чималою ділянкою розчищеної землі й сполучена з лукою тимчасовою дорогою.

Поки Генк шукав у майстерні те, що йому було потрібне швед розвернув авто й підкотив його під двері майстерні.

Аж ось Генк виніс упряж і вже збирався сідати в авто, коли випадком глянув униз і побачив, що там стоять, прощаючись, Летті та Джойсі. Він заляк на місці й стояв кілька хвилин, пильнуючи за ними.

Джім не збрехав: Генк не терпів на ранчо нікого, хто міг би змагатися з ним вродою. Він, мов та дівчина, лічив кожен комплімент на свою адресу. В коледжі Генка піддражнювали

за його ідеальну схожість із героєм ворожчих віщувань: «Високий, чорнявий чоловік увійде у ваше життя».

Попри високий зріст Генк, можливо, був трохи важкуватий, але це урівноважувалось його прямою поставою та владним поведженням. Чуб та очі він мав чорні й, безперечно, був красень.

Жінки захоплювалися ним. Та жаданою була для нього лишень Летті Гіт, і він вважав її за свою обраницю. За свою дівчину.

— Поглянь, — кинув Генк.

Та швед уже й так дивився туди, куди той показував, — і то з чималим подивом. Він дивився вниз на поруб, де Джойсі з Летті стояли віч-на-віч під дверима її будинку й прощалися.

— Царице небесна! — вигукнув швед. — У них такий вигляд, ніби вони хтозна-колишні друзі. Може, вони знали ще перед тим, як він сьогодні сюди заявився.

— Я найняв його сьогодні вранці, — процідив крізь зуби Генк. — Хазяїнові заблаглося, щоб я його взяв. Отакого сучого сина.

Він сів у машину, і швед натис на газ.

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Цієї ночі Летті не брав сон. Події дня збурили їй кров, наче могутній збудливий засіб. Вона мала таке відчуття, ніби вже ніколи не засне! Сьогодні сталося щось справжнє. З'явилася сила, здатна опанувати тебе всю до останку і тримати в своєму полоні, піднести на височінь, про яку ти ніколи не мріяла. Весь світ чудесно перемінився.

Та до її радісного збудження час від часу долучалася тривога: вона ще мала повідомити батька-матір про свої заручини. Летті знала, що це конче треба зробити, і то негайно. Але родина так часто чинить перешкоди, надто ж татусі.

Одруження була річ природна й неминуча. Батько й мати не хотіли б, аби їхня дочка зосталася старою панною. Та коли настає час брати шлюб, батьки завжди огинаються, навіть коли в тебе звичайні заручини, пристойні й законні, що нічим не загрожують доброму імені родини.

Б а т ь к и ! Ти вжила цього слова так, немовби воно означало тільки одну особу. Як подружжя, вони, певна річ, одне ціле: сплять в одному ліжку і мають на двох лише одне прізвище. Але для неї, їхньої дитини, вони були явно двома особами, ще й дуже різними. Майже протилежностями. Вона не заперечувала б проти розмови з матір'ю. Їхні взаємини були дружні. Летті знала, що зустріне з маминого боку таке

саме розуміння, як і з боку своєї ровесниці, на яку вона могла цілком покластися.

Річ у тім, що Марту Гіт оточувала атмосфера вічних молодощів. Вона була не менш гінка і ставна, як Летті, не менш моторна і жвава. Її не можна було назвати красунею, але обличчя вона мала чарівне і виразисте. Густе чорне волосся без натяку на сивину було зачесане гладенько догори, залишаючи відкритим її прегарне чоло. Очі в Марти були темні й сміхотливі. Яка б це була полегкість — вилити свою душу перед матір'ю!

А перед батьком? Навіть подумати страшно. Їй треба остерігатись говорити про це з ним. Вона не могла йому признатись. І вона йому не признається. Нехай краще з ним побалакає мама.

Мало хто проходить свій життєвий шлях, не переживши бодай кілька разів так званої «білої ночі». Коли зникають такі поняття, як сон чи безсоння, неначе тебе вихоплено з цього світу, де сон і безсоння звичайна річ, і перенесено кудись-інде — туди, де таких понять нема.

Летті ані на мить не склепила очей. Минали години. Вона не просто не спала — всі її чуття загострилися: вона була напоєна чарівним трунком, що підносить тебе до неймовірних високостей. У такому стані дівчина перебувала аж до світу, а тоді зненацька запала у дрімоту.

Годин за кілька вона прокинулася, нічогісінько не пам'ятаючи з того, що з нею сталося. Її пам'ять була як чиста грифельна дошка.

Дівчина потяглася й позіхнула. І аж тоді з'явилось невиразне спершу відчуття чогось, чогось надзвичайно важливого, чогось чудового! Лелечки, що воно таке? Що воно? І раптом їй усе згадалося. Той спомин оглушив її, немов удар, і вона скочила з ліжка. Джойсі! О, Джойсі!

Кілька хвилин вона стояла у щасливому зачудуванні, глибоко схвильована, свідомо дивовижної зміни у своєму житті. Вона тепер не така, як перше. Все довкола не таке, як перше.

Вона сіла на краєчок ліжка й заходилася перебирати в пам'яті події минулого дня.

Ніщо ніколи вже не стане таким, як було досі. І це вона не вифантазувала, це не сон чи видиво чогось жаданого, а щира правда.

Осяяння пригасало, тоді приходило знов. Знов і знов мотугні повільні хвилі набігали на неї а почалося це все з такої абищиці, як її випадковий погляд з вікна донизу. Просто Джойсі в очі.

Той погляд із вікна був чисто випадковий. Його чаклунська

сила все змінювати, оновлювати досі не ослабла, але це не викликало в дівчині нічого, крім подиву та радощів.

Тим часом Джойсі з рештою косарів працював під старшинським оком Джемсона Гіта, що просто зі шкіри пнувся, аби управитись із сінокосом, перш ніж устигне змінитися погода.

Джемсон добре знав, чим він ризикує, так само, як і те, чим може винагородитися їхня праця. Йому траплялось бачити навальну повінь, що вмент перетворює луку на озеро. Бачив він і палахкі бурі, що обертали все небо у мигтючу завісу білого вогню, звідки вихоплювались полум'яні кулі й котилися по колючому дроті загород. Бачив і цілком протилежне. Крижані завірюхи, падучий град, спершу завбільшки з горошину, потім із кульку для гри у пінг-понг, потім із тенісний м'ячик і, нарешті, у вигляді грубих шматків криги, таких здорових, що й вівцю забили б. У Вайомінзі погода могла обертатись на смертельного ворога.

Ось і тепер насувалася негода — Джемсон це бачив. Червонясті хмари, скупчені зграйкою за обрієм, підбивалися вгору, час від часу витикаючи з-за небокраю чорні писки, а тоді знов відступали.

Якщо косарі встигнуть приставити сіно на місце, перш ніж хмари впливуть угору й посунуть небом, усе буде гаразд.

Джемсон гарував на полі нарівні з усіма робітниками. Його чіпкі очі стежили за всім — і за людьми, й за кінями; господар намагався уникнути будь-яких ускладнень та затримок.

А прикрі несподіванки чигали на них завжди. Сільськогосподарська праця, зокрема косовиця, — справа небезпечна. небезпечна сама машинна техніка. Крім того, вони мали тільки один справді досвідчений і надійний робочий запряг: стару Неллі та Принца. В решті запрягів ходили напівоб'їджені коні: вони могли невтомно працювати і добре тягти, але могли й понести першої-ліпшої хвилини. Тоді можна було чекати всякого.

Марта передала всі хатні обов'язки Летті й була готова негайно діяти в разі, якби довелося везти пораненого чоловіка на «студебекері» до найближчого лікаря. Чи, — якщо поранений кінь, — їхати до Котнвудської поштової контори, де був телефон, аби викликати ветеринара. Чи, можливо, просто їхати до Ларамі, щоб дістати якусь дрібну, але вкрай потрібну запчастину.

Минув цілий день, а Летті навіть мигцем не побачила Джойсі. Побалакати з матір'ю їй також не вдалося.

Минув ще один день.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ

— Ох, мамо, будь ласка, відкладіть роботу. Я маю вам дещо сказати.

— Дай мені спокій, дитино, ти ж знаєш, я мушу скласти список.

— Це дуже важливо, мамо! Прошу, вислухайте мене.

— Я слухаю... Боршно, кава, тютюн... Що ж це за така важлива справа?

— Я хочу побалакати з вами про Джойсі Дітвака.

Марта сиділа за своєю конторкою, а Летті зібгалася клубочком у великому фотелі і весь цей час говорила матері у спину.

— На ранчо нема нікого з таким прізвиськом, хіба що це хтось із прийшлих,— зауважила Марта.

— Атож, він із прийшлих.

— Але хто він такий, щоб ти про нього балакала? Ще один наймит. Мало ти їх бачила? Вони приходять і відходять. Летті, ти наче казала, що маєш віднести до бібліотеки якісь книжки. Якби ти мені їх принесла...

Вона вписала до свого списку: «Книжки для бібліотеки».

— Для мене цей наймит не абихто. Далеко не абихто...— відповіла Летті.

Марта знерухоміла, відтак підвела голову.

— Чи тепер я можу вже сказати, що сталося? — провадила далі Летті.

— Сталося?

— Недавно. Рано-вранці.

Марта поклала олівця і повернулася обличчям до дочки.

— Сталося! А що, власне, могло статися?

— Того дня, мамо, я прокинулася спозарання, бо видно було, що сонце ще тільки сходить... Ох і розкішна ж була зірниця! Всю мою кімнату заливали барви — рожева й червона.

— Вікна, певна річ, стояли отвором?

Віконні рами в кімнаті Летті були на бічних завісах — і їхні стулки розчахувалися посередині.

— Як завжди,— відказала Летті.— Я встала і підійшла до вікна помилуватися на зірницю. Глянула вниз. А там верхівець — сидить на коні й так пильно дивиться на мене.

— Ой, лишенько! — вигукнула Марта.— А ти ж хоч була одягнена?

— Вважайте, що ні. Я стояла в самій нічній сорочці.

— Ти не повинна була показуватися йому в нічній сорочці.

— Знаю. Та що я могла вдіяти? Я стояла у вікні. А він сидів на коні піді мною внизу.

— Треба було відійти від вікна.

— Ну, звісно ж. Я й відійшла. Ми дивились хіба кілька секунд.

— Скільки саме?

— Ох, мамо! Звідки мені знати? Десять. А може, п'ятнадцять. Чи двадцять.

Марта мовчала, думаючи про те, що могло скоїтися за ці кілька секунд. Все сталося, мов спалах блискавиці. А блискавиця може присвічувати а може й убивати. Що робити далі Летті, либонь, уже знає — може, на щастя, а може, це перший фатальний крок униз по похилій площині, по шляху з однібічним рухом, який унеможливує вороття назад.

— Тепер ви знаєте, коли це сталося,— урвала її роздуми Летті.

— Боже милий! А він часом до тебе не озивався?

— О ні, мамо. Ми лише зирнулися. Наші погляди зустрілися ненароком. І вже не відривалися. Нам несила було відвести очей. Ми просто злилися водно.

— Що й казати, гарний спосіб вести розмову! — мовила Марта з лагідним докором. — Але ти, напевно, була страшенно налякана?

— Ні, мамо, я не злякалась. Я лишень...

— Ну, що?

— Я закохалася в нього.

— Летті Гіт!

— Що, мамо? Ви прикро вражені?

— Ще б пак!

— Але чому? Хіба любов не чудова? Хіба вона не справжнє диво?

— О Летті, дівчині таких речей не зрозуміти.

— Дівчина може відчувати... І я в і д ч у л а. Саме так воно і є.

— Але щоб т а к у р а з... Чи ж можна брати наповажне те, що стається за одну мить, як було з тобою?

— Ану ж це любов із першого погляду? — І глибоке судомне зітхання вихопилося з грудей Летті.

Марта глянула на доньку майже з острахом.

— Це справді так, дитино? — ніжно запитала вона. — З першого погляду?

— Ну.. поки ми дивились одне на одного, спалахнула любов. Я немовби...покохала його — я вам уже казала.

— О Боже, зглянься наді мною,— промимрила Марта, після чого знов запанувала тиша.

— Мамо, я сказала вам далеко не все.

Марта тихенько застогнала й облишила всяку думку про

те, щоб їхати сьогодні по обіді до Ларамі. Вона відклала олівця та список і повернула свій стілець на 180 градусів.

— Постривай, Летті, а як же Генк?

— Генк? — перепитала Летті, немовби вперше почула це ім'я.

— Авжеж, Генк. Хіба ти, так би мовити, з ним не заручена?

— Звісно, що ні.

— Він тобі відданий. Та й ти ж наче подавала йому надії?

— Ніколи.

— Гадаю, Летті, ти не могла їх не подавати. Коли ви на дворі разом, ти ж даєш себе цілувати?

— Ні! — відрубала Летті й, зустрівши запитальний і трохи недовірливий погляд матері, додала: — Якось він спробував мене поцілувати, але після цього зарікся. Ото й тільки.

Брови Мартині звелися вгору.

— Себто як — силоміць?

— Еге ж.

— А ти що?

— Билась, кусалась і дряпалась, а поки він витирив кров, випручалась і втекла.

— Матінко рідна! — Але Марта не здавалася надто здивованою. Вона вела далі: — Тоді, я певна, він почав перепрошуватись і благати, щоб ти його простила. І що ж? Ти простила?

— О, можна сказати, так, але я ніколи більш йому не вірила.

— Одначе він возив тебе на своєму автомобілі... на вечірки, я маю на увазі.

— Саму — ніколи. Ззаду сиділа Блоссем.

— Жах! — вигукнула Марта.

Блоссем була гладка стара жінка, служниця родини Гітів з давніх-давен. Вбрана в неосяжні робочі штани, які сама-таки пошила з джутової мішковини, вона здавалася справжнім чуперадлом. Вічна усмішка оголювала майже беззубі ясна. Проте вона вміла робити все, що належало, і була не менш віддана, ніж стара Неллі.

Летті сміялася.

— Це так бісило Генка, аж йому одбирало язика.

— Я його не виную, — заявила Марта.

— А чому ви тягнете руку за Генком? Га, мамо?

— Він чудовий хлопець, та й знаємо ми його здавна. Він тобі відданий, і ти... досі ти, сказати б, лише безсоромно користувалася його добротою. Але з часом такі стосунки могли б перерости в щось зовсім інше. Тож я раджу тобі...

— Ах, мамо! — перепинила її Летті. — Ви говорите так, немовби в мене досі є вибір, і це після того, як я розповіла вам про Джойсі Дітвака та про те, що вже зайшло між нами обома.

— Отож — Джойсі Дітвак, — зітхнула Марта. — Я не сказала б, що мені до вподоби це ім'я.

— Дітвак — не справжнє його прізвище. Не прізвище його батька-матері. Не родове прізвище. Він просто прибрав його собі.

— На Бога! Придумане ім'я! Нащо йому здалися такі фіглі? Мені це не подобається, Летті. Це виглядає негарно. Можна подумати, ніби за цим криється щось ганебне.

— Знаю, — сказала Летті. — Це негарно. Жакливо. Але нічого ганебного тут нема, і не Джойсі тут завинив. Розумієте, його загубили... загубили ще хлопчиком.

— Загубили хлопчиком?

— Загубили, коли він був ще замалий, аби щось про це пам'ятати чи бодай пам'ятати прізвище батька й матері.

І Летті описала матері події дитинства Джойсі, як той розповів про них їй самій.

Марта слухала з зацікавленням, дивувалася, часом бентежилася, часом сумнівалася. Коли розповідь добігла кінця, вона якусь частину сиділа мовчки, обмірковуючи почуте.

— Найгірше те, — додала Летті засмучено, — що Джойсі нікого не пригадує, крім собаки.

Марта не відгукнулася на це й словом.

— Хіба це не гідне жалю, мамо? А дитинство в нього яке? Вигодуваний чужими людьми... — правила своєї Летті.

— Гідне жалю? Ну, не знаю. Дитина, добрі люди довкола неї. Харч і прихисток. Йому б могло повестися й гірше.

— Тепер, мамо, я повинна ще дещо...

Марта скинула руки догори.

— Ніяких «дещо», Летті! Будь ласка! Годі з мене вже ударів!

— Це не удар, мамо. Це — приемність.

— Так я й повірила.

— Тут відповідь на все.

— О, Боже! Викладай.

— Мамо, чи ви чули коли про ще одного загубленого хлопчика? Загубленого в цьому краю?

— Ні. Я зроду ні про що таке не чула. Ні про яких загублених хлопчиків. За винятком, звісно, хлопчика старого Бовкала.

— Ну, ось ми й дійшли.

— Що ти маєш на увазі?

— Це так очевидно. Я зразу здогадалася. Джойсі — Бовкалів онук, якого той розшукував усі ці роки.

— Бовкало розшукує мале хлоп'я.

— А він і був малим хлоп'ям — перед п'ятнадцятьма роками. Так само, як і Джойсі.

Мартине обличчя просяяло. Уста їй розтулилися.

— От так штука! Під самим нашим носом. Однак же ти примудрилася все винюхати.

— Винюхати? — перепитала Летті.

— Авжеж. Яку ти знайшла ниточку, аби пов'язати їх обох до купи — пропалого онука старого Бовкала й цього другого загубленого хлопчика на ім'я Джойсі?

— Просто стукнуло в голову. А досить раз подумати, як воно стає таке очевидне, що аж дивом дивуєшся, як хтось міг цього не помітити.

— Не знаю. Звісно, може, це й правда, але, як на мене, ймовірність дуже мала, бо ти не спромоглася навести жодного доказу.

— Але, мамо, ким він може бути ще?

— Його могла навмисне загубити якась покритка — просто, щоб позбутися дитини. Себто він знайда. А ти знаєш, що це таке.

Справді, як Летті було не знати, коли такими історіями рясніли всі газети: «Під станційною лавою знайдено ящикок, не набагато більший за картонку для черевиків. А в ящикку — немовля».

Очі Летті були сповнені жаху.

— Досить глянути на Джойсі, аби побачити, що він не з таких! — вигукнула вона палко.

— Зовнішність тут нічого не важить. Згадай усіх отих спійманих лошат! Отих жеребчиків, загублених серед тутешніх рівнин, де на волі бігає стільки табунів диких коней. Серед тих лошат багато гарних, із найліпшою арабською кров'ю в жилах, але не відомий їхній предок, щоб дати їм назвисько і засвідчити родовід. Для цього треба мати паспорт. Твій Джойсі теж, здається мені, не має метрики.

— Ох, мамо...

— Кожна корова в нашій череді належить до чистокровної гернсієвської породи, і це засвідчує її паспорт.

— Але не реєструємо ж ми так людей.

— Чому не реєструємо? Свідоцтво про одруження — це документ, га? А коли дитина приходить на світ, свідоцтво про народження — хіба це не документ? Летті, ми хотіли б мати таку саму певність щодо наших онуків і правнуків, яку ми маємо щодо наших корів.

— Якби він був Бовкалів онук...

— Якби та якби та вирости в роті гриби...

— Але ж мамо, ви сказали, що, може, це й правда. Це таки може бути правдою. Ймовірність цього є.

— Еге ж. Ймовірність. Та й годі.

— Мамо, а якби це ви? Якби ви закохались у когось так

само палко, як я закохалась у Джойсі, чи ви не вхопилися б за цю ймовірність?

— Ох, Летті...— ухилилась Марта од відповіді.

— Не вхопилися б, мамо?

— Може, Летті, й ухопилася б. У твояму віці. І навіть тепер я, може, поступилася б тобі, незалежно від того, є доказ чи його нема. Але вирішую не лише я, у тебе є ще й батько. І він нізащо не дасть благословіння, доки ти не добудеш доказу.

— Ви можете побалакати з ним, пояснити йому все й переконати його.

— Докучати такими речами, коли він не оббереться клопоту з косовицею? Боже борони!

— Тоді після косовиці,— благала Летті.

— Ох, Летті. Безіменна людина! Ані рідні! Ані дому! Ані походження! Ні, я не думаю, що це буде добре.

— Ох, мамо, ви не допоможете мені? — прошепотіла Летті, й на обличчі її проступив біль.

Мати ніжно взяла доньку за руку.

— Летті! Забудь про все це, й квіт, знову стань такою, як була кілька днів тому. Ти можеш, я певна, серденько... ти можеш перебороти себе.

Летті мовчала — ні пари з уст. Вона дивилась на матір, і сльози лилися їй з очей.

— Не плач, дитино,— мовила Марта кволим голосом.— Ну, гаразд... тоді... після косовиці... Побачимо, що можна буде зробити.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ

Відтоді, як Марта пообіцяла виконати прохання Летті, її душа не мала ні хвилинки спокою. Як можна було брати на себе зобов'язання, не знаючи людини? Цього Джойсі Дітвака? Вона його, звичайно, бачила і завважила його вроду, але більше про нього не згадувала. А що, коли він підступний ошуканець?

Такі сумніви опосіли її майже відразу по тому, як Летті зникла з очей, і водночас прийшла свідомість того, що їй треба негайно щось робити, аби їх розвіяти. Вона мала познайомитися з ним ближче. Визначити, хто він насправді, а тоді вже зважити, чого він вартий. Звичайних коротких оглядин тут замало.

Перше, ніж лягти спати, Марта послала Блоссем до челядні переказати Генкові, що завтра вранці вона поїде до Ларамі, щоб запастися зерном, цементом тощо. Все це тяжкі вантажі, тож вона просить, щоб він звелів приладнати до «студебекера»

двоколісного причепа. Її супроводжуватиме один робітник — Джойсі Дітвак.

Нізащо не можна допустити, щоб будь-який клопіт, пов'язаний з цією справою, долучився до клопотів, що їх завдає Джемсонові сінокіс. Марта триматиме все в собі. І від'їде вранці лише після того, як він спуститься вниз на сіножать. Хай він пильнує там за небом, за погодою, вболіваючи, щоб косарів не захопив узавтра бучний дощ.

Ось він спить на великому горіхового дерева ліжку, спить мертвим сном по цілоденній праці. Її голова спочиває на одній подушці, його — на другій, світло в кімнаті дуже тьмяне. Проте, злегка повернувши голову, вона могла бачити круті обриси його тіла, виткнуте з-під уквивала дебеле плече, на подушці — гарну голову в обрамленні густих цупких кучерів.

Їй було дивно, що вона мусить почуватися берегинєю цього дужого, ніби витесаного з каменю чоловіка, адже він володів чимось незмірно могутнішим, аніж тілесна міць. То була його внутрішня сила. А також приторк до тайни, на яку натякали його чорні очі і якої вона не могла зглибити до дна.

Вона повернулась і присунулась обережно до нього — помаленьку, щоб не розбудити. Вона відчула легкий запах мила, яким він користувався. Звісно, він, своїм звичаєм, освіжився під душем перед сном. Ліжко зарипіло. Вона завмерла і лежала тихесенько, але обидві його руки простяглись, і він притяг її до себе, заколисуючи в затишку свого тіла.

Так траплялося щоразу, і він навіть не прокинувся. Її щока спочивала на його плечі. Його віддих омивав їй чоло. Він був духмяний і трохи нагадував коров'ячий.

Нарешті вона заснула.

Готуючись наступного ранку до поїздки, Марта відчула легке збудження. Скидалося на те, що на неї чекала сутичка, і вона збирала сили. Попри її намір бути безсторонньою, вона почувалася так, немовби виступала в ролі прокурора. Отже, треба, щоб був і адвокат для захисту, продумалося їй. Навряд чи можна сподіватися, що нетямущий наймит зуміє оборонити себе сам.

Коли вона простувала до «студебекера», їй насамперед упало в око, якими чистими виглядали машина та причеп. Високий парубок, що розчинив перед нею дверцята, і сам був не менш ошатний.

— Добр'ранку, мем, — чемно привітався він.

— Доброго ранку, — відповіла вона шорстко і сіла в машину. Він прибав дверцята й обійшов машину спереду, щоб сісти за кермо.

Поки він ішов, Марта уважно його вивчала. Він рухався

зграбно, тримався невимушено. Почасти тут відігравали свою роль бездоганні пропорції, що надають подібним людям грації, а почасти — природжені особливості його вдачі.

Оглядини посилили її ворожість. Чи ж можна сподіватися, що її дочка зуміє опертися такому привабливому юнакові? А він був саме такий — надзвичайно привабливий.

Джойсі, потерпаючи за причеп, скупчив усю свою увагу на кермуванні: повернув до підніжжя схилу, потім розвернувся ще раз і виїхав на дорогу, що вела на луку.

Марта з усієї сили намагалась не давати волі своїм почуттям: голова в неї мала бути ясна. Цього дня не можна змарнувати. Вона намірялася вчинити парубкові справжній допит. Треба витягти з нього все, що тільки можна. І вона не дуже дбатиме про такт. Якщо хлопець почне дратуватись чи викручуватись, для нього це буде великий мінус. Та саме таку його реакцію їй і хотілося побачити. Перебувши з ним день, вона знатиме, чи годиться він Летті в чоловіки, чи ні. Рано чи пізно він неодмінно себе зрадить.

Коли машина перетяла луку, вона спитала:

— Чи ти часто отак чиниш, Джойсі Дітваку?

Він так довго не озивався, що їй довелося пояснити свою думку:

— Цебто — здобуваєш серце кожної дівчини, що припаде тобі до вподоби? Мало що не з першого погляду?

Звичний погідний вираз на обличчі Джойсі Дітвака після цієї Мартиної вихватки згас. Хлопець збагнув, що вони — супротивники, і вдяг на себе захисний панцер.

Проте поведився так само чемно.

— Ні, мем,— повільно й обачно проказав він.— Я ніколи не здобував дівочих сердець у такий спосіб. Жодного. Тобто не здобував навіки. До Летті.

— До Летті! — повторила Марта з досадою. Юнакові слова завдали їй гострого болю. Та ба! То була жорстока правда.

Він повернувся до неї обличчям, і вона зустріла його пильний погляд. Кілька секунд вони оцінювали одне одного.

— Ми з Летті...— почав він і зупинився, наче не мав більше чого сказати.

Ту ж мить Марта почала свій допит. Вона доскіпливо розпитувала про інтимний бік справи, але розпитувала без ворожості, й він не ухилявся од відповідей і не виказував обурення. Немовби визнаючи її право, він відповідав, але не додавав нічого від себе, не хизувався, не починав мови, якщо до нього не зверталися.

Таким побитом вона дізналася про всі ранчо, де він мешкав. Про собаку, буйвола та стару Гренні. Про те, яких коней він об'їжджав. Вона відзначила його прагнення досягти май-

стерності у всьому, до чого він брався, та гордощі, які прокидалися в ньому, коли він упевнювався, що здатен виконувати чоловічу роботу й заробляти собі на прожиття.

Неабиякі фізичні якості Джойсі були очевидні. Його прекрасна голова, вродливе обличчя притягали погляд. Властиво, не дивитися на нього було неможливо.

Вона знала: височенний зріст і струнка постава — прикмети, що звичайно привертають увагу скотарів, часто йдуть у парі з кволістю й незграбністю, але у Джойсі кожен рух був виважений і ощадний.

Він витрачав саме стільки сили, скільки було треба, і запас її в ньому здавався невичерпним. На елеваторі він, мов пущинки, завдавав собі на спину стофунтові лантухи зерна — такого не здужав би навіть Генк. Він завиграшки маневрував машиною з причепом на вулицях Ларамі, а це не проста річ. Вправність і старанність у всьому, що він робив, виказували в ньому неабиякого вмільця.

Коли завдання було виконано, вони сіли в машину і покріпилися ленчем, що його поклала для них Блоссем.

В певному розумінні Джойсі був цілком зріла людина — про це свідчили його золоті руки, самовладання, а надто те, як він дивився на самого себе. Він покладав на себе великі сподівання і вважав за самоочевидне, що покладають їх на нього й інші. І воднораз яким він здавався юним, дитинно-щирим, як нагадували його чіткі, прямі відповіді ті, що їх звичайно дають діти! Чесний? Звісно, йому не так багато років, щоб стати лукавцем. І, крім того, надто вже він простодушний. Так, перед нею невинність. Не схожа на природну, подібну до персикового цвіту невинність Летті, але все ж таки...

Вони обоє діти. І яку це давало їм силу!

Подолавши багато миль, машина почала наближатися до ранчо.

Нарешті присуд складено, і Марта прошепотіла до самої себе:

— Він цілком сформований чоловік.

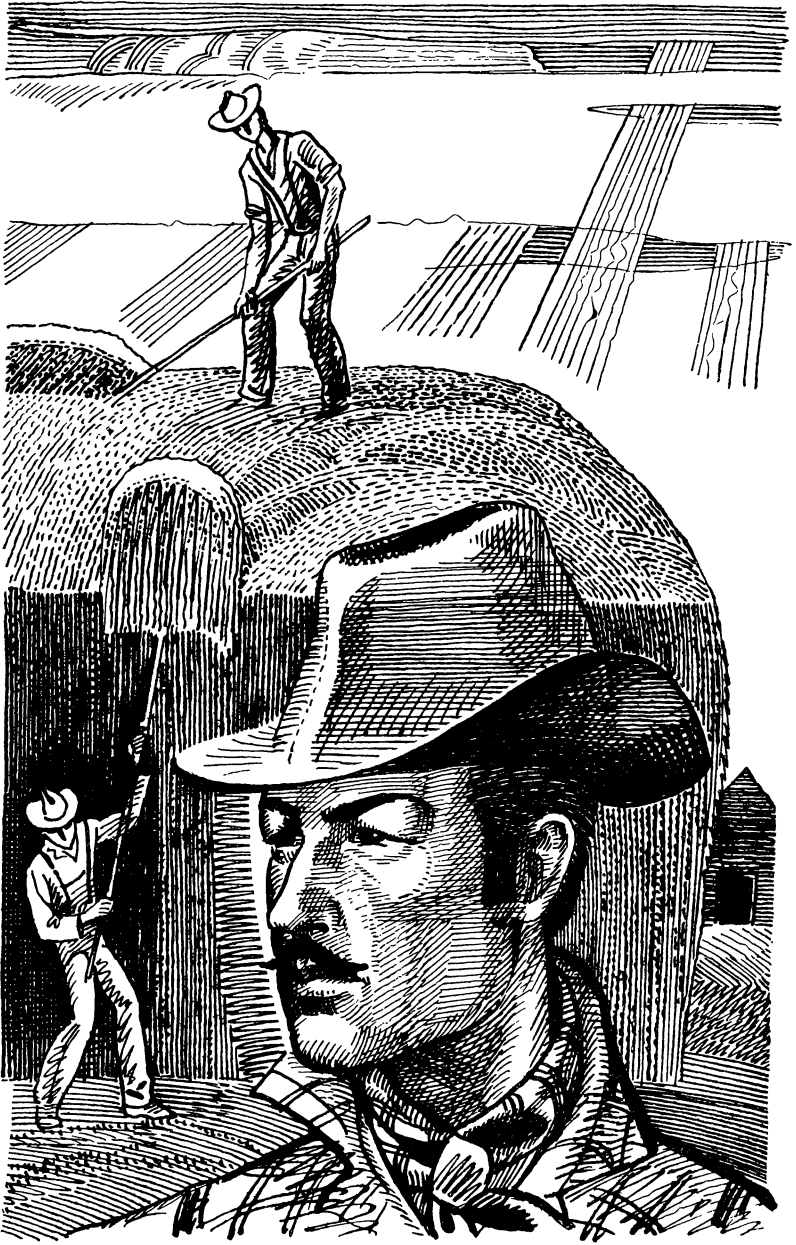
Йому бракувало тільки однієї дуже важливої речі: батьківського прізвища. А проте Летті забрала собі в голову, що він мав і його.

Що ж, може, так воно й було.

Недоказану вранці фразу Джойсі докінчив аж тоді, коли вони дісталися додому й уже прощались.

— Ми з Летті, — сказав він просто, — ми з Летті хочемо побратися.

— Так й гадала, — відповіла Марта сухо. Тепер вони дивилися одне на одного, так немовби говорити вже не було про що, але Марта додала: — Погодься, все це спало, мов сніг на

голову. Що вам тепер слід зробити — то це приглянутись одне до одного. Ви ж бо ще ледь устигли зазнайомитися.

— Та-а-а... — почав був Джойсі незгідливо, бо йому здавалося, ніби після його першого перелітного погляду на Летті збігла вже більша частина його віку.

Однак Марта різко урвала хлопця коротким «на добраніч», і двері її будинку зачинилися за нею.

Часину вона стояла всередині, міркуючи про дивовижну роль випадку в людському житті; адже саме випадок завинив у тому, що Летті та Джойсі зустрілись отими своїми довгими поглядами.

І треба ж було дівчині ненароком глянути вниз!

І треба ж було хлопцеві на ту хвилину опинитись саме там!

Але те, що, зглянувшись, вони не відвели очей і злилися в одну істоту, аж ніяк не було випадковим. Вони встигли закохатись одне в одного.

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

Наче для того, щоб затерти всі згадки про бурі, повені та градобії, погода під час сінокосу на Гітовім ранчо випала воістину божественна, в повному розумінні слова — ідилічна.

Немовби скоряючися волі великого хореографа, люди, коні та машини рухалися вниз по великій, завдовжки з півмилю, сіножаті. Суворо регульовано швидкість, утримувано ритм, вміло погоджувано роботу бригади.

Перед у хвилястому морі густої зеленої трави вели косарки. Трава сягала так високо, що шморгала коней по очах. Возії насилу втримували їх, змушуючи до спокійної ступи — повільно й мірно коні йшли лукою вниз, лишаючи позад себе густий і рівний килим скошеної трави.

Слідом трюхикали інші кінні запряги, волочачи за собою грабки, що вільно метлялися туди-сюди, згрібаючи скошену траву в довгі покоси. Від свіжоскошеної трави здіймалися духмяні пахощі, напоюючи повітря в околі багатьох миль.

Шум машин і гуки людей бриніли якимось дивним, ледь сумовитим приглушеним тоном, прикметним для віддалених звуків, що їх чуєш, перебуваючи просто неба.

У цю звукову симфонію коли-не-коли вплітався самотній крик винозорого яструба, завислого над сіножаттю. Крила птаха були розпростерті на всю їхню широчінь і не рухалися. Осідлавши повітряні потоки, він ледь нахилив крила і то ковзав кудись убік, то вертався назад по колу — майстерний пілотаж, що не вимагав від нього жодних зусиль. Але то було не таке собі приємне ліниство — то були лови. Лягаючи довгими биндами, скошена трава оголювала всіляку дрібну жи-

вину, що кублилася в ній. Миші-полівки, кроти, малі гадючки, ховрахи — все те ставало його здобиччю.

Прикрим дисонансом у цій літній ідилії була напруженість у стосунках між Генком Баррозом та Джойсі Дітваком. Її відчували всі без винятку, знали, що гроза вдарить рано чи пізно, і малися на бачності.

Сутичка сталася — спалахнула за дрібничку, майже безглузду дрібничку, як це частенько трапляється в житті.

Стояло вже пізніє пообіддя, і хлопці вивозили з луки сіно. Швед, що правував кіньми на одному з возів і мав клопіт із запрягом, покликав Джойсі на підмогу. Один кінь схарапудився і став дибки.

Джойсі зайшов до запрягу спереду й осадив норовистого мустанга на всі чотири. Поки він перевіряв вудила, наглий порив вітру зірвав йому з голови капелюха, підхопив його і жбурнув додолу. Джойсі засміявся і далі порався коло вудил. Капелюх повівся так, як у таких випадках часто поводяться капелюхи. Він спокійно собі лежав долі, тоді разів з кілька плигнув і проповз фут-другий по землі. Вихор, здійснений вітром, відразу ж перевернув його догори денцем, а тоді знов перекинув крисами донизу. Кілька спостерігачів стали шкірити зуби, побачивши, як Генк вивільнив вила, кинувши на воза оберемок сіна, вбив їх у землю й підскочив до капелюха Джойсі. Зареготавшись, він наступив на нього ногою й обернув капелюха у млинець.

Джойсі було не первина згадувати і виконувати настанову старої Гренні: «Коли тобі доведеться битися, Джойсі, а таке траплятиметься не раз — бий його перший. І бий добряче».

Тож Джойсі вдарив і тепер, і вдарив добряче, але не кулаком — він перечепив Генка ногою, і вони обидва впали на землю, та так, що Джойсі опинився зверху. Але він умить схопився на рівні й повернувся спиною до Генка, щоб підняти свого понівеченого капелюха. Для Генка то була слушна нагода. Пойнятий холодною люттю, він підвівся, вхопив вила й наставив на Джойсі.

І тут на плече йому впав удар, подібний до удару молота.

— Не дуріти, хлопці! — заревів Джемсон. — Джойсі — марш гребти сіно. Генку, бери провід над бригадою!

І робота закипіла знов.

За цю сутичку Джемсон Гіт вирішив покарати Джойсі. Він вигнав його з бригади косарів і спровадив на роботу в Сосновий бір, де першого вересня мали святкувати день Старожитців.

Джойсі поставлено копати ями, де знаменного дня смажитимуться на рамах частини м'ясної туші. Він мав також викопати заглибини для паль, де буде споруджено танцювальний павільйон, а також розрівняти площину, щоб постелити на ній

восковану полотнину для танців. Окрім того, йому загадано викорчувати три трухляві пеньки. Одне слово, його приставлено до земляних робіт.

За роботою Джойсі насвистував. Він знав, що опівдні до нього прийде Летті й принесе маленький пікніковий кошачок з ленчем на двох.

У челядні навколо бійки точилися нескінченні суперечки.

Ірландець Джіллі, запеклий сперечальник, заявив:

— Я цього не збагну. Завівся Генк, а господар винуватить Джойсі. Спроваджує його нагору в Сосновий бір, де він має все робити сам.

— Не можна гріхувати на Генка,— заперечив швед.— Не можна, якби він навіть узяв того на вила. Джойсі відбив у нього любку.

— Летті ніколи не була Генковою любкою,— зауважив Джім Біллінгз.

Тут заговорили всі гуртом. Хто казав «була», хто «не була». Але Джім стояв на своєму.

— Вона ніколи по-справжньому за Генком не впадала.

— І вочевидь липне до Джойсі,— ви завважили, як вона на нього зирить? — докинув Сід.

— Емілі Гаскелл казав мені,— озвався швед,— що Генк хвалився їй, ніби він потаймиру заручився з Летті.

— Але їй вільно вибирати,— не здавався Джіллі.

Сід погодився:

— І коли її обранець Джойсі...

— А хто такий Джойсі? — підвищив голос швед.— Він і сам не знає! Чим не спійманий мустанг, га?

— Хазяїн зроду не дозволить їй повінчатися з ним. Він скорше відчинить ворота і вижене його геть разом зі своїми коровами-рекордсменками гернсійської породи, сказано: ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють,— зауважив Чак.

— А що коли він Бовкалів онук? — згукнув Джіллі.— Тоді в нього з'являється прізвище, еге ж?

— Ге, це ще вилами по воді писано.

— А Летті каже про це, як про факт.

— А каже, каже, доводить, що так воно і є,— підхопив Сід.— Усім околичним парубкам дала відкоша. Крім Джойсі.

— Ха! Мабуть, він-таки устаткує Сосновий бір до Старожитців.

— Мо', хазяїн і місіс подобрішають до Джойсі, бачачи, як вона до нього липне,— правив своєї Сід.

Тім, що досі не озивався, почав одну зі своїх довгих, як собача пісня, історій.

— Я знаю одного парубка — він сном-духом не знав, хто він і що він, десь до шістнадцяти років. А тоді...

Зненацька двері розчахнулися й увійшов Генк.

— Бовкало з'явився, — оголосив він. — Допіру бачив його внизу на овечому кочовищі.

Він підійшов до конторки й заходився щось шукати.

— Ов-в-ва! — вигукнув Джілли. — Про вовка помовка. Ми оце щойно балакали про нього, казали, що він дід Джойсі.

— Це хто таке каже? — визвірився на нього Генк.

Джілли, якого взяв на роботу десятник, почав задкувати.

— Е-е-е...це ти казав, Джіме, га?

Джім, що порався біля плити, відповів:

— Ні, я такого не казав. Але вірити — вірю. Чого ти шукаєш, Генку?

— Ножа...щоб було гостре вістря. Я загнав у пальця дерево. Джіме, ти що, справді віриш у цю нісенітницю?

Джім знайшов ножа і подав Генкові.

— Авжеж. У них є щось схоже. Не знаю тільки, що саме.

— Бридня несосвітенна, — гарикнув Генк і почав люто копирсатись у пальці.

— Ба ні! Це, мабуть-таки, правда! — заволав Джілли. — Хай йому грець! — вигукнув він. — Я думаю про них обох водночас! Такого зі мною зроду не було.

Балачка поточилася веселіше.

Генк кинув ножа на конторку й обвинув носовиком заюшеного кров'ю пальця. Відтак упав на стільця й прихилився з ним до стіни.

Він сидів, дослухаючись, і не пускав пари з уст; його обличчя було понуре й захмарене, підборіддя впиралось у груди.

Сільська «мотузьяна пошта» може бути анітрохи не менш ефективною, ніж африканський спосіб оповіщати новини, гачаючи у величезні барабани.

Будь-які новини про Гітове ранчо будили цікавість. Все, що стосувалось Летті, не кажучи вже про бійку за неї, було наче короткий випуск останніх новин.

Про них гомоніла вся округа.

РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ

Праця Джойсі в сосняку посувалась успішно. Він чекав на обідню годину певний що Летті прийде поділити з ним трапезу.

Подеколи молодята разом катались верхи. Якось, гуляючи отак, вони зіп'ялися крутосхилом на високу полонину.

Удалині гору, на яку вони видерлися, увінчувало п'ять ве-

личезних кругляків, притулених один до одного і зчеплених так химерно, що вони здавались єдиною скульптурною групою. Те скелля правило за природну віху, звану Великими бескидами. Воно панувало над усім ранчо й багатьма милями прерії, що лежала за ним. Коні стояли на крутосхилі пліч-о-пліч, грайливо покусуючи один одного й помахуючи довгими хвостами, а верхівці відпочивали в сідлах, споглядаючи широкий краєвид просто неба.

Нарешті парубок і дівчина сповільна з'їхали донизу.

Іншим разом вони влаштували пікнік. Святковий обід Летті приносила в кошику.

Як радила Марта, вони почали знайомитися ближче.

Це не обходилося без несподіванок, щоб не сказати струсів. Приміром, як того дня, коли Джойсі звернувся до дівчини:

— Я оце собі думаю, Летті. Чи не час мені погомоніти з твоїм татом?

Молодята сиділи долі, край невеликого зрубу, поцяткованого сонячними плямами та тінями.

Летті, що саме вклала в кошика серветки та чашки, замерла.

— Погомоніти про що? — поцікавилась вона.

— Про те, що ми з тобою думаємо взяти шлюб.

Летті засміялась і прикрила кошика накривкою.

— Ти не скажеш йому цього, — мовила вона, — ти його попросиш.

— Попрошу про що?

— Про те, щоб він дав згоду.

— І він скаже «так» чи «ні»?

— Авжеж.

Трохи подумавши, Джойсі озвався знову:

— Коли він скаже «ні», ми з тобою просто втечемо й одружимося так чи так.

Він узяв у неї кошика й поставив його обік, потім заклав їй руку за голову, так, щоб вона могла відкинутись на неї. Дівчина простяглася долі.

— Летті, люба, тепер ти ніколи не скажеш мені «ні».

Вона всміхнулася до нього знизу.

— Ні, Джойсі, не скажу ніколи.

Дерева зашелестіли під вітром, і кілька листків упало їй на сукню. Джойсі змахнув їх і пригладив м'які бганки.

— Твоє вбрання якраз під барву твоїх кіс. Як зветься ця барва?

— Барва чесучі.

— Чесучі, — прошепотів він.

Юнак присунувся до неї ближче.

— Летті, я маю гроші для нас обох.

— Гроші! — згукнула Летті. — А де вони в тебе взялися?

— Гренні. Вона сказала мені: відкладай гроші, Джойсі, колись вони стануть тобі у пригоді. Я бачив, як інші наймити в день зарплатні щоразу, бувало, йшли до міста і розтринькували всі свої пенси на міських краль та спиртне. Тож я заощаджував, і тепер у мене стачить грошей на шлюбне свідоцтво, на обрубки й на багато чого ще.

Незвичайна замрія повила обличчя Летті. Джойсі довго цілував її.

— Я можу працювати в Гаскеллів, скільки схочу, а в нього премилі хатинки для одружених робітників. Я вже вибрав для нас одну.

Летті нічого не відповіла. Вона була замріяна і не дивилася на нього, та коли він цілував її або водив вказівним пальцем по трояндовій пелюстці її щоки, ледь усміхалася.

Багато земної мудрості судилося пізнати Джойсі на його короткім віку, і всю її він увібрив у себе. Як і мудрість іншого роду. Він знав, що кохання і жадання — не одне й те саме, що вони можуть існувати порізно. Він знав, що коли хлопець і дівчина, уперше зустрівшись, відразу впізнають і заповоняють одне одного, й певні, що відтепер вони звікують вік укупі, що їм добре й що всім сумнівам, всім придивлянням настав край, — то це є диво кохання. Одне доповнює одного. А разом вони утворюють єдине ціле.

Джойсі цілував її в очі.

Він був такий щасливий, що, либонь, порушив рівновагу шальок на терезах усесвітніх радощів та жалю.

І аж згодом, коли вона була вже далеко й він лишився увечері сам-один, гніт пристрасті став майже нестерпний.

РОЗДІЛ ДВАНADЦЯТИЙ

Нарешті косовиця закінчилася й сіно щасливо вивезено з луки. Не сталося жодного поважного нещасливого випадку й жодного стихійного лиха. Великі стоги стояли там, де в них могла виникнути потреба взимку. Великий корівник був напхот напханий. Життя на ранчо ввійшло у своє звичне спокійне річище — скрізь відчувалась атмосфера полегкості.

Марта із Джемсоном розташувалися вдвох на сонячному боці свого дому, щоб любо собі погомоніти після сніданку. На низенькому столику стояв кавник, філіжанки, блюдця та решта начиння. «Чудова нагода для обіцяної розмови», — подумалося Марті.

— Джемпе, я хочу побалакати з тобою про Летті та Джойсі Дітвака.

— Те саме я збирався сказати тобі. Йї не годиться так часто

з ним зустрічатися. Я мав намір сам зробити їй зауваження, та подумав, що в тебе це вийде ліпше.

— Саме про це я й хотіла з тобою побалакати.

— Ну, моя люба, якщо ти проти їхнього роману, то можеш не журитися. Джойсі незабаром звільняється.

— Коли?

— Тільки-но управиться в соснині. Далі чекати годі. Летті бачиться з тим трохи не щодня. Не гоже пускати бісики хлопцеві такого штибу. Я цього не схвалюю.

— Вона не пускає йому бісиків, Джепсоне. Вона в нього закохана.

— Закохана? Хочеш сказати — насправжки?

— Атож.

— Тоді чом би їй не розлюбити його.

— О Джепе!

— Хлопцям та дівчатам закохатися і розпуратись — як з гори побігти. Звичайно чинять так: виряджають дівчину до Європи чи дають їй змогу трохи розважитися в одному з великих міст. Досить їй стати царицею балу на якійсь бучній вечірці чи предметом пильної уваги та щедрих компліментів якогось привабливого чоловіка — і все міняється. Додому вертається зовсім інша дівчина.

— Не завжди.

— Як ти можеш схвалювати таке несвітське, дике одруження! Хлопець прізвища свого батька — й то не знає. Він, мабуть, чи не знайда.

— Летті так не гадає. У неї така думка, що він — Бовкалів онук — той самий, якого старий розшукує всі ці роки.

Джепсон Гіт коротко засміявся.

— Я чув цю бридню. Що за безглузді вигадки!

— А вона переконана в цьому, Джепе.

— Тоді вона переконала саму себе. Дурниці! Я не прощу собі, якщо дозволю дочці вчинити такий необачний крок.

— Але ж, Джепе, цього й не спростуєш!

— Ти, Марто, говориш так, немовби й сама віриш, що він Бовкалів онук. А насправді ти ж не віриш, чи не так?

Марта завагалася.

— Бачиш, мені здається малоймовірним, щоб двох хлопців-однолітків згубили на тому самому центральному терені Вайомінгу.

— А мені аж ніяк. Їх можуть бути десятки. Подумай про всіх отих найд, відданих на відкуп тим, хто схоче їх усиновити. Підопічних дітей штату.

Раптом, немовби прикликаний балачкою про нього, з-за рогу будинку вигулькнув старий професор і став перед ними.

Він давно вже встиг зробитись приятелем кожного мешкан-

ця Гітового ранчо, тож подружжя щиро привітало його й запросило до себе на каву.

Проте він делікатно відмовився:

— Ви дуже ласкавий, але я не заважатиму вам. Я лише на хвильку.

— Як ваші пошуки, пане Бовкало? Чи є якісь успіхи? — поцікавилася Марта, бо це було найперше, про що кожен запитував у Бовкала.

— Я до вас якраз у цій справі, Так, урешті надійшли вісті.

— О, це чудово! — вигукнула Марта, а Джемсон промовив:

— Ось тобі й маєш! Ви натрапили на слід?

— Е-е-е, ймовірний. Але, звичайно, я хапаюся за кожну ниточку. Справа ця така давня, що вам, певно, і не в пам'ятку, але остання звістка про мого онука та, що він перебував на піклуванні якогось мексиканського вівчаря. Тож я розшукував мексиканських вівчарів по всьому Вайомінзі. Їх виявилось тьма. А недавно я почув, що один з них мешкає неподалік від вашого ранчо, і подумав, чи не чули ви чого про нього?

Старий закінчив із запитальною інтонацією, і Джемсон заперечно похитав головою. Але відразу ж щиро додав:

— Якщо в сусідстві живе такий чоловік, ми про нього дізнаємося. Обіцяю вам.

Їхню розмову урвав Генк: він прийшов сказати Джемсону, що до корівника прибув ветеринар задля звичайного свого щомісячного обходу.

Джемсон вибачився перед Бовкалом і пішов із Генком, слухаючи його перелік усього того, що мав зробити лікар. Стара Неллі окривила. Одна корова гернсійської породи аж до тіла розщепила рога — і, щоб запобігти такій напасті надалі, лікар порадив позбавляти рогів весняних телят.

Бовкало та Марта, що лишилися самі, провадили розмову далі. Бовкало, почувачучись тепер вільніше, сів і пригостився філіжанкою кави. Марті здавалося велінням долі, що Бовкало з'явився на ранчо саме тоді, коли там був Джойс. Якась випадковість могла звести їх до купи, і несусвітній здогад Летті потвердився б.

— Як було б чудово, коли б по стількох роках ви знайшли свого онука, — озвалася Марта.

Бовкало враз ожив.

— У нього блакитні очі та білявий чуб, подібний до Джозефового, і мого теж, коли я ще не мав оцієї сивої гриви, — він тицьнув рукою у свої шпакуваті патли. — Однак найприкметніше в ньому — не так барва його волосся та очей і не так його риси, як його довірливий погляд. Те, як він кладе своє ручення в мою руку, ладний іти зі мною скрізь, куди я його поведу.

Генк, що допомагав ветеринарові в корівнику, встиг уже повернутись на веранду з повідомленням для Бовкала.

— Лікар каже, мексиканський вівчар випасає овець у двадцять п'ятому районі. Його ім'я — Ніккі Морато.

Генк показав на далекий стрімчак у північному напрямку, Бовкало звівся й собі, повернувся лицем у той бік, щоб краще запам'ятати напрямок, а коли десятник знов подався до корівника, вийняв акуратного записничка й занотував до нього ім'я та місцеперебування мексиканця.

Відтак він обернувся до Марти й подякував їй, додавши:

— Надія невмируща. Може, це саме він — Ніккі Морато.

Поки Бовкало просторікував, Марту опосіло сум'яття. Бовкало на одному ранчо з Джойсі! Вони проходитимуть один повз одного! Можливо, зупиняться й скинуться очима. Не впізнають, звичайно, один одного — на таке годі сподіватися — але що сь напевне впливе на світ!

РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ

Японське кімоно, французьке негліже, англійська сукня до чаю зрештою знайшли свій розвиток в американській чепурній неофіційній одежині, званій капотом. Застебнений на гудзики і, подібно до фурманського кітеля, щільно пригнаний, він, пошитий з гарного краму, був прийнятний для ока і зручний, достатньо офіційний для вітальні чи обіднього столу і достатньо вигідний для того, щоб у ньому подрімати на софі, а то й принагідно попоратися на кухні. Надто ж він личив тим, хто мав такий стрункий стан, як Марта.

Саме таку одєжину вона мала на собі ввечері, коли Джемсон повернувся додому припізнившись, бо цілий вечір перебув біля корови, що не могла розтелитися.

Марта чекала внизу, наготувавши вечерю: яєчню, гарячі грінки та чай, яким вона любила посмакувати на сон грядущий.

Ось і по вечері. Джемсон вмостився у своєму великому фотелі, щоб викурити люльку, перш ніж податися нагору. Марта сіла йому на коліно, підібгавши під себе ногу й повернувшись до нього обличчям.

— Джемпе, я маю тобі щось сказати, — озвалася вона.

Він допитливо розглядав її, пахкаючи люлькою й відвертаючи голову набік, щоб випустити з рота дим.

— Ти хочеш вимантачити щось у мене лестощами. Я відчуваю, коли воно в тебе починається.

— Ще б пак, — усміхнулась Марта. — Бігають мурашки в колінах? Можу злізти, як хочеш.

— Можеш іще посидіти. Мене це радше тішить. Та що я

ніколи не роблю події з того, що ти просиш, і даю тобі все, чого ти хочеш, то мені дивно, навіщо ти завдаєш собі такого клопоту.

— О Джепе! — вигукнула Марта покаянно, обвивши руками його шию.

Він пригорнув дружину, немовби розгрішуючи її, тоді відпустив і сказав:

— Зараз я вгадаю, чого ти хочеш. Воно має причетність до Летті та Джо?

— Ой, не називай його так, Джепе.

— Джойсі! — це по-дитячому. Хлопці його так не звать.

— А Джо звучить надто буденно.

— Чи я вгадав?

— Еге ж, — сказала Марта. — Справді, ми з Летті придумали, як довести, ло Джойсі — Бовкалів онук. Чи це варте того, щоб завдавати собі клопоту?

— Оце так-так! Мушу сказати — варте. Якийсь фактичний доказ, моя любя?

— Я не сказала — маємо доказ, я сказала — придумали, як добути доказ.

— О, розумію, — сказав Джепсон. Він підніс до рота люльку й затягся. — А яка ж моя роль?

— Ти той, хто має роздобути доказ. Тим-то я й підлешуюся, — пояснила Марта.

Джепсона це ніби потішило.

— Цікаво. Що ж. Я люблю робити все, що цікаве.

— Тобі воно не припадає до душі.

Джепсон вийняв із рота люльку й тримав її в руці, дивлячись на неї загадковим поглядом своїх очей з важкими повіками.

— Справа стає ще цікавіша.

Набравшись духу, Марта заокотіла:

— Пам'ятаєш, Бовкало замірявся негайно піднятися до двадцять п'ятого району, аби побалакати з мексиканцем?

— Пригадую. Але ж він туди не поїхав, га?

— Ні, ми переконали його залишитися на свято Старожитців.

— Хто — ми?

— Летті, Джім та я. Той мексиканець напевно сам спуститься на пікнік, і Бовкало з ним побалакає — не треба тоді й на верховину підніматися.

— Бовкала не страшить одноденна мандрівка. Він тільки те й робить, що волочиться по штату. День при дні, цілісінкый свій вік.

— Але так він триматиметься тут, на ранчо, де перебуває і Джойсі Дітбак.

— То й що?

— Весь цей час Бовкало та Джойсі будуть тут обидва, можливо, зустрінуться, зацікавляться один одним — і, дивись, щось викриється.

— Як? Закалатає дзвін? Чи розітнеться свист?

— Щось та викриється. Хто може знати що? Дід та онук — споріднення досить близьке.

— А поки що нічого не викрилося?

— Ні.— Марта була обурена.— Бовкало дивиться крізь нього, як крізь скло.

— А як цьому можна зарадити?

— Є один план, Джепе. Зробити так, аби Бовкало дивився на Джойсі й таки бачив його. Звести їх обох віч-на-віч.

— Бійся Бога, Марто,— зачудовано вигукнув Джемсон.— Якщо влаштувати щось таке для горопашного старого бурлаки, то він позбудеться останньої клепки в голові.

— Ба ні, не позбудеться. Такі неухажні люди, як він, навпаки, дістають удар, коли до такої зустрічі не доходить.

Джемсон оцінив цю глибоку думку.

— Але ж досі ти обходилася без мене. Чом би тобі не зробити цього самій? — спитав він.

— Ой, ні, Джепе. Все впирається якраз у тебе.

Марта встала з його колін і принесла тацю зі столу.

— Хтось має підготувати зустріч і взяти справу до своїх рук. Звертатися з усіма потрібними запитаннями. Зроби так, щоб він слухав, дивився і думав.

Говорячи це, вона ставила на тацю начиння.

Джемсон барився з відповіддю. Кинувши на нього оком, Марта побачила, що він обмірковує її слова, хоч і не без усмішки на губах.

Вона взяла тацю й понесла її на кухню. Вертаючись назад, затрималась на хвилину в дверях, дивлячись на нього так, ніби хотіла зазирнути йому в душу.

— Ну, Джепе? — запитала вона бадьоро.

Господар ранчо вибивав попіл із люльки.

— А чом би й ні? — відказав він нарешті й добродушно-жартівлива нотка вже не бриніла в його голосі.— Можна принаймні спробувати.— Він устав і потягся.— Ну й деньок.

— І що ж то було — теличка чи бичечок?

— Теличка. Це вже третя зряду в цієї корови. Не корова, а золота жила.

Вони почали сновигати по кімнаті, гасячи гасниці.

РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ

Ще важливішою, ніж співпраця з Джемсоном, була б співпраця з Бовкалом, і Марта довго мізкувала, як до нього підступитися. Зрештою вона вирішила, що найліпше було б щиро звіритися йому зі своїм планом. Коли вона почала мову, він слухав надзвичайно чемно.

— Один із наших наймитів — молодий парубок — дуже гарний із себе. Цікаво знати, чи не потрапляв він вам на очі?

— Не пригадую, — відповів Бовкало. — Молодиків скрізь як маку.

— Для вас може бути цікавим те, що його до того ж загублено ще хлопчиком і віком він буде приблизно як ваш онук, — вела далі Марта. — Одне слово, нам подумалося, що він міг би бути вашим загубленим хлопчиком.

— Малоймовірно, — блідо всміхнувся Бовкало.

— Ну, звісно ж, — малоймовірно. Але не неможливо. Я цікавилася, як можна б розкрити цю таємницю. На вас він не схожий нічим. Проте він може бути схожим на вашого сина Джозефа.

— Якби він був схожий на Джозефа, я звернув би на нього увагу.

— Але ви могли дивитися на нього і не бачити. Самі знаєте, часом так буває. Якийсь предмет у вас перед очима, але ви не бачите його, бо не готові бачити.

Бовкало всміхнувся і махнув рукою.

— Ваша правда, пані Гіт. Чи ви щось намислили?

Марта виклала йому свій план. Бовкало пристав на нього досить легко, так, наче не брав його наповажне.

Опісля вона ознайомила з планом Джіма Біллінгза.

Джим переказав новини хлопцям: всі вони мали бути свідками події. Вони побачать, як Бовкало нарешті муситиме приглянутися до Джойсі — приглянутися по-справжньому, з бажанням побачити його. Приглянутися так, як приглядаються до коня, заміряючись його купити. Вони мали бачити і чути, спостерігати і брати участь в остаточному присуді. Це обіцяло бути справжньою дивовижею, й атмосфера хвильного очікування швидко ширилася між робітниками.

Джойсі Дітвак єдиний заперечував проти цієї затії. Але опір його був такий несамовитий, що загрожував звести нанівець усі Мартині зусилля.

Летті підтримала матір, висунувши свої власні міркування, але Джойсі десь забіг, і його неможливо було знайти. Кінець кінцем хлопця звідкись викопав Джим і заходився його уговкувати.

— Це ж для тебе такий шанс, друже. Реальний шанс!

— Ох, Джіме, знаєш, мені сором. Це все'дно, що я стояв би там перед ним і набивався йому в родичі!

Та нарешті він поступився. А що ж йому було робити?

Здійснення плану посувалося вперед.

Важливі були час та місце. Вирішено: зустріч відбудеться на порубі перед будинком ранчо після підвечірку. О цій порі надворі ще буде видно.

В умовлений час Бовкало та Джойсі зайняли свої позиції, ставши віч-на-віч один перед одним. Їх розділяла відстань у шість футів. Джемсон стояв неподалік Бовкала, а Джим Біллінгз — відразу ж за Джойсі.

Хлопці розташувалися так, щоб усім було добре видно; Джойсі відчував, як його свердлюють їхні погляди.

— Підійди-но ближче, Джойсі,— звелів Джим,— і поглянь йому в вічі. Ти з ним одного тіста — це ясно, як Божий день.

Мурмочучи щось собі під носа, Джойсі просунувся на кілька дюймів ближче й зупинився.

Бовкало стояв незворушно, гідно і здавався неприступним. Аж ось пролунав голос Джемсона Гіта:

— Тепер, Бовкало, коли ви гаразд до нього придивилися, чи бачите ви в ньому якусь схожість із вашим сином Джозефом?

— Ніякісінької,— спокійно відказав Бовкало.

Джемсон владно провадив далі:

— Іноді в людях, зовсім не подібних між собою, все ж пробивається родинна схожість. Вона лиш проблискує час від часу. Чи щось таке спостерігається у нашому випадку?

Здавалося, Бовкало збентежився — він уп'явся очима в Джойсі й труснув головою:

— Ні, запевняю вас.

Джойсі відступив назад і розлючено відвернувся, але Джимова рука схопила його за передпліччя.

— Стривай, хлопче, треба довести діло до краю.

Джойсі скреготнув зубами і знову повернувся на своє місце.

Джемсон поставив нове запитання:

— А що ви скажете про очі? Дивовижна барва. Зроду я не бачив такої яскравої блакиті. Чи не могло б це бути родинною прикметою?

Бовкало прибрав професорської постави.

— Блакитні очі переважають в англосаксонській расі. Там можна зустріти всі відтінки блакиті.

Він вочевидь замірявся виголосити лекцію, але Джемсон урвав його:

— Чи думали ви про своїх далеких предків? Схожість часом перескакує через цілі покоління. Подивіться-но лишень на

Летті. Вона анітрохи не подібна до своєї матері чи до мене (при цих словах серед присутніх прокотився смішок), але вона — викапана моя мати. Може, Джойсі нагадає давній фамільний портрет? Котрогось із ваших батьків чи прабатьків? Чи, скажімо, тітки?

Губи Бовкалові скривились у зневажливій посмішці.

— Що за безглуздя! — кинув він.

— Ну, з мене доста! — скрикнув Джойсі. Він випручався з Джімових рук і приступив до Бовкала впритул.

— Мені клопоти, старий, родич я вам чи ні! Я можу собі бути й у своїй власній шкурі й не завдячувати це ні вам, ані абикому!

Тут знову подав був голос Джемсон, але Джойсі його випередив:

— Містере Гіте, так не чесно! Виставляти мене, мов злочинця, яким я не є!

Прокричавши у нестямі ці слова, Джойсі повернувся і пішов геть. Летті, вся у сльозах, подалася слідом за ним, гелосячи, що такого ніхто й у голові не покладав і що нема жодних підстав для чвар.

Спалах Джойсі справив дивний вплив на Бовкала. На землі біля старого стояв ящик. І раптом, з доброго дива, дід на нього сів.

Професор упізнав цей крик — кожну нотку, кожну інтонацію — таким самісіньким голосом кричав на нього п'ятдесят років тому його син Джозеф! Він тоді теж отак гукав у гніві.

Гени! Вони не можуть брехати.

Виходить, це Джозефів хлопець. Оцей Джойсі Дітвак, оцей неписьменний чередник — його онук, і все, що він, Бовкало, щойно виголошував, була неправда.

Щоб виправити свою помилку, він звівся на ноги, ладний заволати: «Ні! Ні! Я схибив! Це Джозефів хлопець!»

Та перш, ніж ці слова зірвалися йому з уст, він завагався і сів знову.

Бо проказані вголос ці слова зруйнували б уцент його власне життя. Кінець щасливим мандрам. Кінець пошукам чогось такого, чого ніколи не знайти, пошукам своєрідного Граалю. Вічна пам'ять великій мрії!

Він сів і поринув у довгу мовчанку.

Летті повернулася і разом з Мартою шаснула в будинок.

* Грааль — у західноєвропейських середньовічних легендах — священна чаша, яка служила Ісусові Христу й апостолам під час Таємної вечері, — символ святощів, предмет пошуків лицарів-хрестоносців під час хрестових походів.

Джепсон прочищав стежку до корівника, де саме доїли корів.

Челядня, куди хлопці знову повернулися, щоб перетерти подію на зубах, час від часу розлягалася від реготу. Генк триумфував.

— Який ляпас Джойсі! — зловтішався він.

— Бідолашний хлопець! — вигукнув Чак.

Наймити налаштувалися добряче потовктися на цій темі.

— Може, хтось думає, що ці двоє схожі? — галасував Генк.

— Авжеж, — вишкірився Лен. — Кожен з них має дві ноги і дві руки.

— Послухайте, — перекичав регіт Джіллі, — а знаєте, я бачу між ними якусь схожість!

Ірландця взяли на глузи, й він загорлав іще голосніше:

— Направду бачу! Вони належать до одного класу.

— Класу? — репитав Лен. — А таки-так. До того самого, що й ти.

Однак Джімів погляд, звернений на Джіллі, був замислений.

Кухар не брав участі в загальній дискусії.

Він відкрив велику жовту череп'яну миску, що стояла на печі. В ній сходило тісто на завтрашні булочки. Не гаючи часу, він заходився енергійно місити його кулаками.

— А господар якого облизня спіймав! — не вгавав Генк. — Взяти на себе всю цю мороку, всі ці розпити, і раптом ЛЯСЬ! Бовкало висаджує все в повітря одним-однісіньким словом «безглуздя»!

Генкове блазнювання викликало несамовитий регіт у всіх, за винятком Джіма, який і далі місив тісто.

Роздратований Генк пообіцяв собі збити з Джіма пиху згодом, коли вони підуть нагору спати. Вони ділили вдвох одну з маленьких спалень на третьому поверсі челядні.

РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ

Джепсон знайшов притулок у корівнику. В цю годину дня корівник стояв пустою. Корів уже подоїли. Не було чути їхнього тихого ремігання й віддишу, ані шуму молока, що пиниться в відрі, але все кругом просякло тут знайомим духом сіна, збіжжя та корів, і це заспокоювало Гіта. Він сів на своєму звичному місці за високою шкільною кафедрою з грубим розгорненим grosбухом, де звик занотовувати кількість молока, що його давала кожна корова-рекордсменка гернсійської породи. Хазяїн ранчо обмірковував останню подію і був задоволений з ролі, яку в ній відіграв. Він зробив це для Марти і зробив від щирого серця.

Кілька хвилин Джепсон зосереджено розмірковував про іронію становища, в якому він опинився: батько леліє кохану доньку, ущедрює її любов'ю і турботою, що межують із обоженням, — і все це лише для того, щоб її в нього викрав, коли вона стала на порі, найпослідущий харпак.

Він подумки перебрав залицьальників Летті: до них, звичайно, належали всі до одного наймити, яких він будь-коли держав, більшість із них — сини місцевих господарів ранчо, а декотрі — мандрівці з відлеглих районів країни, хлопці, що приїздили випробувати себе в ковбойському ремеслі. Серед них фігурував також рослявий і дуже гарний на вроду Гаскеллів небіж: він відбув до Принстона і вчився тепер у медичній школі. І, звичайно, Генк. Якщо говорити про них як про чоловіків, то вони були не гірші, ніж чоловіки в будь-якому іншому місці. Але на саму гадку про те, що хтось із них міг би стати чоловіком Летті, Джепсон чув непереборну огиду.

Єдиний, до кого він її майже не відчував, був той, хто стояв у переліку останній, — Джойсі Дітвак.

Це дивувало й бентежило Джепсона: глибоко вболівати за людей було не в його натурі. Доля здає карти. Чоловік має взяти ту, що випала йому, і вжити її щонайліпше.

Тут він мав діло з молодиком, якому не бракувало нічого. Здоровий, міцний, гожий, тямущий, майстер на всячину. Він ніколи не припускався помилок. Та все це зводилося нанівець браком законного родоводу. Він тільки знайда, і його діти й онуки будуть харпаками.

Пустоцвіт! Ні, він має бути викреслений з переліку!

Певна річ, це вразить Летті, але цим він не переймався. Норовливе дитя можна приборкати. Хто його непокоїв, то це Марта: скидалося на те, що вона тягтиме за Летті на всі сто.

Трохи перегодом він вирушив на пошуки дружини і знайшов її на городі. Вона сиділа на лаві з дочкою, присунувшись до неї впритул.

Летті була в жалісному стані. Вона сиділа непорушно, підтягнувши коліна до підборіддя й обкопивши їх руками. Коси її були скуйовджені, очі — червоні й запуклі, обличчя відвернене від Марти, яка про щось її благала.

Марта звела очі й, побачивши чоловіка, ледь здригнулась.

— Ой, Джепе! Ти мене налякав.

— Я спроваджую Джойсі Дітвача. Завтра його тут не буде, — спокійно мовив Джепсон.

Летті скинула очима на батька й обличчя її лишилося безвиразне, проте Марта вражено вигукнула:

— Але ж його термін виходить не раніше від дня Старожитців!

— Я оплачу весь його термін, цебто й два наступні тижні.

— А ти хіба забув?

— Забув? Про що?

— Про Морато. Вівчаря, якого розшукує Бовкало!

— А нащо він нам здався?

— Морато, певна річ, завітає на пікнік, і Бовкало з ним перебалакає. Для Джойсі це може стати вирішальним. Для Летті теж. Та й для нас усіх.

— Але ж бо, Марто. Бовкало все відмів. Ти чула його. Це міняє справу.

— Роль Морато зберігається.

— Марто, ти й досі чіпляєшся за надію. Вона марна.

— Можливо, шалена, але не марна. Адже ми ще не впевнилися.

— Досить блаженський шанс.

— Атож. Але тепер лишається тільки він.

Губи Летті затремтіли. Спустивши очі додолу, вона крутила в руках шнурок материні сукні.

— Гаразд, нехай Джойсі лишається, — зсунув брови Джепсон. — Тепер він матиме час закінчити роботу в Сосновому бору. Але з цього приводу я хотів би дещо сказати. Летті щодня сходить до нього нагору в обідню годину. Вони гуляють верхи. Або вдвох полуднують. Увечері вони роблять далекі прогулянки. Так поводяться заручені пари.

Летті була бліда як полотно.

— А ми і є заручені, — озвалася вона кволим голосом.

— Ні, ви не заручені, й навіть думати про це вам зась. Ви не могли заручитися без моєї згоди, а я її не давав. Ба я не хочу, щоб навіть зовні виглядало так, ніби ви заручені. Я й слухати про це не хочу. Тож ви маєте покласти цьому край!

Обличчя Летті не змінилось, але по щоках її горохом покотилися сльози.

— Що ви маєте на увазі, тату?

— Коли він порається у Сосновому бору, тримайся від нього чимдалі. І не гуляй більше вечорами. Не катайся удвох з ним верхи. Затямила?

Летті не відповіла. Вона відчайдушно силкувалася опанувати себе.

— Затямила? — повторив Джепсон.

— Ой, Джепе! — втрутилася Мата. — Звісно ж, вона затямила. Вона послухається тебе. Летті все так робить. Га, Летті?

— Затямила? — повторив батько утретє, і цього разу запитання пролунало, ніби ляскіт батога.

Летті залилася слізьми й затулила обличчя руками.

— Так, — сказала вона, ридючи.

Джеспсон зиркнув на дружину.
— Я розраховую на тебе, Марто.
І з цими словами відійшов.

РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ

Гени з їхньою дивною поведінкою завжди цікавили Бовкала. Коли він професорував у Гарварді, одна з його лекцій на цю тему стала славнозвісною. «Отже, увага, юні джентльмени, — гени! Чудова тема для есею. Як вони пробиваються крізь покоління, завжди зберігаючи свою тотожність, свою достеменну індивідуальність із непохибними деталями обличчя та м'язів. Що це — безсмертя? Гени ніколи не старіють. Часом вони щезають, як річка під землею, і з'являються знов у відлеглий генеалогічній гілці, коли збіжить багато років. Тоді це називається «родинною схожістю». Вона зринає і зникає. Тут вона з'явилась, — цілком несподіваний спалах, — тут пропала. Надто таємнича, але цілком очевидна. Доказ кривого зв'язку, що переконає будь-якого суддю і будь-яких присяжних».

Бовкало думав про цю свою лекцію, спинаючись крутою вузькою стежиною, що гадючилась вгору до Великих бескидів.

Душа його досі не приймала того, що він учинив. У думках панувала така плутанина, що він відчував майже тілесний біль. Там, угорі, на Великих бескидах, можна буде вивергнути з себе всі свої запитання, надто ж те, що чаїлось у грудях, немов скалка, завдаючи болю.

Він зробить інакше розслідування, цього разу нікого не треба буде розглядати й вислуховувати. Коли жорстока правда мусить вийти на світ Божий і постати в усій своїй голизні, людина має бути сама-одна.

Діставшись верховини, Бовкало на весь голос гукнув своє перше запитання:

— Чи не впізнав я його ще перед тим, як він загорлав на мене Джозефовим голосом? Може, я просто брехав?

По кількох хвилинах тиші професор відповів сам собі, спокійно і розважливо:

— Ні. Але я не зрікся хибного присуду.

Там, де вросли в землю здоровенні кам'яні стовпи, лишилася маленька латочка рівного ґрунту. Бовкало почав міряти її кроками туди й сюди, вивергаючи з себе речення, — цілі промови, що падали в німотність незахищених од вітру крутосхилів.

— Я колись зачаровував слухачів, а тоді сам зазнав чарів. Я дурив самого себе. Ходив і бачив сон. Витворив в уяві ма-

ленького хлопчика, а тепер відчуваю, що не годен без нього жити.

Зараз вони обговорюють шлюб між моїм онуком і цією чарівною дівчиною.

Отже, в мене відняли мого малого хлопчика. Що ж тепер почати? — запитав він голосно. — Навіщо я сюди забрався? — І, роззирнувшись довкола, знову відповів на власне запитання: — Так ось, я тут чекаю, поки вівчар на ім'я Ніккі Морато зможе прийти сюди й розповісти мені про дитину.

Він розважав над цим із сардонічним усміхом.

— Але про це, навпаки, можу йому розповісти я. Той хлопчик тут. Він наймит. Ковбой. На зріст вищий за мене. А що не має прізвища, то послуговується вигаданим ім'ям Джойсі Дітбак. Ніккі Морато і Джойсі Дітбак з ним разом відняли в мене мого малого хлопчика. До чого тепер моє життя? Я зостаюся сам і почуватимусь дуже самотньо.

Запала нова пауза, обличчя старого спотворила тривога, що згодом переросла троху не в жак. Проте Бовкало, здавалось, борючись з собою.

— Ні, ні, ні! — мурмотів він. — Я собі це вифантазував. Ніколи я не тримав маленької долоньки у своїй руці.

Професор сів на невеликий кругляк і схилив голову на руку. Він відчув запаморочення, і йому здалося, неначе він марить і ось-ось зомліє. А тоді почав хилитися назад і падати, дедалі швидше й швидше, западатися в землю, у глибше й глибше небуття. Падіння було безперервне. Воно тривало й після того, як він відірвався від землі й почав падати в космосі. Цьому не було кінця. Насправді ж весь цей час він спокійно сидів на скелі, похилившись уперед і підперши голову рукою. Врешті свідомість зовсім залишила його, даруючи благословенну ласку цілковитого забуття.

Поки він спав, ніч збігла і зайнявся новий день.

Старий заворушився, спроквола звівся на ноги, потягся й побачив перед себе чудову країну своїх мандрів. По небі розливалася світова зоря, розмальовуючи його прегарними барвами.

Тут простягалися пагористі рівнини, що повернули йому здоров'я, юність. Його груди заходили ходором, він почав упадати в екстаз.

Нарешті Бовкало повернувся на стежку, що привела його до Великих бескидів, і почав спускатися вниз. По якійсь годині він дістався туди, де плай розгалужувався: одна стежина вела назад до порубу, друга — на рівнини. Він вибрав останню й, немовби тікаючи, рушив далі швидкою сягнистою ходою. Ідучи, старий чув себе міцнішим. За годину він залишив Гітове ранчо позаду.

РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ

У ранні обляги проти тієї ночі, яку Бовкало перебув на Великих бескидах, він став предметом довгої розмови у спальні на третьому поверсі челядні, що її ділили між собою Генк із Джімом Біллінгзом. Кімната була маленька і скромно мебльована, але дуже затишна.

Пофарбовані білою фарбою залізні ліжка хлопців стояли під протилежними стінами, розділені шістьма футами підлоги. На ній красувався овальний плетений килимок — знахідка для першого-ліпшого торговця старожитностями. Килимок був виготовлений із м'якої вовни й тишив око чудовим сполученням попелястої, димчастої і піскової барв.

Такі хіднички виготовляли молодиці, що жили на ранчо. Старі, приношені, довгі підштанки краяли навскоси на стальки з дюйм завширшки, потім ті стальки сплітали, а фрагменти плетива зшивали, надаючи виробові довільної форми. Килимки лежали долі рівно, не бгаючись. Щоб вийшли навскісні стальки, різати мали, починаючи з низу кожної довгої холоші й ідучи по спіралі вгору. Саме така жадана для колекціонера дивовижа покривала простір між двома ліжками.

Біля узголів'я Джімового ліжка стояв маленький круглий столик з гасницею. Двома досить блаженськими на вигляд дерев'яними стільцями з мотузяними сидіннями пожилеці користувалися рідко, бо під час розмови куди вигідніше було сидіти на краєчках ліжок обличчям одне до одного — саме так вони й розташувалися сьогодні ввечері.

Слід зауважити, що Генк усе ще смакував пообідню сцену. Він снував спомини про неї з новими й новими мелодраматичними варіаціями, а наостанок сказав:

— Я трохи кишок не порвав, а ти ні, Джіме?

— Ну, не знаю, — відповів Джім із серцем.

Він був заклопотаний тим, що залатував чималу трикутну дірку на своїх штанах.

— Але ж для тебе це було ударом.

— Що ти хочеш сказати? — Джім стулив до купи край діромахи і старанно проштрикував їх циганською голкою.

— Ваша версія полетіла к бісу. Про Бовкала та Джойсі.

— А, це, — сказав Джім. — Ні, тут нічого не змінилося.

— Який тебе гедзь укусив, Джіме! — скрикнув Генк. — Чув, що сказав Бовкало? Тож я, будши тобою, підняв би перед дідом руки догори. Він сказав правду. То був щирий обмін думками.

— Дід сказав те, що здавалось йому правдою, — поправив Джім і підніс шитво ближче до світла.

— Не розумію тебе,— сердито бликнув на нього Генк.— Він був такий певний, що певнішим і бути не можна.

— Одначе старий виглядав немов сновида. Тобі це не впало в око?

— По-твоєму, він не зовсім при собі? Несповна?

— Аж ніяк. Професор чоловік видатний. Але він зачарований.

— Зачарований? Що? Привиди?

Генк обвів поглядом кімнату і театральню жажнувся.

— Бр-р-р, аж циганським потом пройняло!

— О, то зовсім не такі чари,— сказав Джім, відтинаючи нитку і відкладаючи шитво.— То просто сон. Але тенета того сну можуть бути не менш міцні, як линва чи кайдани.

— Сон,— майже тужно повторив Генк.— Хотілося б, щоб ти розтлумачив, у чому тут сіль, Джіме.

Неуком Генк не був. Навіть більше: він закінчив коледж, а Джім — ні. Проте всі прислухалися до Джіма.

— Пам'ятаєш, Генку, торік ми були почули в суміжній кімнаті моторошні крики та стогони?

— Ще б пак. А коли ми вдерлися туди, виявилось, що то Тіма мучать кошмари, та й по всьому.

— Він був зачарований. Що воно таке? Ну, просто сон. Та пам'ятаєш, як ми намучились, будячи його?

— Трясли Тіма так, що аж зуби йому дзвонили,— вдарився у спогади Генк.— Але таки добудились. Тепер мені ясно, Джіме. Те саме сьогодні по обіді хазяїн робив із Бовкалом. Будив його.

— Пробував збудити, але намарне.

Генк знову спалахнув.

— Ні, ти скажи, яка тебе муха вкусила? Адже Бовкалові відповіді були щирі й остаточні. Він був певен, що не помиляється.

— Ну, не знаю. Я свої думки не змінив.

— І досі гадаєш, що Джойсі — загублений Бовкалів онук?

— Так я собі мислю. Але, по-моєму, Джойсі слід піднятися у двадцять п'ятий район і перебалакати з мексиканським вівчарем.

— Отакої! Для чого?

— Щоб знати напевно.

Лихе передчуття запустило свої хижі пазури Генкові в саме серце.

— Джойсі зась кидати ранчо. Він у наймах. І він ще не закінчив танцмайданчиқа в Сосновому бору. До свята Старожитців. А свято це — за два тижні.

Нічого не відповівши, Джім почав ладнатися до сну. За

хвилю світло було погашене, вікно відчинене, і двоє парубків, облягаючись, залускотили пружинами ліжка.

Генк уже починав засинати, коли йому стрельнула неприємна думка. Заборонити Джойсі поїздку — це, звичайно, чудово, але як його зробити так, щоб Морато не прибув на ранчо? Адже день Старожитців — свято для кожного тутешнього мешканця.

Генк довго лежав без сну, силкуючись уявити, який щасливий випадок міг би відвернути мексиканця від виправи на пікнік.

РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ

За кілька днів Генк оголосив, що йому треба залагодити якусь свою справу.

Назавтра після цього, щойно розвиднілося, він осідлав коня і подався до двадцять п'ятого району.

Забобони мають моторошну владу. Боронь Боже розбити дзеркало, пройти під драбиною, дати ножа другові чи сісти тринадцятим до столу.

Опріч того, марновірство не менш заразливе, ніж свинка чи кір. Джім Біллінгз мав передчуття, що Джойсі — Бовкалів онук, і від нього воно передалося Генкові. Якщо виявиться, що Бовкалів син помер у домі вівчаря Морато і вони зійдуться разом на пікніку Старожитців і нароблять там шелесту, правда впливе нагору. Джойсі переможе.

Одне принаймні можна з'ясувати. Той Морато чоловік чи не той. Треба лише піднятися на верховину й розпитати його. Саме задля цього Генк і осідлав коня.

Якщо це він, доведеться поморочитися. Його конче треба відраяти від поїздки на пікнік до Гіта. Генк знав: це буде не просто. Власне, десятник не уявляв собі, як він це зробить, але якась щаслива думка з'явиться, він був певен. Може, під час мандрівки на верховину. Крок за кроком його кінь просувався вперед. Стояв чудовий поранок.

Лучні жайворонки випурхували з високої пахучої трави, серед якої він їхав, і спіраллю вгвинчувались у небо, вітаючи ранок радісним співом. Небо сяяло блакиттю, лагідно повівав духмяний західний вітер.

Але Генк нічого цього не помічав. Його заповонила одна думка, одне невідчепне бажання. Спекатися Джойсі Дітвака на віки вічні. Їдучи своєю дорогою, він голосно пробубонів:

— Він мені як сіль в оці.

Десятник торкнув п'ятами коня і поїхав швидше.

Починало припікати. Генк розхристав сорочку і попустив хустинку на шиї. Він вправно подолав яругу: спустився стрімким спадом, скеровуючи коня від однієї майже непомітної точки опертя до іншої, перебрів плиткий потік на дні й зіп'явся на той бік, деручись по ребру яру, як муха по стіні.

Дорога тепер пішла вгору. Генк, либонь, уже перетяв межу району. Невдовзі він досяг рогу — крутовини, вкритої поодинокими купками дерев та кущів.

Генк залишив свого коня біля підніжжя і подався вгору, знаходячи вузькі стежки, напевно, протоптані тваринами. Його увагу привернула овеча отара та чабани — парубчаки у крислатих сомбреро.

Вибравшись нагору, десятник угледів будинок, повернений затиллям до невеличкого плато й затінений кількома розкішними деревами. Дорогою до нього він поминув місце для обідів надворі — маленький столик, обставлений яскраво пофарбованими мексиканськими стільцями. Довкіл вирувало життя. Кури лопотіли крильми й кудкудакали на абияк обгородженому подвір'ї, що заходило аж за далекий ріг будинку. Купка свиней рилася й рохкала на латочці зелені. Під будинком сидів на осонні старезний дід і курив люльку з кукурудзяного качана.

Над парадними дверима був почеплений мідяний дзвінок. Коли Генк шарпнув за шнура, двері з рипом відчинились — і троє маленьких дітлашків, таких собі чорнявих кучерявчиків, виглянуло надвір, після чого двері негайно зачинились — і хор дитячих голосів вибухнув цілим потоком іспанщини.

Минув якийсь час, перш ніж двері відчинилися знов. Цього разу в них постав сам Морато. То був чоловік років сорока п'яти, середній на зріст, сухорлявий і жилавий, з тонкою смужкою чорних вусів над горішньою губою. Після звичних привітань Морато повів Генка за собою до садового столика, де обидва посідали.

Генк знав, що іспаномовні жителі церемонні, тож утримався від запитань. Вони гомоніли про погоду, сінокіс та ціни на овечок.

Морато, глипнувши крадькома на Генка, спитав, чи не прибув той часом із Гітового ранчо. Генк похвалився, що він там за десятника.

— А де ви залишили свого коня?

— Біля підніжжя бескида.

— Мабуть, ви до мене у справі?

— Ну, можна сказати — так, — відповів Генк.

Морато повернув лице до будинку і гукнув:

— Софіє!

Почалося довге перегукування іспанською мовою. Воно за-

вершилося з'явою гарненької молодички років тридцяти — тридцяти п'яти — вона несла до них маленьку тацю з пляшкою та склянками. Їй товаришив старий кундель — підбігши до чужинця, він обнюхав його і ліг неподалік.

Молодиця поставила пляшку та склянки на стіл, і Морато відрекомендував її:

— Моя дружина Софія.

Генк негайно встав і сказав, схиливши чоло:

— Сеньйоро.

Він втілював у собі досконалий образ чоловіка. Вродливий, владний, ледь зарозумілий. Софія зробила йому реверанс. Відтак повернулася до будинку, і чоловіки zostалися самі.

— Ви тут чабануєте? — недбало поцікавився Генк.

— Держу отару.

— Відколи?

— Я зайняв це місце торік — а чому це вас цікавить?

Голос Морато забринів трохи гостріше.

— А де ви були доти? — допитувався Генк.

— Де я тільки не чабанував, — шорстко відказав Морато. —

У Бовкемері, Елдері, Грассо...

— Бовкемер! — голосно урвав Генк. Так, це напевно він.

— Містере Баррозе, чому ви мене про це розпитуєте? — спитав Морато роздратовано. — Я вчинив щось таке, що вам не до вподоби?

— Ні, ні, — хапливо відповів Генк. — Просто мені хотілося б про дещо дізнатися. Ви могли б мене виручити. Чи не прихистили ви колись, багато років тому, чоловіка, хворого на тиф? Молодика, на вигляд схожого на східного джэнджика? З ним ще був маленький хлопчик.

Вираз подиву на обличчі Морато, що переріс у замішання, видавався кумедним.

— А як ви дізналися? — поспитав він.

Серце Генкові закалатало. Сумнівів не лишалося. Це був той самий чабан.

— Недужий помер, чи не так? — допитувався він.

— Атож, це правда. Недужий помер.

— А що сталося з малим?

Вираз скрухи набіг на обличчя мексиканця й осяяв Генку душу променем надії. Якщо кліщовий тиф звів зі світу їх обох, то йому вже більш ніколи не доведеться морочити собі голову Бовкаловим онуком та Джойсі Дітваком.

Однак Морато розчарував його.

— Я завше передчував, що цей малий погано скінчить. Якийсь час я тримав його в себе. Але він був справжній урвитель. Дослівно — зводив мене з розуму. Ганяв моїх курей та

качок. Наставив був поливну кишку на старого Гренпа. Бив вікна. Та що найгірше — перевів мені кунделя.

— Яким робом? — поцікавився Генк.

Морато показав на старого собаку й вигукнув:

— Ріго був тоді ще цуценям. Я навчав його пильнувати отари. Він робив успіхи, почав пасти овечок, як йому показано. Аж тут з'являється цей дівтак — і все летить шкереберть!

— Як же це сталося? — спитав Генк.

— Хлопець закохався у те щеня. А щеня закохалось у хлопця. Вночі вони спали, обнявшись, долі. Вранці я забирав щеня до отари, а хлопця залишав удома з курми. Та капосне собача нишком від мене тікало назад до хлопця.— На згадку про це обличчя в Морато потемніло від гніву.— Я вже й карав цю псину. А хоч би тобі що! І тоді я віддав хлопця.

— Віддали? Кому?

— Чоловікові у «форді». Торгівцеві, що їздив по ранчо, продаючи всілякий крам. Бритви до гоління, жіночі ліфчики... Йому хотілося, аби хтось мандрував із ним. Він забрав малого, і я більше ніколи його не бачив. Ви щось про нього знаєте, сеньйоре?

— Знаю про нього все,— відповів Генк.— Він уже не маленький. Дійшов літ.

— Ні, ні, маленький хлопчик. Десь отакий заввишки.

— Авжеж, отакий заввишки — десь із п'ятнадцять років тому.

— П'ятнадцять років. Царице небесна!

— Погляньте на вашого собаку. Він уже не щеня. Чи годиться він тепер до овечок?

Морато зиркнув на старого пса і труснув головою.

— Ріго тепер застарий для чабанування. Мені потрібен новий собака. Якщо пофортунить знайти щеня, цей собака, перш ніж здохнути, вишколить його для мене. Чи ви не маєте на прикметі якогось виводу?

І тут у Генковій голові мов на замовлення зродився план.

— У нас на ранчо якраз оце вивелися щенята кунделя,— спроквола, наче пробираючись навпомацки, заговорив він.— Чудовий вивід! Шотландська коллі.

Порода була славнозвісна, і Ніккі аж сперло груди. Але перш ніж торгуватися, він спохопився, що треба зробити грошові підрахунки.

— Я не маю грошей,— озвався він за хвилину,— але маю гарних весняних ягнят. Їм усього півроку, могу продати. Даю одне ягня за одне щеня.

Генк тільки похитав головою.

— Двох ягнят.

— У Джепсона Гіта не заведено продавати щенят.

— Як же мені запопасти одне з них?

Генкова відповідь була плинна і недбала:

— Ви робите послугу мені, а я вам.

— О-го! Послугу! Що ж я маю зробити, аби придбати це щеня?

— Небагато. Трохи збрехати й квит.

Мексиканець здригнувся. Він волів не мати клопоту з законом — та чи ж легко розібратися, що законне, а що ні?

— Ох, сеньйоре, я не охотник брехати. Я ніколи не брешу.

Нараз Морато второпав, що він, власне кажучи, ображає десятника, і поквапився додати:

— Ніколи, хіба що з мусу.

— Такі гарні цуцики, що аж-аж-аж! — кинув Генк.

Ніккі спантеличено вп'яв у нього очі. Він думав про щеня. Про те, як вони з Ріго ретельно школитимуть його. Ніккі хотілось його мати. Щеня було йому потрібне. І він тримав його вже майже у жмені.

Морато заходився розпитувати, що йому пропонується збрехати: не те, що мав намір удатись до брехні, — просто хотів знати, чого вона стосувалася.

— Зі скількох слів ця брехня? Спробуй запам'ятай брехню з багатьох слів!

— Всього-на-всього з трьох.

— Троє слів? Ох і велика ж, либонь, брехня!

— Як заїде мова про того хлопця, ви скажете, що він помер.

— Помер?

— Еге ж.

Що довше Морато думав про цю справу, то дужче бентежився. Насупивши брови, він уважно вивчав гостя. Високий, показний, десятник на багатому ранчо — і дурисвіт?

— Містере Баррозе! Від такої брехні с м е р д и т ь! Убивати людей — паскудна річ.

— Не приплутуйте сюди вбивства, — роздратовано пробурчав Генк. — Кажу ж, він живий. Живий і вже дійшов літ.

— Брехнею завше личкують щось лихе.

— Ну, подумайте, яка від цього шкода тепер? Історія ж бозна-колишня!

— Яка шкода? Може, й ніяка. Але від цієї справи тхне.

— Стільки галасу навколо трьох слів! Не думав я, що ви така цяця!

— Може, й цяця. Може, й справді надто великий чистьоха для непевних справ, — відказав Ніккі спокійно.

— Що ж тут такого непевного?

— Ану ж ви вбили його самі?

— Морато, ви зовсім заплуталися! — вибухнув Генк. — Ви уявляєте не дорослого хлопця!

— А може, ви вбили когось іншого?

Генк скинув догори руки.

— Почнімо все спочатку. Я спитав у вас: «Що сталося з хлопцем?» — і ви відказали, що віддали його чоловікові, який приїздив «фордом». І той повіз його з собою.

— Тож скажіть мені, будь ласка, містере Баррозе, чому я маю свідчити, що хлопець помер?

— Все дуже просто. Ви збрешете, щоб мати собаку.

Така Генкова відповідь ураз спустила недавнього хранителя великої таємниці з небес на грішну землю.

Морато підвів очі й похнюпився: він знов почувався збентеженим. В одному мексиканець міг бути певним — що містерові Баррозові не варто довіряти; а щодо брехні, то дехто дивиться на неї крізь пальці, а інші ладні за неї повісити.

— А все ж, містере Баррозе. Якщо йдеться не про вбивство, якщо тут немає нічого поганого, немає ні для кого ніякої шкоди, то чому ви хочете, щоб я збрехав?

Генк розгубився.

— О, це просто своєрідний виверт, щоб підправити сердечну справу.

Ніккі зачудовано втопив очі в Генка, й на обличчі його з'явилась усмішка.

— Любов? Любовна справа?

— Любовна справа, що збочила на манівці, — продовжував свої пояснення Генк.

Для мексиканця наче світ піднявся вгору. Він усміхнувся на думку про те, що цьому, хоч і гонористому, але вродливому молодкові не повелося в коханні. Усміхнувся на думку про щеня, яке може перейти до його рук.

— Містере Баррозе, якщо я брехатиму, то брехатиму перед ким?

Генк завагався. Покидаючи вранці ранчо, він знав, що Бовкало щез. Ніхто б не ручився, що він повернеться. Якщо він не з'явиться, хто ставитиме Морато запитання? Господар, певна річ. Марта і Летті примусять його. Врешті-решт він твердо відповів:

— Джемсон Гіт.

— Ого! Джемсон Гіт! Він у цьому районі неабиякий чоловік. Коли мені з ним зустрінеться?

— Чи будете ви на пікніку Старожитців?

— Певно, поїду. Всі їдуть.

— Там його й зустрінете. Він ставитиме вам ті самі запитання, що й я, і коли поцікавиться: «Що сталося з хлопцем?», саме тоді ви й скажете...

Ніккі перепинив його, немовби приміряючись перед тим, як узятися сказати це:

— Хлопець помер.

— Достеменно так.

— Таку брехню запам'ятати не штука.

— Простіше простого.

— А якщо я це скажу, коли я матиму щеня?

— Того самого дня, коли буде пікнік. Ми здибаємося о четвертій годині на стежці поза тереном пікніка. Я буду з щеням.— Генк помовчав.— Ну? — спитався він.

— А як я не скажу?..

— Не матимете собаки.

Ніккі поволеньки підвівся, і вони глянули просто в очі один одному. Запанувала тривала мовчанка.

— Вас більше нічого не цікавить? — спитав Генк, гамуючи нетерплячку.

— Я мушу подумати,— відповів Ніккі з гідністю.

Генк закусив губу.

— Тільки ж... Сім разів відміряй...— кинув він.

Почалося нове зважування всіх «за» та «проти».

Нарешті якесь друге «я», дії якого годі передбачити, схилило шальку терезів, і постанову було ухвалено.

— Згода.

Генк схопив його долоню.

— Держить руку.

Генк спустився по бескиду вниз до підніжжя, де покинув коня, скочив на нього й подався додому.

Ніккі негайно розшукав жінку і, пишаючись, розповів про свою щасливу оборудку, завдяки якій він матиме, вважає, задурно, чудового молодого кунделя. Але Софія напнула його мокрим рядном:

— Не задурно, Ніккі. Ти платиш за нього брехнею! Ліпше було б заплатити грішми.

— Еге ж. Тільки у мене їх катма! — вигукнув Ніккі.

Того ж таки дня Марта з Летті поїхали до Денвера купити собі вбрання на Старожитців. Крамниці тут були не гірші, ніж абиде в цих краях. Марта придбала костюм, пошитий із гагатово-зеленого шифону, що найбільше пасував до її вроди чорнявки. Летті — з кремової парчі, викроений під кринолін і ніби створений для танцювального помосту.

Готовий був і Джемсонів костюм, пошитий з габардину піскового кольору у напіввійськовому стилі, з неодмінним армійським кітелем, що мав високу талію і стоячий комір.

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ

Означивши плановане свято як пікнік, навряд чи віддаси йому належне. Адже це слово не викликає в уяві елегантних лімузинів губернатора штату чи державних сенаторів, не кажучи вже про особистий залізничний вагон президента Спілки Тихоокеанської залізниці. Насправді йшлося про грандіозний захід, велику вечірку, одну з тих, що їх раз на рік влаштовувала залізниця в якомусь із районів над своїм полотном. Фермери, чії землі вибирали для святкування, вважали це для себе за велику честь.

Колись, як скотарі ще загарбували землю в буйволячих стад, Тихоокеанську залізницю сполучено зі східною мережею, завдяки чому вперше стали можливі трансконтинентальні залізничні подорожі.

Завершальний момент тієї події відсвяткували мов як весілля. Перед очима численних юрб глядачів було підвезено останню скобу, якою прикріпили останню сталеву рейку до останнього дерев'яного злежня. Скоба була зі щирого золота, як і подоба весільним обручкам.

Згадані історичні події дали залізничникам, як службовцям, так і робітничим бригадам, назвисько «старожитців».

З часом старше покоління заступили молоді, але й вони, за давньою звичкою, називалися старожитцями. Ця назва стала синонімом належності до спадкоємної залізничної еліти і кінець кінцем перенеслася на саме свято.

— Ви збираєтесь на Старожитців? — бувало запитували люди, і всяк знав, що мислиться саме пікнік.

Через Сосоновий бір на Гітовому ранчо, де його вряждали цього року, пролягали запасні колії, експлуатовані на той час. Тут була чимала ділянка вирубаного лісу для проведення ігор та перегонів. Здавалося, сам Бог велів вибрати для пікніку цю місцину.

У призначений день газети в Шайенні та Бовкемері дали відповідні оголошення. На дорогах поставлено дороговкази для учасників свята.

На Гітовому ранчо приготування йшли повним ходом уже кілька тижнів.

Усе було завбачено до найменших дрібничок. Що ж до всіх непередбачених випадків та критичних ситуацій, неминучих там, де збирається такий великий натовп, то цим мав клопотатись Джемсон Гіт. Ці нові обов'язки не викликали в нього особливого збентеження.

Куди більше його турбували особисті справи.

До пікніку лишався всього один день, а Бовкало й досі не вернувся.

Сам Джемсон не покладав якихось сподівань на Бовкалову зустріч з вівчарем, але цього не можна було сказати про Марту й Летті. Ток душа його була не на місці. Й він ніяк не міг позбутися своєї гризоти.

Звичайно, Бовкало приходить і відходить, коли йому заманеться, і може з'явитися цілком зненацька, але тепер лишалося вже занадто мало часу, щоб у це вірити.

Марта думала так само. Увечері перед тим, як облягтися, вона зайшла до кімнати Летті й побачила, що дочка сидить край вікна, похмуро вперши в нього очі. Коси Летті мала незаплетені, поверх нічної сорочки був накинутий лише тоненький халат.

Марта присіла на краєчок ліжка.

— Лягай спати, доню. Яке пуття сидіти отут і задурювати собі голову всілякими думками?

— Мамо, а що коли Бовкалові все це вискочило з пам'яті? — озвалася Летті.

— О, напевне ж, Бовкало ще прийде, серце. Як-не-як, він стільки розшукував цього вівчаря.

— А як ні, то хто балакатиме з Морато?

— Твій батько.

— Тато не схоче.

— Твій тато це зробить, — твердо пообіцяла Марта.

— А ще, мамо, не забудьмо, що Морато може виявитися безчесною людиною.

Летті говорила про цю жахливу можливість так спокійно, що Марта стривожилася.

— У такому разі, доню, тобі просто доведеться зачекати. Тобі та Джойсі.

Запанувала довга мовчанка. Летті повернула свого стільця так, щоб сидіти обличчям до матері.

— Мені дуже прикро це казати, мамо, але як Джойсі позавтра нас покине, то я піду разом з ним.

Марта розтулила була рота для відповіді, але відразу ж і стулила. Вона безпорадно глянула на дочку. Щось у Летті цього вечора її лякало. Нарешті вона здобулась на слово.

— Ти хочеш сказати, що одружишся деінде? Не вдома?

— Атож. У Шайенні. Так ми вирішили.

— Ох, Летті! Чи ж можна бути такою легковажною? Ти цього не вчиниш!

У відповідь Летті розлилась цілим потоком слів.

— Ми з Джойсі ніби весь вік шукали одне одного. І того ранку, коли ми зустрілися... я вам розказувала про все це: про те, як ми покохались і які були щасливі попервах...

— Шайенні,— пробелькотіла Марта, задихаючись.— Шайенні! Ох, Летті! Ніяких Шайенні.

— А потім тато наказав нам зустрічатися. Отоді, на городі, пам'ятаєте, мамо? Ви теж там були.

— Ще б пак не пам'ятати. І ти пообіцяла батькові, що скорішся!

— Так нечесно — пам'ятати лише мої обіцянки! Він змусив мене, присилював. Певна річ, я не скорилася. Я не послухалася батька.

Марта зблідла.

— Ти не послухалася батька!

— А що ж? Ми із Джойсі щодня сходилися в одній із моїх потаємних схованок.

— Ох, Летті!

— Нас до цього змушено, мамо, як ви не розумієте? Ми хочемо побратися!

— Але ж не притьмом,— благала Марта.— Летті, заміжжя — це така поважна річ. Якщо весілля справляють у господі молодії, це щастя для її батька та матері, її оточують друзі, подарунки і все те, без чого нема свята. Тобі це запам'ятовується на ціле життя. Свій весільний стрій ти сховаєш у скриню, встелену голубим китайським шовковим папером, і колись покажеш його своїм дітям.

Летті слухала нерушно, її обличчя було напружене й сумне.

— Що ж, наше весілля буде не таке. Адже позавтра Джойсі має піти від нас.

— Але ж бо, Летті, ти з ним іти не повинна. Зараз іще ні. Він повернеться по тебе, коли все владнається, коли тато...

— Тато не зміниться. Ніщо вже не зміниться. Не можна, щоб ми з Джойсі розлучилися.

— Чому? В розлуці ви матимете час усе обміркувати. Розлука ніколи не заподіє шкоди.

— Ні, мамо. Коли люди, що мають бути разом, розлучаються, всілякі випадковості не дають їм зійтися знову, і скидається на те, що вони ніколи не віднайдуть уже одне одного.

Запала тривала мовчанка. І мати й дочка відчували, що звідусіль на них тиснуть невидимі сили, і нічого з цим не можна було вдіяти.

Нарешті Летті сумовито промовила:

— Коли час буде йти, я не прийду сказати вам «прощайте», я просто піду, та й решта.

Ці слова наганяли жак своєю неблаганністю. Від них війнуло таким холодом, аж Марта здригнулася. Заперечення та благання лементували в її душі, але так і померли невисловлені, немовби вже було запізно. Вороття вже не було.

Нарешті мати нахилилася до доньки, поцілувала її і вийш-

ла з кімнати. Вона зачинила за собою двері і хвильку стояла, притулившись до них.

У критичну хвилину Марта завжди шукала допомоги в Джемсона. Однак Летті не послухалася його раз і могла не послухатися вдруге. Летті була вже не та. По суті вона стала жінкою. І якщо Джемсон не змінить своєї манери поводитися з нею, то він лише зміцнить її рішучість.

Мабуть, ніхто у світі не міг би на неї вплинути, крім Джойсі. Він фактично був неподільним паном становища.

В серці Мартинім закипав гнів.

Пригнічена, загнана в глухий кут, вона тремтячи стояла під дверима. Нестяма розладнала її звичайно ясне логічне мислення. Вона була безпорадна, як дитя.

Збігло чимало часу, перше ніж вона оговталась і спроквола рушила коридором.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТИЙ

День пікніку випав теплий і ясний. Небо було чисте, лише просто над ранчо самотіла велика темна хмара. Немов бажаючи показати, на що вона здатна, ця хмара рано-вранці трохи побризкала дрібним дощиком. Він прибив порох і здавався благословенням небес.

Летті не спустилася на сніданок, але Джемсон із Мартою та Генк із Джимом повставали рано й поїхали до Соснового бору на останній огляд.

Вони мали вибрати місце розташування «штаб-квартири» Гітової родини та обслуги — чогось на зразок відкритої кімнати для відпочинку, де можна було б сховатися від оглушливої музики, що линула з танцмайданчика та естради для оркестру, і звідки можна було б спостерігати ігри на розчищеній ділянці. Тут хтось цілий день чергуватиме з йодом і бинтами чи з ниткою та голкою напохваті.

Джойсі Дітвек теж був у Сосновому бору з самого рання, хоча й не змішувався з юрбою, — він усував останні недоробки.

Хлопець уже мав на собі танцювальний костюм.

Від сонця голуба джинсова пара Джойсі вицвіла до блідій невиразної блакиті. А що вона ще й збіглася, то сиділа на ньому як улита. На куртці він носив гілочку блакитних сокирок. Ці дикі квіти зросли на Вайомінгських рівнинах, і їхня барва — яра глибока блакить — була така достоту, як барва його очей, що справляла дивовижне враження за контрастом зі смаглявою шкірою та рудувато-каштановою чуприною.

Джойсі виглядав досить ефектно для найфантастичнішої

костюмованої вечірки й зокрема для танців, а все тому, що знав, як цього досягти. А ще він мав чудовий музичний слух. Такт і ритм були у нього в крові.

На ранчо вечірки влаштовувано часто-густо, і вони були відкриті для всіх, малих і старих, тож наука танців починалася ще тоді, коли танцюристи ще під стіл пішки ходили. Мало хто відчував потребу в школі танців.

Всі парубки з Гітового ранчо були хвацькі танцюристи. Яка ж то була чудова забава — вести дівчат на танцмайданчик, коли загримить оркестр! І вже трохи не така весела, коли траплялася підстаркувата партнерка, поважна і, можливо, гладка або там штивна та незграбна — спробуй таку поведи! Але ведеш — мусиш виконувати обов'язок!

Джойсі запитував себе, чим би йому оце розважитися. Танцями? Навряд. Але зрештою — байдуже. Сьогоднішній день не має значення, бо вже зовсім близько — завтрашній.

Він весь обернувся на клубок нервів, очікуючи на те завтра.

Раптом Джойсі побачив, що місіс Гіт залишила гурт і простує до нього. Марта не здужала побороти гніву, що пойняв її минулої ночі, і він досі клекотів у ній.

Джойсі випростався, готовий чемно привітатися. Проте, вражений виразом її обличчя, задерев'янів та так і лишився стояти в заціпенінні, ще більше приголомшений її словами:

— Подумав би над тим, що мав би побачити й сам. Забирати дівчину з її дому, відривати від рідні, не маючи натомість свого власного гнізда! Свідоцтво муніципалітету замість шлюбного свідоцтва! Та ти ж не маєш навіть справжнього законного прізвища, аби передати його дітям! Що ж! Як ти забираєш її з собою проти нашої волі, без нашої згоди, вона неситиме біль у серці покіль її віку!

Ці жакливі слова ввійшли йому в вуха, нерви, у кожную краплину крові.

Марта відвернулася від хлопця.

Вона не прилучилася до гурту, а подалася до автомобіля, яким вони з Джемсоном приїхали до Соснового бору.

Вона сіла в машину, відкинулася на спинку сидіння і заплющилася. Її руки, покладені на коліна, були зціплені, серце калатало.

Трохи перегодом до автомобіля повернувся Джемсон.

— Ми наглянули гарну місцинку, — сказав він весело, вмикаючи двигуна. — Тепер нам легше буде витримати цей день.

— Незабаром з'їжджатимуться, — зауважила Марта, і голос її бринів майже природно.

— Атож, — зітхнув Джемсон. — Час одягати святкове вбрання.

Перед одинадцятою до Соснового бору почали з'їжджатися машини. Ваговози, мотоцикли, родинні автомобілі з запасом старого найкращого вина чи швидкохідні нові мотоцикли з колясками, що проскочили вздовж залізничного полотна вгору до запасних колій. Великі автомобілі з поважними залізничними службовцями й політичними діячами мали прибути згодом.

Найближчий військовий гарнізон у Форті Уоррен був за п'ятдесят миль звідти. Офіцери мали приїхати у своїх прудких присадкуватих сірих автомобілях — усі до одного в одностроях. Це надасть стилю та динаміки всьому зібранню.

З плином годин воно дедалі більше нагадувало фантастичний костюмований бал, бо якщо різношерста була публіка, то її костюми й поготів. Тутешні жінки мали звичку з'являтися на свято в убранні своїх предків. Тож скрині в мансардах спорожніли, й жінки прибули у шлейфах, мереживних хустинках та в ліфах у талію, в яких ходили ще їхні бабусі.

Зграйка молодих дівчат пишалась у хутрах тілесного кольору; розпущене волосся уподібнювало їх до персонажів картин із зображенням райського саду.

Крутилося тут і кілька східних «дженджиків» — замість шайєнських штанів, вони носили бриджі, що нависали капшуками над коліньми й мали кишені. Завітають сюди й заморські гості.

Видатною подією дня був святковий ленч. Чого тільки на пікніку не було: половини коров'ячих туш, які смажилися на вогні, поки гаразд не зарум'яняться, великі слоїки зі стручковим перцем, пікулі, пироги, кекси...

Та ще видатнішою подією було прибуття двадцять дев'ятого номера.

Двадцять дев'ятий номер вважався найшвидкісним потягом на лінії і часто возив до Нью-Йорка голлівудських знаменитостей.

Сьогодні він везтиме не більше й не менше, як фаворитку всієї Америки Мері Пікфорд. У відповідну годину кожен був насторожі, дослухаючись.

Зненацька хтось зіпонував на все горло:

— Онде вона їде!

Його крик підхопила юрба, й усі побігли до вільної колії, бо ж славетна пасажирка проїздила просто через Сосновий бір.

Потім залягла німотна тиша, почалося напружене

* Шайєнн — індіани з племені шайєнн (прим. перекл.).

очікування з затамованим подихом, кожен стояв, як у камені, нашорошивши вуха.

Нарешті почувся очікуваний звук. Дуже далекий і слабкий звук швидкого експреса, що гнав на всьому ходу.

— Переважив через вершину і мчить стрімголов під ухил!

Дедалі швидше й швидше, ближче й ближче — і ось потяг із кінозіркою раптом виростає перед ними з ревом, подібним до грому землетрусу — колеса стукотять барабаним боєм, вітер від гону вагонів здіймає цілий ураган куряви, листя та щєбінки.

Врешті останній вагон зник з очей, рев стихився — Мері Пікфорд розтанула вдалині. І коли пролунав свисток, він донісся вже з відстані, — довгий, глухий зойк, що чимраз даленів, зойк, у якому бриніла дивовижна нота фатальності, хвильна й сумовита.

Луна повільно завмерла.

І тут, мов передражняючи її, розляглася ще одна луна. Протяжисте тремке вовче виття, яке, здавалося, долинало від шпिला Скелястих гір. Зачувши його, кожен реготався на всі заставки.

Хтось імітував довге тягуче вовче виття. Хтось інший завив іще на вищій ноті. Це заохотило решту, і раптом завила ціла вовча зграя, до лементу якої навіть долучилося несамовите дзявкання койотів.

У відповідь гримнув іще веселіший сміх, відтак знову запанував прикметний для таких забав химерний, безугавний, гомінливий гук.

Джепсон Гіт стояв, дослухаючись до нього: судячи з його сили, вечірка вдалася на славу. Поки що все йшло добре. Спалахнула тільки одна п'яна сварка, яку йому дуже легко було вгамувати.

А то ще до нього підійшов був швед.

— Чуєте галас, господарю? Прибув хлопець із телятами для продажу на базарі. Хочє знати, чи можна йому зостатися на пікнік на годинку-другу.

— Цього ще тільки бракувало, — гостро відказав Джепсон. — Хай забирається. Негайно.

— Я теж так думаю, — промимрив швед і пішов.

Важка хмара, що зависла над головами присутніх, раптом стемніла й покропила бір ядерними краплинами. Але на тому й закінчилося. Сонце засяяло знов, і все було, як перше.

Опівдні в Сосновому бору з'явилася Летті, вбрана в чудову парчову сукню. Вона почала обходити присутніх, гречно, приязно вітаючи друзів та гостей і маючи наготові солодощі для плаксивих дітлахів. Але Марта завважила її блідість, те, яким лихоманковим вогнем палають її очі, дивну очужілість на її

виду, й зрозуміла, що доччин рішенець покинути взавтра з Джоем ранчо не змінився.

Дивлячись на прегарні сукні, в яких пишалися його дружина та дочка, Джемсон з утіхою подумав: «Хоч мені й довелося труснути калиткою, але вбрання того варте».

О другій годині з Форту Уоррен прибув великий автобус з оркестром. Незабаром він почав грати, і пари потяглися до танцмайданчика. За якийсь час на помості вже юрмився натовп.

Джемсон був поглинений розмовою з містером Клатербакком, британським скотарем, у якого він купив значну частину своєї племінної худоби, а Марта тим часом розважала його дружину та дочку.

Летті танцювала в павільйоні з Джойсі Дітваком. На один непослух більш, на один менш — яке це тепер мало значення!

Летті встигла вже оговтатися. Але з Джойсі щось діялось, і ніякі її слова на нього не впливали.

Знеможена, вона прихилилась до хлопця, мов поникла квітка. Коли музика змовкла, вони посідали на одній із лав, розташованих по обводу танцмайданчика.

Гомінкий, галасливий натовп юрмився і тисся перед молодятами, відгороджуючи їх від решти світу. Вони були самі.

— Ох, Джойсі, чом ти все відповідаєш «не питай» та «не питай» на всі мої запитання?

— Не питай, Летті.

— І чого в тебе такий жахливий вигляд?

Вигляд він і справді мав жахливий, збентежений і напружений — де й поділася його хлоп'яча самовпевненість!

— Причина, Летті, та, що я тобі не до пари...— відповів він щиросердо.

— О, вони завше так казали!

— Але якщо це правда, тоді я не маю права забирати тебе взавтра з собою.

— Але ж ми все це вирішили! Втекти до Шайенна, а тоді до Гаскеллів!

— Я не знаю, Летті, не питай, не питай...

— Ти мав розмову з мамою. Вона все це й мені казала.

— Твоя мама змусила мене поглянути на справу зовсім іншими очима. О, люба...— Він узяв її за руки.

— Ох, не треба цих пестливих слів, коли ти кажеш щось таке жахливе!

Він спроміг лише прихилитися до неї ближче і знов проказати слово «люба».

— Джойсі, ми вже балакали про це раніше.— Голос її став благальний.— Про твоє ім'я Дітвак. Тоді між нами виникла

перша суперечка. Це було жахливо. І я сказала: «Що гоже для тебе, те гоже й для мене».

— Але ж бо, Летті, якщо я тобі не до па...

— О, ти знов за своє! — Вона трохи не плакала.

Музика заграла знову. Летті встала.

— Ходімо танцювати.

Вони пройшли на майданчик, і він обійняв її. Його дужа правиця оповила її стан, і тепер їх розділяли якихось кілька дюймів. Його доторк був сповнений ніжності; Летті відчувала хлопцеву безмірну розпачливу тугу.

— Джойсі, хіба ми не належимо одне одному? — прошепотіла дівчина.

— Належимо, голубко. Я збагнув, що ти моя суджена, тільки-но тебе забачив.

— А я — що ти мій.

Він притяг її ближче. То був тільки натяк на обійми, але вони обоє відчували гостру розкіш, що проймала все їхнє тіло від пучок до п'ят.

— Ох, Джойсі, забери мене з собою.

— Кохана... Летті моя маленька... я не певен, що...

— Візьми мене з собою.

Молодята знов зійшли з помосту.

Вони покинули павільйон і почали блукати без усякої мети. Їм назустріч кинувся Джіллі й схопив Джойсі за руки.

— Послухай-но, Джойсі. Що ти собі думаєш? Приїзав мексиканець Морато! Сам бачив, як вони вилазили з машини! Його дружина — в маскарадному костюмі — та добра дванадцятка дітлахів.

— А Бовкало? Нема й духу? — спиталася Летті.

Джиллі заперечно похитав головою:

— Нема. Але ще маємо час.

Летті й Джойсі помандрували далі. Знайшовши самітну лаву під деревами, посідали на неї й чекали, з усього чудуючись і наслухаючи далеку музику.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ПЕРШИЙ

Для Ніккі Морато потрапити на пікнік разом зі своєю родиною було не так-то просто. Усе мало цьому сприяти, а тим часом виходило якраз навпаки.

Жінчина згода гріс немов сонячне проміння. Софія ж не схвалювала його «щасливої обробки», тому сонце заступила хмара.

А цей автомобіль із седаном на двоє дверцят! Де кому сидіти, довелося вирішувати заздалегідь, щоб уникнути будь-яких суперечок у момент від'їзду. Софія, звичайно, сяде обіч

нього на передньому сидінні й візьме на коліна Мімі, їхню найменшеньку.

Двоє молодих небожів Морато, Карлос і Тоніо, розмістяться на задньому сидінні й візьмуть на коліна чотирирічного Евіта й п'ятирічного Беттіна. Рослявим хлопцям буде тісно, але вони витривалі й перетерплять усе.

Старий кундель Ріго не зможе їх супроводжувати. Він буде розчарований, бо любив їздити в машині, виткнувши голову з віконця. Його замкнуть у пташнику.

Та коли рано-вранці Морато вийшов надвір, аби зробити всі потрібні приготування, й кинув оком на машину, то уздрів Ріго на передньому сидінні — веселенького та жвавого.

Морато розсердився. Однак він знав, що тварини наділені хистом передбачати події. Можливо, старий пес уже знав, що сьогодні ввечері вони привезуть додому маленьке щеня. Зрештою з цим пов'язана його, Ріго, власна доля. Тож Морато дозволив собаці зостатися в машині. Хай Софія трохи потісниться.

Але Софія не бажала сидіти на передньому сидінні між Ніккі та Ріго. Це стало очевидним у момент від'їзду і спричинило чималу затримку. Кожне пропонувало щось своє, репетуючи скільки духу.

— Я сяду з Мімі ззаду між Карлосом і Тоніо. Між нами ніде голці буде впасти. Зате не підкидатиме, — владно заявила Софія.

— Роби як знаєш, — зітхнув Ніккі.

Він обійшов машину, копаючи носом кожне колесо, щоб перевірити його на пружність. Їзда не обіцяла бути приємною.

Мандри в цій машині завжди супроводжувалися брязком і грюком. Ці звуки витворювали своєрідний ритм, усі вони вже до нього позивали. Інші звуки видобували з себе самі люди. Діти не вгавали ні на мить: щебетали, верещали, сміялися, ревли. Хлопці заводили галасливі суперечки. Софії доводилося весь час перекрикувати інших, а надто коли її змушувала до цього якась халепа, крайня потреба, що виникала майже раз у раз.

«Халепкою» був сам автомобіль — «форд», але не такий, як у всіх людей, а зіплений з кількох «фордів», покруч, змайстрований вельми оригінально і з неабияким інженерним хистом.

Сьогодні цей автомобіль треба було вести через рівнини без доріг і без жодних орієнтирів. Шлях їм перетинала глибока яруга. Об'їзд розтяг би маршрут на багато миль і звів нанівець усю поїздку.

Морато не забув крайнього терміну свого прибуття на ранчо. Щоб досягти Гітових володінь о четвертій годині, їхати

треба було швидко. Та дарма! Він збавляв газ лише з необхідності, а решту часу гнав чимдуж, так, щоб тільки пісок та жорства летіли з-під коліс на раптових несподіваних зворотах, а пасажирі гойдалися і підскакували на великих вибоїнах.

Всі вони давно встигли пристосуватися до такої їзди. Морато тричі натис на клаксон, діти хором повторили сигнали — небезпечний спуск почався. Тепер вони їхали повільніше і могли не сподіватися якихось прикрих сюрпризів чи халеп, поки не досягли яруги.

Крутовина, що вела донизу, була тісна, і колеса немовби зслизали за край урвища. Авто нахилилося. Софія заверещала.

— Ти б ліпше читала молитву, Софіє.

Нижче... нижче... і, нарешті, — у воду, все ще сторчма.

— Тепер молися, щоб ми видерлись на той бік.

— Молю тебе, Діво Маріє, сповнена милосердя...

Нарешті важка мандрівка завершилася.

Автомобіль, який дивом не розпався, було припарковано у підходячому глухому закутку в Сосновому бору на Гітовому ранчо.

Пасажири висипали з машини. Ріго оббіг автомобіль трюхом, оббризкуючи кожне колесо. Морато відкликав його назад.

— Залазь усередину, Ріго. Зараз тобі треба бути тут.

Собака послухався.

— Шукай святкових столів, — загадав Ніккі Софії. — Я надійду перегодом.

Вони не полуднували, і в них із голоду бурчало в животі, але Софія ще спитала:

— А чому ж ти з нами не йдеш?

— Маю залагодити обладку.

— Не до вподоби мені цей містер Барроз.

— До вподоби чи не до вподоби — байдуже. Це вигідна ділова угода.

— Ну, як ти так кажеш.

— Атож, я так кажу.

Тільки-но святкові столи починали порожніти, запас їжі тут-таки поновлювали. Коли родина Морато сіла й заходилася накладати свої тарілки, ті столи вгиналися від страв. Здала линули звуки оркестру, й Софія притупувала ногою.

Вона була вбрана у розкішну жовту сатинову сукню; великий гарний черепаховий гребінець, що дав їй Ніккі, підтримував вінок її чорних кіс. Гребінець Софія запнула чорним мереживним серпанком, що спадав униз поверх жовтого сатину.

Вона мріяла потанцювати з губернатором Вайомінгу. Сю-

годні ж, тільки-но диригент джаз-оркестру оголосить білий танець.

Тим часом Ніккі подався залагоджувати свою обгородку. Це не забрало багато часу, і назад до машини він вертався з торбою, де щось було.

Морато відчинив дверцята «форда», вийняв із торби щеня, яке жалібно скавчало, і тицьнув його всередину.

— Маєш, Ріго. Щенятко на твоє піклування. Онде воно, бачиш, Ріго?

Старий пес негайно підвівся, нашорошений, штивний, і витяг уперед писок. Щеня зайшлося довгим наляканим скавулінням. Морато підштовхнув їх одне до одного, промовив кілька заспокійливих ласкавих слів і зачинив дверцята.

Ріго обнюхав щеня з голови до ніг, тицяючись у нього носом і злегка підштовхуючи його лапою. Вони перемовлялися між собою: щеня тоненько дзявуліло, а Ріго товсто гарчав. Нарешті всі належні запитання було поставлено, відповідь на них одержано і вони визнали одне одного. Обоє позгорталися клубочками на підлозі. Щеня примостилося під кудлатим боком у Ріго й запало в сон.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ДРУГИЙ

Проте найважча частина задуманого плану ще чекала на Ніккі попереду. Щеня було в його руках, але не перейде в його власність, поки він не дасть брехливих свідчень. Зробити це він зможе з допомогою ще одного чоловіка — не кого іншого, як самого Джемсона Гіта.

Містер Гіт мав ставити йому запитання.

Генк запевнив Ніккі, що нічого складного тут нема. Вони самі шукатимуть його. Йому треба лише безтурботно нікати побіля їхнього родинного гнізда.

— Вони перепинять тебе, — сказав Генк.

Морато, природно, взявся до діла — він і взагалі був не від того, щоб похизуватись у своєму пишному вбранні. Мексиканець ходив у бутафорних чоботях, помаранчево-червоній блузі та великому мексиканському сомбреро з вигнутими крисами.

Одначе довкола було багато пишних убрань. А що, як ніхто його не перестріне?

Він прогулювався біля місця збору Гітів, коли до нього кинувся швед.

— Морато! Де ти був? Ми тебе скрізь шукали.

— Я щойно приїхав.

Швед узяв його за руку й повів до Джемсона Гіта.

— А, Морато, — озвався той, — радий тебе бачити.

Ніккі широким жестом скинув капелюха й уклонився містерові Гітові, відтак ще нижчий уклін віддав пані в яскраво-зеленому уборі, що стояла поруч нього.

— Маю дещо у вас запитати, — вів далі Джемсон.

— Запитуйте, містере Гіте. Я відповім.

У цей час Ніккі краєчком ока завважив якусь пару, гожу молоду дівчину в білому та високого парубка, що приступили ближче до гурту, немовби з наміром послухати розмову.

— Чи колись, багато років тому, ви не прихистили в себе вдома чоловіка, хворого на тиф? Він мав при собі маленького хлопчика.

— О, так, містере Гіте. Пам'ятаю, як сьогодні. Кліщовий поворотний тиф.

— Той чоловік помер, чи не так?

— Sì, сеньйоре, чоловік помер.

— А як же хлопчик?

— Хлопчик помер теж.

Тієї миті сталися різкі речі й усі дуже прикри. Пані в зеленому закричала — дивним гострим криком.

Воістину жадливий зойк вихопився з грудей вродливої дівчини. Вона метнулася до високого парубка й обхопила його за плечі, немов боронячи від усіх лих.

— Помер! — вигукнув містер Гіт. — Сердега Бовкало. Стільки років ганятися за привидом!

І з грудей кожного вихопилося щось наче стогін.

Та найгірша зміна зайшла з містером Баррозом. Ніккі дивився на нього з жахом. Яке обличчя! Погане. Лихе. Нице. Ошкірене в гарчанні, коли десятник дивився на молоду пару. А цей його тріумфальний крик:

— Ось вам доказ, що Джойсі Дітвак звичайний собі спійманий мустанг!

Морато не був тупак. Він запримітив усе це вмить. Далєбі, тут і сліпому видно.

Юна палко закохана пара. Десятник, ревний і мстивий, спроворив план, щоб розбити їхнє щастя. Мерзенний, брудний план.

І сам Ніккі — одурений і ошуканий, вплутаний у це паскудство.

Молода пара тим часом зникла між дерев. Ніккі приступив до Генка.

— Ти що, глумишся з мене?

Генк не звернув на нього жодної уваги. Ніккі схопив десятника за руку.

* Так (ісп.).

— Тут щось нечисте! — сказав він голосно.

Генк осатаніло випручав руку і відкинув мексиканця вбік. Такий шалений напад захопив Ніккі зненацька, і він гримнув-ся на землю.

Це скидалося на бійку і викликало сум'яття — кілька хлопців кинулося вперед.

Проте Морато хутко підвівся, трохи розгублений, але цілий і неушкоджений. Постоявши якусь мить, він обернувся поглянути на Генка, що стояв, насупивши брови.

Їхні очі зустрілися і затримались, немовби вони зважували, хто що кому заборгував.

Відтак Морато відвернувся, протисся крізь гурт і залишив місце зустрічі. За хвилину він загубився між дерев.

Ніккі відразу ж поспішився до машини, відчинив дверцята і сягнув по щеня.

— Я забираю його, Ріго. Скінчилося, край,— сказав він, зачинивши дверцята.

Ріго встав, потягся й позіхнув, тоді повернувся до вікна й нюхнув повітря. Повітря було свіже. Він став на задні лапи, передні поклав на віконну раму і вистромив голову з машини. Вітер обвіяв йому писк.

Старий собака стояв отак довгенько, потім вискочив з машини й побіг вистрибом геть.

Коли Ніккі вернувся до гурту, спершу запала вражена тиша. Потім у тій тиші пролунало кілька слів, що їх іще довго мавпуватимуть перегадом, викликаючи загальний сміх.

— Забирай назад своє щеня! А я забираю назад свою брехню!

Морато стояв перед Генком, піднявши цуценя в повітря й простягаючи його десятникові. І тут розлігся голос, що міг належати тільки Джемсонові Гітові:

— Щеня! Брехня! Що все це має означати?

Генк машинально, сам не знаючи, що робить, узяв собача. І відразу ж кинувся з ним геть, бажаючи лише одного: чимшвидше зникнути з очей. Він крикнув на ходу через плече:

— Я Морато просто його показав. Він шукав собі щеняти.

— Той хлопець не помер,— гордо проголосив Ніккі.— Навіть не заслаб.

— Що ж із ним сталося?

Ніккі вагався.

— Це надто довга історія.

— Що сталося з дитиною? — підвищив голос Джемсон.

— Si, сеньйоре. Це було давно, коли мій кундель був ще цуценям. Я навчав його чабанувати, і він робив успіхи. Аж ось з'являється цей хлопець. І все летить шкереберть. Вони зробилися щирими друзями. Нерозливодою. І вівчарській науці

Ріго настав край. Отакий капосний хлопець! Я дав йому про-
чухана.

— Хлопцеві?

— Ні, сеньйоре, собаці. А йому хоч би що. Тож я віддав
його.

— Собаку?

— Ні, сеньйоре, хлопця. Якось до нас заявився один чо-
ловік — примандрував на «форді». Він забрав того хлопця з
собою, просто так, для компанії, і відтоді я його не бачив.

Запала довга пауза.

Нарешті Джемсон Гіт кинув похмуро:

— Доведеться перегравати все спочатку.

Якийсь час вони галайкали всі разом. Тоді Джим Біллінгз
спитав:

— Послухайте-но, Морато, а де ви взяли те щеня? Чи воно
часом не з нашого виводу?

Морато не квапився відповідати. Він насурмонився,
обмірковуючи запитання. Вони не осуджують його за брехню,
а чи воно тільки так здається? Може, при потребі вони самі
дещо пояснять.

Можна було скористатися з нагоди й звернути все на
містера Барроза, але він і гадки не мав так чинити. Визнати,
що він дав напустити собі туману в очі й утягти себе в темну
заплутану справу, — було нижче за його гідність.

Тож мексиканець відповів:

— Ріго вже дуже старий. Застарий, щоб чабанувати. Але
перш ніж здохнути, він міг би вишколити мені щеня. А щеняти
я не мав. Жодного. Тож я уклав ділову угоду.

Почувся смішок і ущипливі коментарі.

Джемсон Гіт зауважив сардонічно:

— Не інакше, як із моїм десятником.

Джим заступився за свого співмешканця.

— Напевно, Генк уявив собі, що в коханні, як і в війні, всі
засоби добрі.

— І цю обгородку залагоджено, — провадив далі містер
Гіт. — Ви запопали щеня. Навіщо ж було повертати його на-
зад?

З усіх запитань це було найкаверзніше, і Ніккі мовчав. Не
пояснювати ж їм, чому його огорнула така тривога, коли ота
гожа дівчина з жадливим криком кинулась на груди своєму
коханому.

Нарешті Ніккі промовив нерішуче:

— Тут замішана молода панна. Гарна, хоч води напийся. У
неї довжелезні коси. Біла сукня... — і він повів руками біля
своїх боків, зображуючи кринолін.

— Моя донька,— урвав містер Гіт крижаним тоном.— А вона тут до чого?

Ніккі примітив, що молода пара знов показалася на узліссі. Парубок залишився стояти на місці, а дівчина виступила наперед і звернулася до мексиканця:

— Містере Морато, ви сказали, що більше ніколи не бачили того хлопчєняти. Але це не так. Ви зараз на нього дивитесь.

І вона показала на Джойсі.

Слова красуні спершу вразили Ніккі, а тоді розважили. Сміятися було жорстоко, а все ж тяжко було зберегти своє обличчя незворушним.

— О ні, сеньйорито. Те хлоп'я дуже бридке з лица.

— Але це було п'ятнадцять років тому,— правила своєї Летті.— Люди міняються.

Та Ніккі, всміхаючись, не переставав трусити головою.

— Той бридкий хлоп'як нічим не нагадує цього красєня.

Його капєлюх знов окреслив у повітрі широку дугу, й Ніккі низько вклонився — цього разу Джойсі.

Тим часом великий собака біг вільною рессю серед юрми. Він нехтував простягнені йому ласі шматочки й не відгукувався на поклики дітей, які й собі втішались волею, гасаючи по всіх усюдах. Часом Ріго тримав носа при самій землі, немовби щось винюхував, а часом підносив догори, ловлячи запах вітру.

Раз у раз із горла йому вихоплювався короткий гавкіт — гавкіт уривчастий і болісний.

З самого ранку сьгоднішнього дня він знав про наближення щасливої події — зустрічі з другом дитинства, з яким він пустував, грався і спав укупі п'ятнадцять років тому.

Коли мить зустрічі настала і собака майнув у повітрі, кинувшись до Джойсі, це скидалося на напад. Розітнулося кілька зляканих зойків. Джойсі похитнувся: усім своїм тягарем собака вдарив його в груди.

Морато скочив уперед із криком:

— Лягти, Ріго! Лягти!

Одначе Летті притримала мексиканця. Вона постерегла чудний вираз на обличчі Джойсі: він почав упізнавати свого друга ще тоді, як викинув уперед кулаки, щоб оборонитись від собаки.

— О! О! О! Рудько! Рудько!

Зіп'явшись на задні лапи, Ріго заходився майже жалісним гавкотом.

Упевнившись, що очі його не брешуть, Джойсі обхопив собаку руками. Обоє міцно стискали одне одного в обіймах, і Ріго все лизав Джойсі обличчя, шию та вуха.

А що за стовписько зчинилось між глядачами!

Летті закричала:

— Ох мамо! — І майнула до матері.

Джепсон Гіт глибоко вдихнув повітря, тоді легесенько випустив його і вигукнув:

— А бодай би я був проклятий!

— Ну, господарю, то як тепер із доказами? — звернувся до нього Джим Біллінгз.— Цього досить?

— Я сказав би — так! — ревнув Джепсон.— Це найліпший у світі доказ.— Він повернувся до жінки:

— Марто...

Однак її коло нього вже не було.

Вона та Летті стояли трохи віддалік і стискали одна одну в обіймах, причім Летті ридала, а Марта й собі підносила до очей носовичка.

Джепсон підійшов до них, оповив дружину й дочку своїм ручиськом і вже не випускав, пригортаючи до себе: здавалося, він зустрів їх після тривалої розлуки й тішиться, що вони живі та здорові.

Мексиканець не переставав зачудовано вигукувати. Нарешті він утихомирився.

— Ріго каже нам правду! Ріго не збреше — він не людина. Він звичайний собі собацюра.

РОЗДІЛ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ

У Вайомінзі є місцини, де людина й справді має відчуття, що Земля кругла.

Можливо, причина в небі, схожому там не на шатро, а на велику перекинуту чашу, що закруглюється донизу, сходячись вінцями з обрієм, який видається нижчим, ніж земля, де ви стоїте.

Опівночі ця перекинена чаша має оксамитову темно-блакитну барву і щерть виповнена палахкотючими зірками. Тепер, о сьомій, вона ясно-сіра, з металевим полиском і на ній не видно жодної зірки.

У жнивну пору місяць за календарем мав сходити о сьомій годині.

На таких вечірках, як пікнік Старожитців, у місяці була, сказати б, практична потреба: він мав присвічувати протягом довгих присмеркових годин, що чекали на бенкетників поперед. Та й виглядав він вельми декоративно, далеко декоративніше за японські ліхтарі. Але перейшло вже за сьому, а місяць не з'являвся. Натомість якраз там, де він мав вигулькнути, купчилися темнуваті хмари. Можливо, він ховався за ними.

Автомобілі полишали терен пікніку, і тлум рідшав. Але музики, наїджені й відпочилі, ладні були грати далі.

Якраз тоді, коли вони взялися до діла, хмари розступилися. Виглянув місяць, яким він буває у жнивну пору, здорове жовте покотьоло, що сиділо на низькому обрії, немовби хотіло часинку перепочити, перш ніж відірватись від землі для довгої мандрівки небом.

Святковий натовп вибухнув вітальними вигуками: поява нічного світила міняла всю справу.

Опізнився й ще один очікуваний гість: о цій порі вже мало хто й сподівався на його прихід.

Цим гостем був Бовкало. Прощуючи до Гітового ранчо, він навряд чи розумів, куди його несуть ноги, — через наплив думок, що ось уже два тижні нуртували в його голові.

Наближаючись до Соснового бору, він притишив ходу: знав, що заява, яку мав зробити, викличе бурю дорікань.

Пояснити свою поведінку здавалося майже неможливим. Хто його зрозуміє? Отже, ніяких пояснень, повідомити їм, та й годі.

Кроки його пришвидшилися. І раптом він опинився серед них — тут був Джемсон Гіт, Марта й усі ці хлопці.

— Містере Гіте, — звернувся він до Джемсона, — я прийшов зробити важливу заяву.

Кілька хлопців грубо зареготали, а Джим Біллінгз вигукнув:

— Хоч би що ви зараз оце заявили, воно вже не матиме жодного значення.

Проте Бовкало не відступив від свого наміру зробити заяву, яку він подумки вже наготував.

— Молодий хлопець, що називає себе Джайсі Дітваком, — це син мого сина, й ім'я його значиться в моїй Біблії, куди я вписав його двадцять років тому в день його народження: Джозеф Джерар Віллобі-третій.

— Бовкало, оцей собака випередив вас, — сухо прокоментував його слова Джим Біллінгз.

— Як ви могли таке вчинити? Зректися своєї плоті й крові! Свого власного онука! — вигукнула Марта.

— Ні, ні, — боронився Бовкало, — це не так. Я зрікся онука, коли ще не впізнав його. І тільки коли він на мене закричав, я впізнав Джозефів голос. Отоді, певна річ, я втямив, що це він, — і схаменувся.

— Аж по двох тижнях!

— Знаю, мав би повернутися негайно, але я був перестрашений. Ба — нажаханий! Вам незрозуміло? Настав край моему способові життя. Весь глузд його пропав! Щезло назавжди життя в мандрах та пошуках.

— Чого ж лякатися, коли ви зрозуміли, що пропажа знайшлася? — запротестувала Марта.— Тут би, навпаки, радіти треба!

Професор схилив голову в задумі.

— А що має над людиною більшу владу? Дійсність? Чи мрія?

— Дійсність, певна річ,— відказала Марта.

— Ні, люба моя місіс Гіт, аж ніяк, запевняю вас: цей молодик вигнався зростом до шести футів і здужає одною рукою підняти над головою теля, а я був заповнений мрією, що знайду в цьому околі згублене хлоп'я. Гадкою, що я маю на нього право, що я йому дід і пошуки його дадуть мені мету до останніх днів мого життя.

— Ви перекручуєте очевидні факти й обертаєте все у брехню! — заволатала Марта.— Тут нема ані крихти правди!

— Правди?

Але Бовкалів тон був нерішучий і задумливий, і Марта збагнула, що він готується прочитати лекцію.

Тож молодиця випередила його:

— А яке викінчене себелюбство! Справжня жорстокість! Ніякого огляду на те, яких страждань ви завдаєте молодят! Бовкало мало не підскаочив.

— Але ж я маю якісь права! Я його дід — прошу не забувати!

— Згадали нарешті! — вигукнула Марта.— По двох тижнях! Дивно, як ви взагалі завдали собі клопоту сюди вернутися. Що вами рухало?

— Совість замучила,— тоскно зізнався Бовкало.— Несила було більш терпіти.

— Знову ваші власні себелюбні почуття! Хоч бч раз подумали про закоханих!

Те, що зайшло далі, не було несподіванкою для багатьох слухачів: Бовкало враз усвідомив, що перед ним велика аудиторія, і гучним голосом проголосив:

— Совість! Як владний виклик, як будило, що пробуркує зі сну щасливого мрійника. Вона довіку не дала б мені спокою. І саме вона погнала мене назад.

Джіллі прокоментував цю тираду голосною реплікою, сповненою невідомого захвату:

— Ба ні, він таки сповна.

— Тепер я відчуваю велику полегкість,— провадив Бовкало.— Важенний тягар спав з моїх пліч: я знаю, що нарешті виконав свій обов'язок щодо Джозефового сина.

Марта глянула на старого професора лагідніше. Запала коротка мовчанка.

— А тепер вам слід познайомитися,— сказала вона ласкаво.

— Він славний хлопець,— запевнив Джемсон.— Ви ним пишатиметесь.

Але Бовкало начебто мав щодо цього сумнів.

— Пишатимуть? Я? Чути, яку наругу він чинить над нашою мовою: «Добр'ранку на твоєму подвір'рю!» — і думати, що це Віллобі...

— Летті його навчить,— засміялася Марта.— З моєю допомогою.

— Сподіваюся,— зітхнув професор.— А тепер, мабуть, мені час. Час у дорогу.

— Та ви що? Залишити нас тепер? — заперечила Марта.— Не можете ж ви не погуляти на весіллі! Вашого хлопця і нашої дівчини.

— Ви дуже добра, місіс Гіт,— відповів Бовкало,— але, напевно, мені треба йти. Сказати по правді, я страшенно знудгувався за полями. Останні події були такі клопітні.

— Я завжди йому казав, що як він колись віднайде своє дитя,— це його вб'є,— з усміхом зауважив Джим.

Місяць уже не сидів долі, утворюючи золоту плавучу кулю, збільшену земною атмосферою до велетенських розмірів. Він устиг підбитись височенько вгору.

Оркестр грав «Мері — панна славна, ходить по Брок-дауні».

Летті й Джайсі більш не танцювали.

Обнімались — теж не обнімались.

Вони стояли поряд, але не торкаючись одне одного.

Молодята навіть не ззиралися.

Тепер, коли попереду на них чекало небо, їх опанувала сором'язливість.

Літературно-художнє видання

О'Гара Мері

СПІЙМАНИЙ МУСТАНГ

ПОВІСТЬ

Передмова

Перро Кента К.

Переклад з англійської

Корнієнка Валентина Олексійовича

Малюнки

Мітченка Віталія Степановича

Керівник творчого об'єднання «Планета»

Д. С. Андрухів

Редактор *Є. А. Горева*

Художній редактор *А. О. Ливень*

Технічні редактори *К. П. Дворська, Ф. Н. Резник*

Коректори *Н. П. Романюк, А. В. Сушінець*

Підписано до друку з оригінал-макета 24.03.94.

Формат 84x108/32. Папір друкарський № 2.

Гарнітура таймс. Друк високий. Умовн. друк. арк. 5,04.

Умовн. фарб.-відб. 5,46. Обл.-вид. арк. 6,03. Тираж 50000 пр.

Зам. 4-740

Видавництво дитячої літератури «Веселка»,

254655, Київ, МСП, Мельникова, 63

Видрукуванє на Головному підприємстві РВО «Поліграфкнига»

252057, Київ, Довженка, 3.

Шановні розповсюджувачі дитячої літератури!

Для оптового придбання наших видань просимо звертатися

безпосередньо до видавництва у відділ реалізації

по телефону 213-92-65.

О'Гара Мері.

О—36 Спійманий мустанг: Повість: Для ст. шк. віку/
[Передм. Кента К. Перро]; Пер. з англ. В. О. Корнієнка;
Мал. В. С. Мітченка.— К.: Веселка, 1994.—95 с.: іл.

ISBN 5-301-01784-5(укр.)

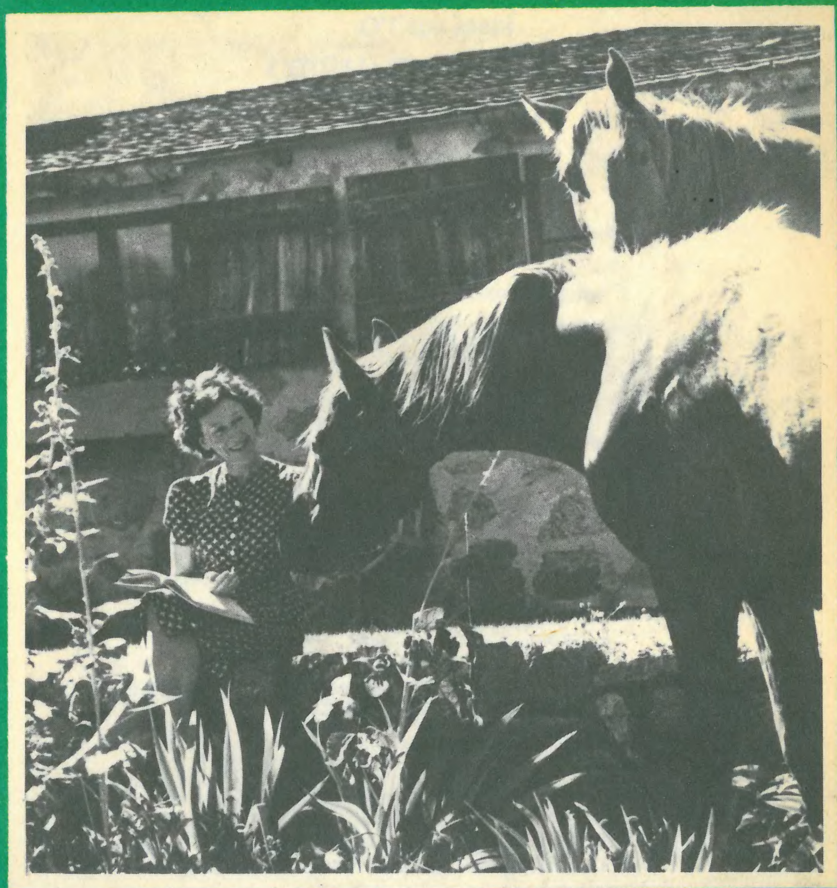
Trophy ISBN 0-06-440157-X

Повість сучасної американської письменниці про незвичайні пригоди хлопця-сироти з так званого Дикого Заходу.

0 4804040100—014
206—94

Без оголошення

ББК 84.7СПО

Усе те, чого міг навчити кінь,
було цілим світом знань... Досить
глянути йому у вічі, й ти вже
знаєш, підведе він тебе чи ні...

Мері О'Гара